

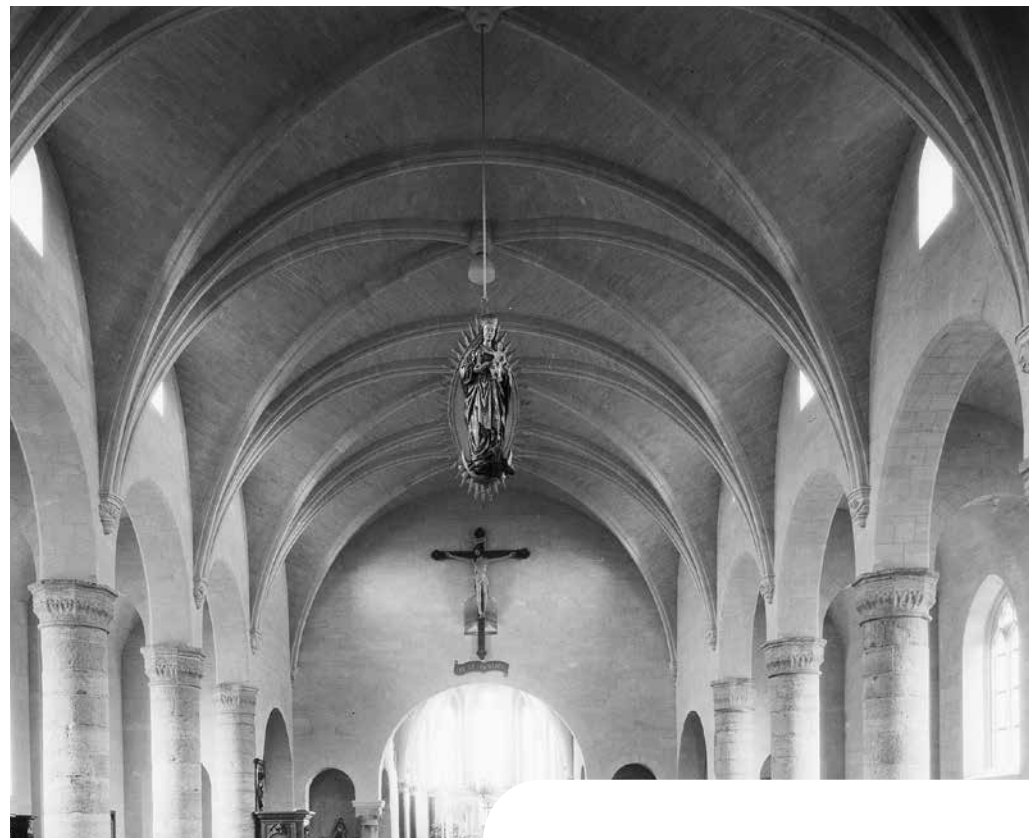
Kerkenvisie

Gemeente Maasgouw

september 2024

Klement Rentmeesters.
**Voor de toekomst van
uw monument.**

Kerkenvisie

Gemeente Maasgouw

Opdrachtgever

Gemeente Maasgouw

Contactpersoon

Vincent Voorn

vincent@klement-rentmeesters.nl

06 - 43 97 75 37

Auteurs

Rosamare van Dijk

Cas Joosten

Vincent Voorn

Datum

25-09-2024

Vestiging Vught

Landgoed Muysierck

Maurick 1 | 5261 NA Vught

Vestiging Gulpen

Rijks4

Rijksweg 4 | 6271 AE Gulpen

043 - 32 33 511

info@klement-rentmeesters.nl

www.klement-rentmeesters.nl

Het religieus erfgoed is van grote betekenis voor Maasgouw en haar inwoners. Kerkgebouwen zijn bepalende objecten in hun omgeving: als natuurlijk centrum, als herkenningspunt, als drager van cultuurhistorische waarden, als plek van bezinning en als plaats voor ontmoeting. Het religieus erfgoed heeft een belangrijke plaats in de herinnering en maakt deel uit van de hedendaagse identiteit van de gemeenschap.

We nemen de aanwezigheid van deze gebouwen inmiddels vaak voor lief. Ze maken onlosmakelijk deel uit van ons straatbeeld. Dat bevestigt nog maar eens de historische waarde, de waarde voor onze leefomgeving en de verbindende waarde die deze gebouwen vertegenwoordigen. Ze zijn representatief voor de gemeente Maasgouw, haar inwoners en haar geschiedenis.

Veel van het religieus erfgoed in Maasgouw heeft een monumentale status toegewezen gekregen. Niet louter vanwege de materiële waarde, maar ook vanwege de immateriële betekenis die de gemeenschap hieraan hecht. We willen immers beschermen wat het meest waardevol

is. De huidige maatschappelijke ontwikkelingen hebben echter tot gevolg dat behalve waardering ook zorgen bestaan over de toekomst van dit erfgoed. Reden dus, om een integrale visie op te stellen zodat het religieus erfgoed niet alleen in het verleden en heden maar ook in de toekomst deze verbindende rol kan blijven vervullen.

Klement Rentmeesters werkte met veel plezier aan die opdracht. De inventarisatie van de objecten bracht ons op bijzondere plekken en bij bijzondere gebouwen. Van dichtbij hebben we mogen meekijken in het verleden én een blik mogen werpen op de toekomst van het religieus erfgoed van Maasgouw.

Klement Rentmeesters
Gulpen, september 2024

Inhoud

Inleiding	5
1. Onderzoeksopzet	7
2. Omgeving Maasgouw	9
3. Inventarisatie	15
3.1 Sint Martinuskerk Linne	15
3.2 Sint Gertrudiskerk in Maasbracht	20
3.3 Heilig Hart van Jezuskerk Brachterbeek	25
3.4 Sint Stephanuskerk Stevensweert	30
3.5 Onze Lieve Vrouw Geboorte Ohé en Laak	34
3.6 Sint Martinuskerk Beegden	39
3.7 Sint Stephanuskerk Heel	44
3.8 Sint Medarduskerk Wessem	53
3.9 Sint Michaëlskerk (Abdijkerk) Thorn	55
3.10 Protestantse kerk Maasbracht	61
4. Cultuurhistorische waardering	66
5. Bevindingen	67
6. Toekomstscenario's	76
7. Initiatieven en samenwerking	91
8. Hoe verder na de kerkenvisie	96
9. Conclusie	97

Monumentale kerkgebouwen vertegenwoordigen een cultuurhistorische rijkdom en vervullen een symbolische waarde voor een stad, dorp of wijk. De gebouwen zijn van primaire betekenis voor een geloofsgemeenschap en zijn van een algemeen maatschappelijke belang. Naast de waardering en het inzien van het belang van het behoud van kerkgebouwen en de instandhouding van cultuurhistorisch rijkdom in de gemeente Maasgouw zijn er gelijktijdig zorgen over de toekomst van het religieus erfgoed. Deze kerkenvisie biedt inzicht in de actuele uitdagingen én in het toekomstperspectief van het religieus erfgoed.

Aanleiding

Religieus erfgoed vormt een belangrijk onderdeel van ons collectief cultureel erfgoed. Kerkgebouwen staan er vaak al honderden of tientallen jaren en maken daarom onlosmakelijk deel uit van de fysieke leefomgeving en getuigen van belangrijke cultuurhistorische waarden. Snelle demografische veranderingen hebben echter tot gevolg dat in heel Nederland steeds meer kerken hun deuren hebben gesloten. Door de ontkerkelijking zijn veel eigenaren van religieus erfgoed minder goed of geheel niet meer in staat om de zorg voor het erfgoed te organiseren en financieel te dragen. Hierdoor ontstaat een uitdagende opgave om de toekomst voor deze gebouwen veilig te stellen. Deze gebouwen hebben veelal een maatschappelijk belang, omdat zij een plek innemen in onder andere de sociale, maatschappelijke en cultuurhistorische structuren.

Juist in de huidige tijden vervullen kerken een bijzondere rol. Ze zijn een ankerpunt, een houvast, en spelen een rol in 'nabij zijn' in moeilijke tijden. Maar er is ook een keerzijde: het wordt juist nu ook des te

meer duidelijk hoe kwetsbaar onze kerken en andere religieuze gebouwen zijn. Zeker nu inkomsten nog meer teruglopen en er minder op (veelal senior) vrijwilligers gerekend kan worden.

De gemeentelijke overheid is steeds vaker een belangrijk aanspreekpunt en partner bij deze opgaven. Dat resulteert in een behoefte aan een helder en concreet beeld te krijgen van de problemen waar eigenaren en gebruikers van de religieuze gebouwen momenteel mee worstelen, en waarmee zij op termijn te maken gaan krijgen. Daarnaast is nu het moment om een uniforme visie op te stellen hoe met hulpvragen omgegaan kan worden. Daarbij is het belangrijk niet enkel de faciliterende rol van de gemeente te benadrukken, maar met name te inventariseren wat verschillende actoren voor elkaar kunnen betekenen. Het moment is aangebroken om de dialoog met elkaar aan te gaan.

De Kerkenvisie

Nederland telt meer dan 7.000 gebedshuizen, waarvan momenteel driekwart nog in gebruik zijn voor religieuze

doeleinden. Een kwart hiervan wordt gebruikt door de Rooms-katholieke Kerk, 40 procent door de Protestantse Kerk en 35 procent voor andere geloven. De provincie Limburg telt in totaal 439 kerkgebouwen waarvan er nog 368 in religieus gebruik zijn. Sinds de jaren zestig neemt het aantal kerkgangers en religieuzen ieder jaar af. Uit onderzoek is gebleken dat meer dan 80% van de Nederlanders nooit of zelden in een kerkgebouw komt en een minderheid van de Nederlandse bevolking zich nog gelovig noemt. Door het teruglopende kerkbezoek komen steeds meer kerkeigenaren en -gemeenschappen met lastige vragen te zitten. Om leegstand en verval te voorkomen wordt er gezocht naar samenwerkingen en nieuwe mogelijkheden voor de toekomst.

In dat kader stelt het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in de periode 2019-2021 ieder jaar circa 3 miljoen euro beschikbaar aan gemeentes voor het opstellen van integrale kerkenvisies. Een kerkenvisie heeft als doel inzicht te geven in de huidige problematiek waar kerkeigenaren mee te maken krijgen en op basis daarvan een gezamenlijke visie op te stellen.

Gemeente Maasgouw

De gemeente Maasgouw telt in totaal 25 gebouwen die aangewezen zijn als rijksmonument in de categorie religieus erfgoed. Acht daarvan zijn rijksmonumentale kerkgebouwen. Daarnaast zijn er nog drie kerken die geen rijksmonumentale status hebben. Twee daarvan zijn aangewezen als gemeentelijk monument. De protestantse kerk in Maasbracht kent geen monumentale status. Zodoende zijn er in totaal 11 kerkgebouwen. Het protestantse kerkje van Stevensweert heeft reeds een nieuwe bestemming

gekrege en wordt thans gebruikt voor onder andere huwelijken, concerten, lezingen en exposities. De overige 10 kerkgebouwen zijn in gebruik voor de eredienst, elk binnen een eigen parochie. Deze parochies vallen onder de parochiefederatie Maasbracht en Emmaüs. De protestantse kerk staat op zichzelf met een eigen protestantse kerkgemeenschap.

De kerkgebouwen die nog in gebruik zijn voor de eredienst kampen nog niet met structurele leegstand. Toch zijn er enkele aandachtspunten voor het voortbestaan van dit bijzondere erfgoed:

- Het religieus gebruik van kerkgebouwen neemt af als gevolg van verschillende oorzaken, waaronder vergrijzing en ontkerkelijking. De consequentie daarvan is dat kerkgenootschappen steeds lastiger de onderhoudskosten van kerkgebouwen kunnen dragen. Er is sprake van minder financiële armslag, stijgende kosten en een overcapaciteit aan gebouwen als gevolg van een teruglopend aantal kerkgangers. Hierdoor raken steeds meer gebouwen buiten gebruik of behoeven een andere (neven)functie.
- Sommige gebouwen lenen zich – vanwege bijvoorbeeld ligging, monumentaliteit, architectuur of maatschappelijke verbondenheid – beter voor een nieuwe of nevenfunctie dan andere.
- De vraag naar bijstand van verschillende belanghebbenden aan de gemeente wordt steeds groter. Deze vragen komen vaak vanuit gebouweigenaren, maar ook uit belangenorganisaties en verschillende groepen uit de maatschappij. Op deze vragen wordt nu voornamelijk ad hoc gereageerd.
- De wens is ontstaan om een visie te formuleren waaruit duidelijk wordt hoe deze rol kan worden ingevuld en hoe daarbij kan worden omgegaan en samengewerkt met partners.
- In veel gemeentes blijken verschillende stakeholders elkaar niet te kennen of weinig contact met elkaar te hebben. Het ligt voor de hand dat deze situatie ook voor de gemeente Maasgouw geldt. Het is dus van belang een duidelijk overzicht te krijgen van alle stakeholders en hun belangen. En vooral om met elkaar in gesprek te komen.
- Als er veranderingen zijn in het gebruik van een kerkgebouw ontstaan er vaak discussies over wat er met het gebouw moet gebeuren. Wat mag wel of niet in het kerkgebouw? Welk (nieuw) gebruik is mogelijk? Wie bepaalt en wie betaalt wat? Als kerkgebouwen op termijn leeg komen te staan kan dit enorme impact hebben op de leefbaarheid van een dorp of stad. Om dit te voorkomen is het van belang om vroegtijdig met elkaar in gesprek te gaan.

1. Onderzoeksopzet

Aan Klement Rentmeesters is gevraagd om een kerkenvisie op te stellen, met als doel de uitdagingen van de in Maasgouw en haar kernen aanwezige tien kerkgebouwen te inventariseren en een visie te ontwikkelen die toekomstperspectief biedt en aanzet geeft tot het vormen van een netwerk van betrokken partijen en afspraken bevat over de rol van die partijen.

Onderzoeksdoel

De gemeente Maasgouw wil de uitdagingen ten aanzien van de instandhouding van religieus erfgoed in kaart brengen, weten wat er onder de eigenaren leeft, weten op welke aspecten ondersteuning bij de instandhouding nodig is en een gezonde overlegstructuur opbouwen. Hierbij is het gewenst dat de gemeente en de partners in de toekomst kunnen acteren vanuit een gedeelde visie op de toekomst van de gebouwen en vanuit vertrouwen. Op die manier kan de gemeente anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. Wanneer de gemeente vroeg in het proces betrokken raakt, kan zij zoveel als mogelijk tijdig in het proces helderheid bieden ten aanzien van de gebruiks- en transformatiemogelijkheden van kerkgebouwen (o.a. in termen van het bestemmingsplan, toepassing van (parkeer)normen en het afgeven van vergunningen). Daarnaast kan er concreet een stelsel van handvaten geboden worden aan de eigenaren of andere stakeholders. Het belangrijkste is echter, dat er een open dialoog ontstaat tussen eigenaren, belanghebbenden, stakeholders en de gemeente. De belangen van alle betrokken partijen dienen gehoord en meegewogen te worden, alleen op die manier kan een duurzaam toekomstperspectief met voldoende maatschappelijke draagkracht ontstaan. Het behoud van kerkgebouwen richting de toekomst is immers een

collectieve zorg. Ook bij de landelijke evaluatie van de kerkenvisies wordt het belang van het onderlinge gesprek breed onderkend. Daarom is het noodzakelijk in te zetten op het versterken van de vertrouwensband tussen alle partijen. Op die manier kan de gemeente in staat worden gesteld te blijven anticiperen op veranderingen en (hulp)vragen. Het doel van deze kerkenvisie is dan ook niet om voor ieder individueel kerkgebouw een uitgewerkt toekomstscenario te leveren. Het initiatief voor een eventueel veranderingsproces ligt immers in eerste instantie altijd bij de kerkeigenaren en -gemeenschappen zelf. De kerkenvisie kan worden gezien als een gemeenschappelijke basis waarop in de toekomst kan worden verder gebouwd.

Onderzoeksopzet

Om tot een integrale kerkenvisie te komen is het van belang om het religieus erfgoed in samenhang te bekijken: van alle geloven en tijden, zowel monumentaal als niet-monumentaal. Verschillende belangen en waarden dienen in kaart te worden gebracht, het religieus erfgoed kent immers vele verschillende betekenislagen. Op de eerste plaats zijn het plekken met religieus belang, een symbool voor geloof en hoop. Anderzijds zijn het fysieke objecten, dragers van culturele en historische waarden, die vanwege

hun positie binnen de omgeving vaak de rol innemen als ankerpunt, zowel stedenbouwkundig als sociaal-maatschappelijk. Eveneens spelen ze een belangrijke rol in de individuele en collectieve herinnering, als plekken van ontmoeting en rituelen. Vanwege de ontkerkelijking zien we bovendien dat er steeds vaker een nieuwe betekenislaag aan wordt gegeven door de kerkgebouwen een nieuwe functie te geven.

Inventarisatie

De eerste stap in dit onderzoek is om de kerkgebouwen te inventariseren. Om een kerkenvisie op te stellen die zowel praktisch bruikbaar is en daarnaast inclusief, betrekken we in het onderzoek alle als kerkgebouw in gebruik zijnde religieuze gebouwen met nuttige verblijfsruimte binnen de gemeentegrenzen. De volgende tien kerkgebouwen worden nader onderzocht:

1. Sint Martinuskerk in Linne
2. Sint Gertrudiskerk in Maasbracht
3. Heilig Hart van Jezuskerk in Brachterbeek
4. Sint Stephanuskerk in Stevensweert
5. R.K. Kerk O.L.V. Geboorte te Ohé en Laak
6. Sint Martinuskerk in Beegden
7. Sint Stephanuskerk in Heel
8. Sint Medarduskerk in Wessem
9. Sint Michaëlskerk (Abdijkerk) in Thorn
10. Protestantse kerk in Maasbracht

Ieder object zal nader bekeken en uiteengezet worden. De kerk of begraafplaats wordt omschreven aan de hand van de object gegevens, een historisch onderzoek en de huidige situatie en eventuele initiatieven. Bij het historisch onderzoek zal de directe omgeving, de

bouwhistorie, de gebouw omschrijving inclusief interieur en kunstwerken, personalia en de bouwtechnische staat aan bod komen. Vervolgens zal worden ingegaan op de bevindingen uit de gesprekken met de kerkeigenaren. Hierbij zal het huidige gebruik van het gebouw, relevante ontwikkelingen omtrent het gebouw en de omgeving en eventuele initiatieven en het gewenste toekomstig gebruik aan bod komen. Hoe zien eigenaren de toekomst van hun kerkgebouw en tegen welke problemen lopen zij aan?

Cultuurhistorische waardering

Aan de hand van het historisch onderzoek zullen de kerken gewaardeerd worden op basis van hun cultuurhistorische, stedenbouwkundige en architectuurhistorische waarde. Dit wordt gedaan aan de hand van een waarderingsmethodiek die is gebaseerd op de gebruikelijke waarderingsmethode voor monumentale gebouwen en op de waarderingscriteria voor kerken van Herman Wesselink. De verschillende waarden worden zo objectief mogelijk per object benoemt. De waardering zorgt voor een zekere categorisering in verhouding tot andere kerkgebouwen. Bij een eventueel transformatieproces kan deze waardering als vertrekpunt dienen.

Bevindingen

Aan de hand van de gesprekken met de gebouweigenaren en stakeholders worden de belangen van verschillende partijen in kaart gebracht. Op basis daarvan zullen een aantal gemeenschappelijke delers geformuleerd worden; de vragen die bij partijen spelen en de zaken waar gebouweigenaren mee worstelen. Deze gemeenschappelijke delers vormen de basis voor een themabijeenkomst in groter verband, waarbij op zoek is gegaan naar verbanden en overeenstemming. Daarnaast worden overige belanghebbenden betrokken

bij het proces middels een enquête waar de inwoners van de gemeente hun mening en ideeën te delen over de bredere of nieuwe invulling die de kerkgebouwen kunnen krijgen.

Toekomstscenario's

In dit hoofdstuk worden de verschillende denkbare toekomstscenario's van kerkgebouwen uiteengezet. Er wordt kort ingegaan op de belangrijkste aspecten bij ieder mogelijk scenario. Aanvullend op het scenario van (gedeeltelijke) herbestemming zullen enkele voorbeeldprojecten besproken worden. Deze kunnen ter inspiratie dienen voor een eventueel transformatieproces.

Initiatieven samenwerking

Tijdens de themabijeenkomsten worden voorbeelden toegelicht en worden allen betrokkenen gesimuleerd om met hun eigen initiatieven aan de slag te gaan en daarover ook onderling elkaar te stimuleren en ondersteuning te bieden.

Hoe verder na de kerkenvisie

Dit onderdeel biedt een praktische gids met enkele algehele aanbevelingen en tips. Er worden een aantal handvatten geboden voor de toekomst en mogelijke aanknopingspunten worden verder uiteengezet.

Conclusie

Het afsluitende hoofdstuk geeft een beknopte samenvatting van de bevindingen, toekomstscenario's, initiatieven en aanbevelingen in samenhang tot elkaar. De meest urgente zaken komen aan bod en de belangrijkste aanbevelingen worden opgesomd.

2. Omgeving Maasgouw

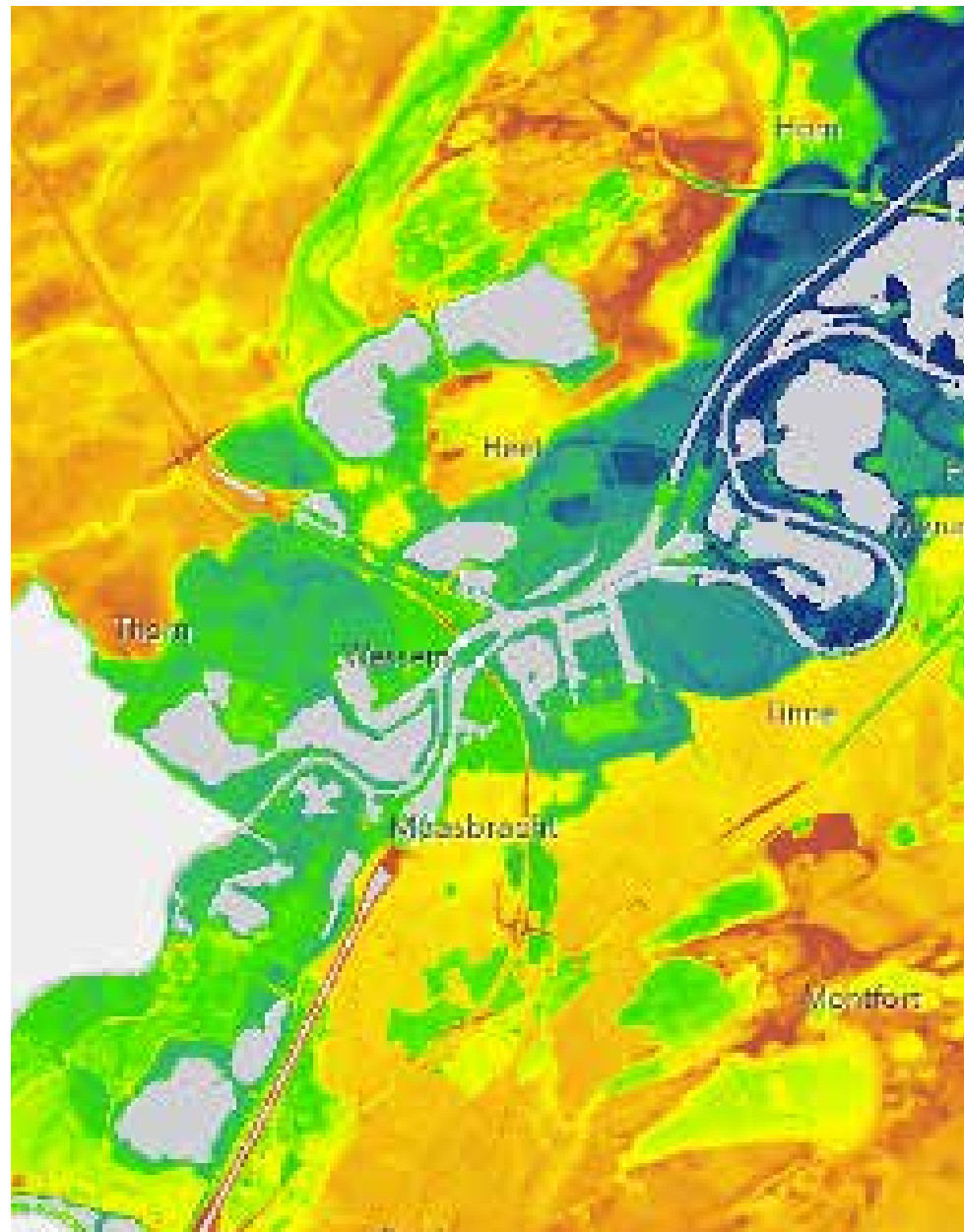
Landschappelijke ontstaansgeschiedenis

De Maas en haar omringende landschap bepaalt van oudsher het bewoningspatroon. Toen de Maas in haar huidige dal ging stromen was het landschap een vrij vlak plateau waarin de Maas een bochtige bedding heeft uitgeslepen. Door de opheffing van de Ardennen en de Eifel werden ook Zuid- en Midden-Limburg opgetild waardoor de rivier zich kon insnijden in het plateau. Dit gebeurde in enkele stappen waardoor de rivier terrassen heeft gevormd die op verschillende hoogten boven de huidige bedding liggen. Doordat de Maas op een lager niveau kwam te liggen konden ook de zijrivieren en -beken zich insnijden. Vandaar dat het middenteras van de Maas door de zijbeekjes als de Thornerbeek en de Sleybeek is aangesneden.

De inrichting en het gebruik van de Maasvallei door de mens sluiten nauw aan op de oorspronkelijke terreingesteldheid. In de overstromingsvlakte vinden we graslanden. De boerderijen en nederzettingen liggen in een rij op enige afstand van de rivier op de oeverwallen. Deze gronden zijn wat hoger gelegen zodat hier geen gevaar voor overstromingen te duchten was. Deze zone werd vanouds gebruikt als akkerland. Vaak liggen de oude akkers in grotere complexen bij elkaar. De beekdalen, die het terrassenlandschap doorsnijden, zijn vaak nog als grasland in gebruik en de gronden direct langs de rivier zijn geschikt als hooi- en weiland.

In de Middeleeuwen is de basis voor de huidige bewoning gelegd. Steden en dorpen als Maasbracht, Thorn, maar ook Heel en Beegden, worden dicht bij de rivier aangelegd op de oeverwallen van de Maas. In aanleg gaat het daarbij vaak om lineaire dorpsvormen. Direct aan de rivier vinden we echter ook dorpen zoals Stevensweert, Linne, Brachterbeek en Wessem. Deze zijn op zandopduikingen ontstaan, zoals Stevensweert en Wessem, of zoals Linne en Brachterbeek op oeverwallen. De Maas was voor deze dorpen een belangrijke handelsweg wat hun met andere delen van het land verbond. Deze Middeleeuwse dorpen kregen in die tijd ook hun kerken, die deels nog bestaan.

Langzaamaan zijn de dorpen uitgebreid en in de 20e eeuw ook verdicht. De Maasvallei behoorde in Limburg tot de zwaarst getroffen gebieden in de Tweede Wereldoorlog. Veel woningen werden beschadigd en een groot aantal kerken en kastelen werden verwoest. Na de oorlog hebben de grindwinning in de omgeving van Roermond en verschillende ruilverkavelingen grote veranderingen aangebracht

Afbeelding 1 Topografische kaart ca. 2022

in het landelijke gebied van Noord- en Midden-Limburg. Door de grindwinning is het Maasdal bij Roermond omgevormd tot een 'binnenzee', bestaande uit een aaneenschakeling van plassen die voor een deel een recreatieve bestemming hebben gekregen. Ook de baksteenindustrie heeft door de vele kleigaten een impact op het landschap gehad. Om de productie omstandigheden in de landbouw te verbeteren zijn in de tweede helft van de twintigste eeuw verschillende ruilverkavelingen in het gebied uitgevoerd.

Afbeelding 2 Topografische kaart ca. 1936

De afzonderlijke dorpen zijn op 1 januari 1991 eerst samengevoegd tot de drie gemeenten Heel, Maasbracht en Thorn en op 1 januari 2007 zijn deze samengevoegd tot de gemeente Maasgouw.

Afbeelding 3 Topografische kaart ca. 2022

Het ontstaan van het kerkelijk landschap van Maasgouw

De religieuze gemeenschappen in de gemeente Maasgouw staan redelijk los van elkaar. En hebben voor het grootste deel ieder hun eigen geschiedenis. Zo heeft de kleine stad Thorn een bijzondere Abdijkerk. Thorn werd in de tiende eeuw ontgonnen en rond 975 werd hier op een hoogte dicht bij de Maas een benedictijns vrouwenklooster gesticht. Vanaf de 12e eeuw groeide het klooster uit tot een zogenoemd wereldlijk stift. Tot 1797 vormde Het land van Thorn een afzonderlijk vorstendom. Het stift van Thorn werd in de achttiende eeuw een pretentieuze plek voor de hoogadellijke dochters van de Europese rijksvorsten en -graven. De Abdijkerk van Thorn werd later in gebruik genomen als parochiekerk. Vrijwel ieder dorp in de gemeente heeft een eigen parochie met een hun eigen parochiekerk. Ook in het eeuwenoude plaatsje Wessems staat een parochiekerk die zijn oorsprong in de tiende eeuw heeft liggen.

Een bijzonder aspect van het cultuurlandschap van de Maasvallei zijn de vele religieuze monumenten, zoals kloosters, veldkapellen, wegkruisen, Lourdesgrotten en statiegangen, uitingen van de rooms-katholieke geloofsbeleving. In de regio komen kapellen voor op kruispunten van wegen, in bossen en op velden. Ook vinden we in de regio vele wegkruisen, zoals bijvoorbeeld het wegkruis bij de Hompesche Molen in Stevensweert. Vroegere onderzoekers veronderstelden dat kruisen werden geplaatst ter vervanging van heidense offeraltaren, als symbool van het nieuwe geloof. Uit de periode voor 1200 is echter niets bekend over dit soort kruisen. Tijdens de Franse overheersing (1794-1814) zijn alle tekenen van godsdienstigheid buiten kerken verboden en zijn veel wegkruisen vernietigd. Kruisen kunnen om uiteenlopende redenen zijn opgericht; meestal betreft het devotiekruisen. In de 13e eeuw worden kruisen geplaatst naar aanleiding van vonnissen in verband met moord en doodslag. Dergelijke stenen 'zoenkruisen' werden opgericht tot hulp en troost van de ziel van de dode, vaak als deel van de straf van de dader. Verder bestaan er grenskruisen, die de grenzen van nederzettingen of van kerkelijke bezittingen markeren. Missiekruisen werden neergezet na een bezoek van missionarissen aan een dorp. Vooral uit de 17e eeuw dateren de ongelukskruisen die herinneren aan noodlottige ongevallen. Tot slot zijn er hagelkruisen, gelegen in het midden van het veld of op een driesprong of kruising. De taak van deze kruisen is om het gewas te beschermen tegen natuurrampen zoals hagel. We vinden kruisen in de gehele regio.

Afbeelding 4 Wegkruis bij de Hompesche Molen, Stevensweert

Een processiepark of -gang is een wandeling langs veertien staties die de belangrijkste momenten op de lijdensweg van Jezus verbeelden. De kruiswegstaties in de kerken zijn dus niet primair bedoeld als een decoratieve, eventueel artistieke verfraaiing van de kerkwand, maar hebben een religieus doel. Er zijn ook kruiswegen in de open lucht rondom het kerkgebouw, op kerkhoven en in processieparken en langs de openbare weg. Men trok en trekt - alleen of in groepen - langs de staties, biddend en zingend, ter herdenking aan het lijden en de dood van Jezus als teken en als beleving van dank, van liefde, van rouwmoedigheid over onze zonden die door de Heer werden uitgeboet. In de gemeente Maasgouw vinden we een processiepark in Thorn (1911).

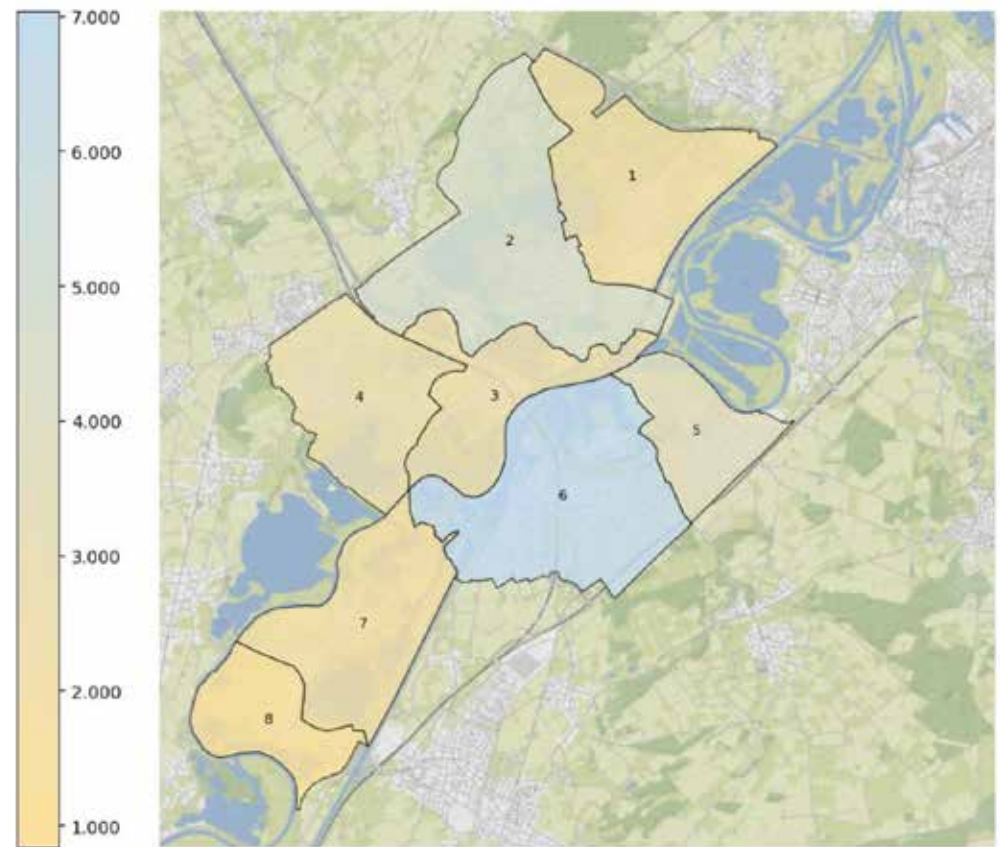
Toekomstvisie Maasgouw

De toekomstvisie van het religieus erfgoed moet aansluiten bij de gemeentelijke ambities. De 'Omgevingsvisie Maasgouw' uit 2022 dient hiervoor als leidraad. Gemeente Maasgouw ambieert een aantrekkelijke woon- en recreatiegemeente te zijn en zet in op zowel een hoogwaardige woon- en leefomgeving als recreatieve bedrijvigheid en toerisme. De fraaie omgeving, rust, natuur, landschap en historie maken dat Maasgouw door inwoners wordt gezien als een aantrekkelijke leefomgeving. De historische kernen en landschappelijke omgeving, waaronder de Maasplassen, zijn bovendien trekpleisters voor recreanten, zowel uit Maasgouw als daarbuiten.

In de Omgevingsvisie wordt onderscheidt gemaakt tussen drie gebieden: 'de kernen', 'het landelijk gebied' en 'de Maasplassen'. Gemeente Maasgouw kent acht kernen, die elk over een eigen identiteit beschikken. Behoud en versterking van de eigen identiteit en kwaliteiten staan voorop. Het landelijk gebied van Maasgouw kent een grote landschappelijke verscheidenheid. Die verscheidenheid moet worden gekoesterd en de kwaliteiten ervan worden versterkt. Het groen-blauwe netwerk van natuurgebieden, verbindingzones, Maas en Maasplassen is kenmerkend voor de omgeving en heeft een belangrijke functie voor ondermeer de biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Daarnaast bieden deze natuurgebieden ontspanningsmogelijkheden en dragen ze bij aan de aantrekkingskracht van Maasgouw voor zowel bewoners als bezoekers. De Maasplassen dragen in sterke mate bij aan de identiteit van de gemeente Maasgouw. Van oudsher als centrum van de binnenvaart en later ook als plek voor waterrecreatie. De Maasplassen, de rivier de Maas en de verschillende kanalen vormen samen een open waterlandschap dat zo kenmerkend is voor de omgeving.

De gemeente hanteert een drietal basisprincipes waar nieuwe ontwikkelingen en initiatieven altijd aan moeten voldoen: ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en gezondheid. Deze principes vormen de basis voor keuzes en ambities en het toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen.

De ruimtelijke kwaliteit wordt in hoge mate bepaald door de fysieke leefomgeving. Daartoe behoort ondermeer het cultureel- en archeologisch erfgoed. Nieuwe ontwikkelingen moeten aansluiten bij de bestaande kwaliteiten van de omgeving. Het woonbeleid van de gemeente is afgestemd met het regionale woonbeleid en is erop gericht een zo optimaal mogelijke woon- en leefomgeving te creëren. De focus voor woningbouw wordt gelegd op leegstaande panden en complexen binnen het

Afbeelding 5 Kaart van de gemeente Maasgouw met het aantal inwoners per wijk in 2022. De cijfers op de kaart geven de volgende wijken weer: 1: Beegden, 2: Heel, 3: Wessem, 4: Thorn, 5: Linne, 6: Maasbracht, 7: Stevensweert, 8: Ohé en Laak. Kaartdata van het CBS & ESRI Nederland

bestaand bebouwd gebied. De gemeente kampt nog niet met structurele leegstand maar door de veranderde bevolkingssamenstelling en bevolkingsomvang neemt de kans op leegstand toe. Transformatie en herontwikkeling van waardevol leegstaand vastgoed biedt zodoende mogelijkheden voor de toekomstige woningbehoefte en draagt bij aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

3. Inventarisatie

In dit hoofdstuk zullen de desbetreffende kerkgebouwen in kaart worden gebracht. Ieder object zal besproken worden aan de hand van de objectgegevens, een historisch onderzoek, de huidige situatie en eventuele initiatieven voor de toekomst. Het historisch onderzoek omvat een representatie van het object liggend in de omgeving gevolgd door de bouwhistorie en een omschrijving van het gebouw. Deze gegevens vormen een belangrijke bron van kennis voor de bepaling van de cultuurhistorische waarden en dienen ter context voor de huidige situatie en toekomstige visie.

1. Sint Martinuskerk
Linne

2. Sint Gertrudiskerk
Maasbracht

3. Heilig Hart van Jezuskerk
Brachterbeek

4. Sint Stephanuskerk
Stevensweert

5. O.L.V. Geboortekerk
Ohé en Laak

6. Sint Martinuskerk
Beegden

7. Sint Stephanuskerk
Heel

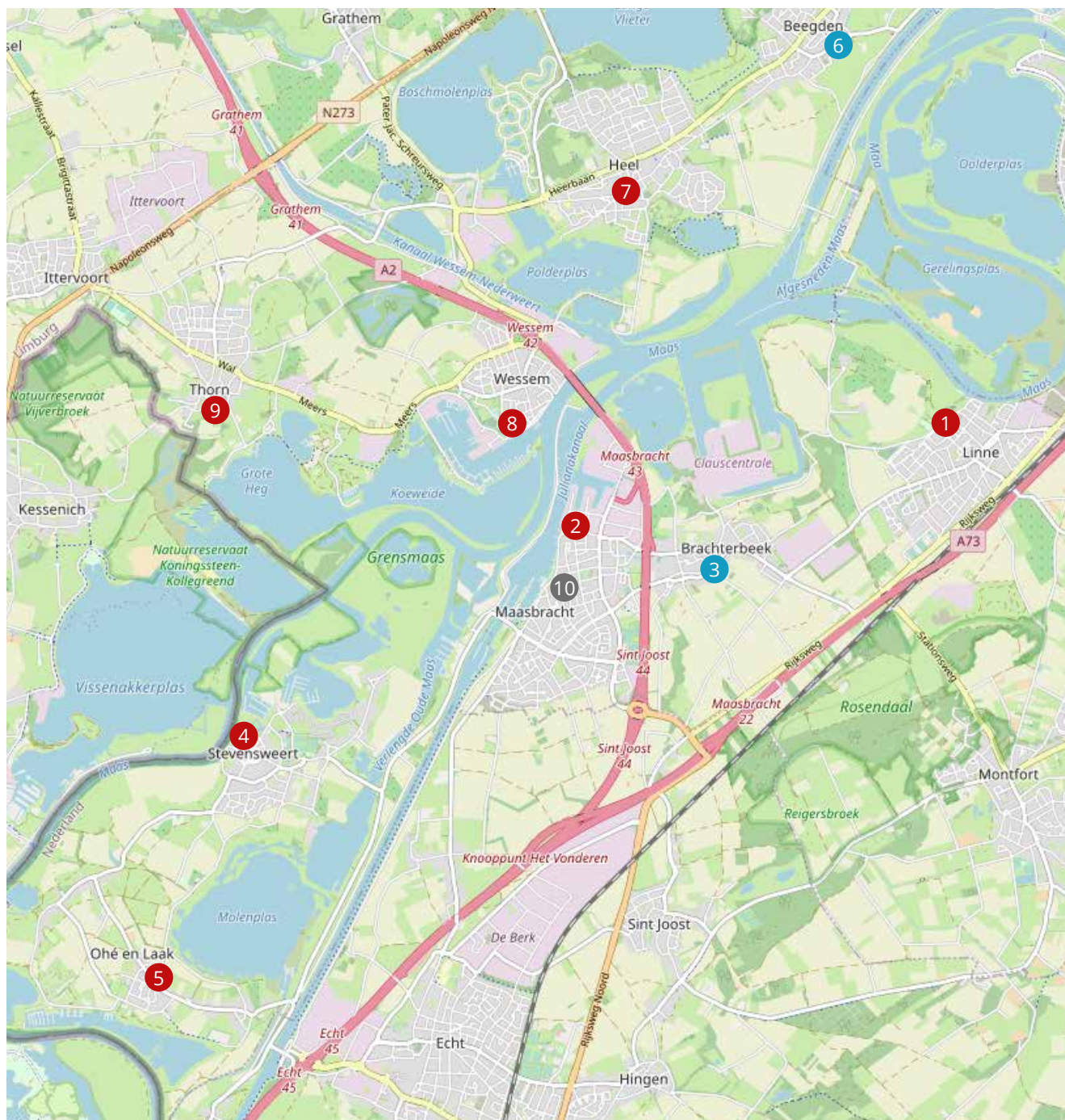
8. Sint Medarduskerk
Wessem

9. Sint Michaëlskerk (Abdijkerk)
Thorn

10. Protestantse kerk
Maasbracht

- 1 Sint Martinuskerk Linne
- 2 Sint Gertrudiskerk Maasbracht
- 3 Heilig Hart van Jezuskerk Brachterbeek
- 4 Sint Stephanuskerk Stevensweert
- 5 O.L.V. Geboortekerk Ohé en Laak
- 6 Sint Martinuskerk Beegden
- 7 Sint Stephanuskerk Heel
- 8 Sint Medarduskerk Wessem
- 9 Sint Michaëlskerk (Abdijkerk) Thorn
- 10 Protestantse kerk Maasbracht

- Rijksmonument
- Gemeentelijk monument
- Geen monumentale status

Afbeelding 6 Spreiding van de kerkgebouwen

3.1 Sint Martinuskerk Linne

3.1.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Kerkstraat 1
Kadastrale gemeente	Linne
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	522193
Datum inschrijving	10 mei 2002
Sectie en perceelnummer	Sectie E, 1169
Oppervlakte	572 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël
Gerechtigde	Parochie H. Martinus
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	1897
Bouwstijl	Neoromaans
Architect(en)	C.J.H. Franssen
Bestemming	Maatschappelijk

Naamswijziging ten tijde van het tot stand komen kerkenvisie

De parochiecluster van Maasbracht heeft ten tijde van de uitwerking van deze kerkenvisie een fusie ondergaan en gaat sinds 01-01-2024 verder onder de naam Parochie Heilige Rafaël. In de verdere verslaglegging worden daarom steeds beide namen nog gehanteerd.

Afbeelding 7

Gevelaanzicht van het object

3.1.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

In een bocht van de Maas ligt het kerkdorp Linne met zo'n 3680 inwoners. Dit dorp bevindt zich bovenop een steile oeverwal op een hoogte van ruim 27 meter, ver boven de rivier. De noordzijde van het dorp grenst aan de Maas en ten westen van het dorp is een lage overstromingsvlakte die De Weerd wordt genoemd. Aan de rand van het dorp, op de steile oeverwand uitkijkend over de overstromingsvlakte staat de Sint Martinuskerk. De kerk met zijn entree naar het westen gericht lag van oudsher al aan de rand van het dorp. In de loop van de vorige eeuw heeft het dorp zich richting het zuiden en oosten verder uitgebreid.

Om de kerk heen ligt een klein kerkhof op een ondergrond van half verharding waarop in de oosthoek twee platanen staan. Behalve aan de zuidwest kant is het kerkterrein omsloten door een gemetselde muur. Tussen de laaggelegen Oeveren, die ten westen langs de kerk loopt, en de kerk ligt een met gras begroeide helling.

Bouwhistorie

In 1897 werd de kerk naar ontwerp van C.J.H. Franssen opgetrokken in neo-romaanse stijl. Het was het eerste neo-romaanse kerkgebouw dat de uit Roermond afkomstige architect ontwierp.

De aan de H. Martinus opgedragen kerk is in de loop der jaren tweemaal grondig gerestaureerd. De eerste restauratie werd voltooid in 1950 nadat het kerkgebouw tijdens de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd werd. De kerk werd in 1945 opgeblazen waardoor de toren, een deel van het dak en een deel van de lichtbeuk werden vernield. De toren was zodanig verwoest dat deze vanaf de eerste bouwlaag opnieuw opgetrokken

moest worden. De beschadigde lichtbeuk van ongeveer één travee lang werd hersteld evenals het boven het middenschip gelegen dak.

De tweede restauratie vond plaats in 1992. Ditmaal naar aanleiding van een krachtige, natuurlijke aardbeving die de kerktoeren beschadigde. De schade werd hersteld en de torenspits werd volgens het originele ontwerp gereconstrueerd.

Bouwhistorische omschrijving

Exterieur

Het driebeukige uit baksteen opgetrokken kerkgebouw is georiënteerd op het oosten en staat op een basilicavormige plattegrond. Een manshoge gemetselde kerkhofmuur met plint omringt het geheel. Een klokkentoren is centraal gesitueerd voor het middenschip en bestaat uit drie bouwlagen met een achtkantige spits tussen vier topgevels als bekroning. In de linker oksel van de toren en de middenbeuk is een torenvormige doopkapel met kegeldak gelegen. Een traptoren naar het oksaal en de vliering van de kerk bevindt zich aan de rechterzijde van de kerktoeren. Het middenschip met lichtbeuken is gedekt onder een leien zadeldak. De weerszijden van het middenschip worden geflankeerd door verlaagde zijbeuken bedekt onder lessenaarsdaken welke eveneens zijn gedekt met leien. Het schip bestaat uit drie traveeën gevolgd door een halve koortravee met aansluitend een apsis. De halfronde apsis is gedekt onder een leien kegeldak. Een sacristie is gelegen aan de linker façade ter hoogte van de koortravee. Een kapel bevindt zich aan de rechter koortravee. Zowel de sacristie als de kapel hebben een onder zadeldak bedekte leien dakbedekking.

Het metselwerk van het kerkgebouw is gelegd in kruisverband. De ornamentatie in het exterieur is eveneens uitgevoerd in baksteen. Bakstenen, door

Afbeelding 8 Kadastrale situatie

Afbeelding 9 Luchtfoto

rondboogfriezen verbonden, lisenen zijn zowel aangebracht op de drie bouwlagen van de toren alsmede op de twee bouwlagen van het schip, de apsis en de enkele bouwlaag van de sacristie en de kapel. Andere decoratieve in baksteen uitgevoerde elementen zijn bloktandlijsten en spaarnissen. Een natuurstenen regenlijst omringt het gehele schip. De dorpels zijn eveneens uitgevoerd in natuursteen en vormen de basis van de in hout uitgevoerde rondboogvormige vensters met glas-in-lood en bovenlichten. In elk van de twee zijgevels bevinden zich in de eerste bouwlaag door steunberen opgedeelde traveeën twee vensters. De lichtbeuk of wel tweede geleding wordt verdeeld door met rondboogfriezen verbonden lisenen en bevatten eveneens twee vensters per muurdeel. De eerste geleding kan onderscheiden worden tussen een plint, een muurvlak, een waterlijst onder de vensters, een venster, een boogfries, een bloktandlijst, een lessenaardak.

De hoofdingang van de kerk bevindt zich aan de kopse kant van de toren. Het in metselwerk uitgevoerde portaal is rondboogvormig. De profielstenen met in natuursteen uitgevoerd voetstuk wekken de indruk van een doorlopende muurpijler. Boven een dubbele houten deur met smeedijzeren ornamentatie ligt een decoratieve latei waar een fronton op rust. Het in natuursteen uitgehouwen fronton toont een bijbels tafereel. Het gehele portaal wordt afgedekt met een natuurstenen baldakijn met op de nok een in natuursteen uitgevoerd kruis. Een deur aan de rechterzijde van de klokkentoren geeft eveneens toegang tot het kerkportaal. Het beperkt geornamenteerde plafond is eveneens rondboogvormig en opgetrokken uit profielstenen. Een tweetal boven elkaar geplaatste vensters zijn gelegen in de tweede bouwlaag. De derde geleding van de toren bevat

per gevelzijde een tweetal galmgaten, gescheiden door rondboogfriezen verbonden lisenen. Een driehoekvormig in metselwerk uitgevoerd fronton markeert het einde van de toren en tevens het begin van de spits. Op deze driehoekvormige gevelvlakken zijn klokken aangebracht, omringt door drie ronde spaarnissen. Een luidklok uit 1349 van een anonieme gieter en een luidklok in 1457 gegoten door Jacobus 'clockgieter van Venloe' bevinden zich in de toren.

De apsis is rijkelijke geornamenteerd met door kleinschalige boogfriezen verbonden lisenen op de eerste en tweede geleding. De vier neoromaanse vensters in de tweede bouwlaag worden omsloten door grote rondboogvormige lisenen met aan de onderzijde een waterlijst. Onder de daklijst een boogfries en een bloktandlijst.

Interieur

De opbouw van de kerk is aan de binnenzijde duidelijk herkenbaar. Het schip wordt duidelijk opgedeeld in drie traveeën, het koor telt één travee gevolgd door de apsis. Het middenschip wordt geflankeerd door in regelmaat afgewisselde zuilen en pijlers: het Rijnlands alternerend stelsel. Tussen twee gekantonneerde pijlers staat een zuil met attisch basement en bladkapitelen. Een vierkante abacus vormt het eind van de zuil. De pijlers hebben enkel imposten. De kruisribgewelven rusten op eenvoudige kapitelen van de pijlers. De zijbeuken ontvangen licht via zes vensters, één per zijbeuktravee. De zijbeuken zijn eveneens overkluisd. Zes rondbogen scheiden het schip van de zijbeuken. Boven de bogen loopt een sierlijst en daarboven per travee twee boogvensters, eveneens boven een lijst.

In het interieur wordt er veel gebruik gemaakt van de materialen marmer en graniet. Het houten oksaal, dat via de traptoren bereikbaar is, is een belangrijk element. Van grote waarde voor het interieur zijn eveneens de rococo preekstoel uit 1759, een romaanse doopvont van hardsteen uit de 12e eeuw met een koperen deksel uit 1886, een viertal neo-gotische beelden van t.w. St. Martinus, St. Ambrosius, St. Franciscus en St. Antonius. De beelden zijn omstreeks 1860 vervaardigd en afkomstig uit de oude kerk van vóór 1897. Vier gebrandschilderde glas-in-lood ramen op het priesterkoor uit 1955 (Max Weiss), en tenslotte een gebrandschilderd glas-in-lood raam in het portaal onder de toren, eveneens van Max Weiss (1952) dat de Sterre der Zee uitbeeldt.

Bouwtechnische staat

Over het algemeen verkeert de kerk in een redelijk tot goede staat en geregeld worden er (gesubsidieerde) onderhoudswerken verricht. In het interieur zijn decoratieve muurschilderingen onder de huidige verlaag opgemerkt. Door het deels loskomen van de meest recente verlaag komen deze historische schilderingen aan het licht.

Foto overzicht

3.1.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

De Sint Martinuskerk te Linne wordt om de 14 dagen gebruikt voor de eredienst. Op zaterdagavond om 19.15 uur vindt een mis plaats die gemiddeld bezocht wordt door 15 à 20 kerkgangers, afhankelijk van de misintenties kan dit aantal hoger liggen. Om de twee jaar wordt de eerste communieviering gehouden met ca. 12 kinderen. In de loop van 2023 zijn er tot nu toe 5 kinderen gedoopt, in 2022 waren dit er eveneens 5. In 2023 hebben er 9 uitvaarten plaatsgevonden, in 2022 waren dit er 5. In 2023 heeft er één huwelijk plaatsgevonden.

De Sint Martinuskerk wordt naast de heilige mis ook wekelijks gebruikt voor repetities van het kerkelijke herenkoor en het dameskoor, deze bestaan uit leden van de kerk uit Linne en Brachterbeek. Het Linner mannenkoor St. Caecilia repeteert alleen in de Martinuskerk voorafgaande aan het kerstconcert dat op de laatste zaterdag voor Kerstmis plaatsvindt.

De pastorie in Linne wordt op dit moment verhuurd. Dat levert maandelijks €1.160,- aan huuropbrengsten op. Er zal op de korte termijn een investering gedaan moeten worden gedaan voor het plaatsen van nieuwe kozijnen en groot onderhoud, volgens de begroting van de architect zullen deze kosten circa €70.000,- bedragen. De voornamelijk onderhoudswerkzaamheden worden in het najaar van 2023 uitgevoerd.

Culturele betekenis

De Sint Martinuskerk te Linne is gelegen aan de rand van het dorp. De locatie van de kerk vormt niet de oude kern van het dorp. Tijdens het locatiebezoek werd de indruk gewekt dat de dorpsbewoners niet een hele sterke band en betrokkenheid voelen met de kerk.

Genoemd moet worden dat dit een impressie is geweest op het moment dat de locatie bezocht werd.

Gewenst toekomstig gebruik

Er spelen nog geen initiatieven voor een eventuele her- of nevenbestemming. Bij een eventuele her- of nevenbestemming van de kerk in Linne dient rekening te worden gehouden met de gesloten begraafplaats rondom de kerk. De gemeentelijke begraafplaats op loopafstand van de kerk is nog in gebruik.

3.2 Sint Gertrudiskerk in Maasbracht

3.2.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Kerkplein 1
Kadastrale gemeente	Maasbracht
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	26519
Datum inschrijving	11 juli 1968
Sectie en perceelnummer	Sectie G, 336
Oppervlakte	940 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël
Gerechtigde	Parochie H. Gertrudis
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	14 ^e eeuw - 1890 - 1948
Bouwstijl	Romaans - Neoromaans
Architect(en)	J. Kayser - A. Boosten
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 10 Gevelaanzicht van het object

3.2.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

Aan de oostoever van de Maas ligt het dorp Maasbracht. Tot ongeveer 1957 bestond het dorp uit een hoofdstraat waaraan zich de bebouwing bevond. De Hoofdstraat op de grens tussen een hogere rug en een lage overstromingsvlakte in het noorden. Waar de Hoofdstraat haaks op de Maasoever aankomt staat de Sint Gertrudiskerk. Tegenover de kerk, aan het kerkplein, staat de pastorie en ten noorden van de kerk bevindt zich het kerkhof.

Tegenwoordig is het dorp uitgegroeid tot een inwonertal van 7050, deze uitbreiding ten zuiden van de oorspronkelijke Hoofdstraat heeft na de Tweede Wereldoorlog plaatsgevonden. In de voormalige overstromingsvlakte ten noorden van de Hoofdstraat ligt tegenwoordig de gemeente haven. De omliggende bebouwing bestaat uit woonhuizen en enige bedrijfspanden.

Bouwhistorie

In 1265 stond er een kerkgebouw in Maasbracht nabij de Maas. De bestaande toren dateert waarschijnlijk uit de 14e eeuw, hoewel sommige deskundigen op basis van stijlelementen ook de 13e eeuw als mogelijk bouwjaar beschouwen. Onder pastoor Vorsterman werd de kerk in 1695 aangepast om 600 gelovigen te kunnen huisvesten, maar het is onduidelijk of dit nieuwbouw of uitbreiding betrof. Onder pastoor H. Clermonts werd de kerk in 1785 opnieuw vergroot. In 1867 ontving pastoor Smidts subsidie voor de bouw van een voorportaal.

De kerk diende als ontmoetingsplek voor binnenschippers vanwege de nabijheid van de Maas. Deze traditie bleef behouden. Er waren ook schippersinternaten en kerken voor hervormden en gereformeerden in Maasbracht.

Pastoor Smidts begon in 1878 met de plannen voor een nieuwe parochiekerk met behoud van de oude toren. Architect J. Kaijser's ontwerpen werden pas in 1890 uitgevoerd. In 1944 raakte de kerk beschadigd door artilleriebeschietingen en werd een noodkerk gebruikt.

In 1945 nam het kerkbestuur architect Boosten in de arm om de kerk te herstellen. Het ontwerp omvatte Romaanse elementen om beter bij de toren te passen. De restauratie begon in 1948 en de kerk werd in 1949 in gebruik genomen. In de jaren 1950-1951 werd de toren gerestaureerd en in 1961 gewijd door Mgr. Moors. Het priesterkoor werd in 1969 aangepast, met verwijdering van communiebanken en zijaltaar. In 1987 werd een invalidentoegang gecreëerd aan de straatzijde.

Bouwhistorische beschrijving

Exterieur

De toren van de kerk bestaat uit drie delen die met waterlijsten zijn verbonden. De onderste sectie heeft een bakstenen basis, terwijl de rest van het metselwerk in mergel is uitgevoerd. De eerste sectie heeft voornamelijk blinde muren, behalve een rondboogvenster. Het middendeel van de toren is versierd met lisenen en drie verbonden rondbogen. In de bovenste sectie bevinden zich klokken en elk van de vier zijden heeft twee spitsboog galmgaten en wijzerplaten. Een geprofileerde daklijst loopt boven een rondboogfries, met daarboven een achthoekige naaldspits bedekt met leien.

De aangrenzende nieuwe kerk, volledig opgetrokken uit rode baksteen, staat naast de toren. Het schip heeft vier traveeën met steunberen, ramen aan de zuidzijde tussen de contreforten en een portaal aan de zuidgevel.

Afbeelding 11 Kadastrale situatie

Afbeelding 12 Luchtfoto

Het transept heeft twee traveeën met zadeldaken, en de grote rondvensters hebben betonnen maaswerk. Aan de zuidkant van het transept zijn rondboogvensters die verschillende compartimenten, waaronder een zij-ingang, doopkapel, zijkapel en sacristie, verbergen. Het priesterkoor is hoger dan het schip en heeft gekoppelde rondboogvensters aan beide zijden en twee hoge rondboogramen in de halfronde apsis.

In de noordgevel bevinden zich een tweede zijkapel en bijsacristie. Een met een rondboog overkluisde trap leidt naar de kelder, terwijl een andere naar de achteringang van de kerk gaat. Het priesterkoor is hoger dan het schip en heeft gekoppelde rondboogvensters en een zadeldak dat de apsis volgt.

Interieur

De hoofdingang van de kerk leidt naar de zuidelijke processiegang en vervolgens naar het brede middenschip. De hoofdingang is niet uitgelijnd met de toren, het middenpad en het altaar van de viering. De westtoren begrenst de achterzijde van de kerk. De muur bevat overblijfselen van de voormalige zangtribune, met een dichtgemetselde boog die naar de tribune leidde. Een lichtbak met glas-in-lood hangt nu tegen deze muur. Het middenschip heeft vier gemetselde rondbogen die uit de pijlers ontspringen en geen kapitelen of basementen hebben. De open dakconstructie heeft kinderbalken en witte platen.

De kerkvloer is bedekt met leistenen tegels. Tussen het middenschip en de zijbeuken staat een arcade van vier rondbogen met kleinere rondboogjes erboven, ontworpen om daglicht vanuit de zijvensters binnen te laten. De processiegangen hebben bakstenen kruisgraatgewelven. De gewelven zijn lichter rood van kleur dan het muurwerk.

Het transept sluit aan op het schip en heeft dezelfde opbouw. De transeptarmen hebben kruisgraatgewelven en de viering heeft een open dakstoel met een grote gordelboog. Trapjes vanuit de transeptarmen leiden naar de zijkapellen naast het priesterkoor. Een brede triomfboog markeert de overgang naar het priesterkoor, dat zich boven het vloerniveau van het transept en schip verheft. Het ronde priesterkoor heeft kruisgraat- en straalgewelven en toegang tot zijkapellen met kruisgraatgewelven. De apsis heeft deuren die toegang geven tot de bijsacristie en sacristie. De voormalige doopkapel is nu een Mariakapel met een tongewelf.

Bouwtechnische staat

Over het algemeen verkeert de kerk in een goede staat en geregeld worden er (gesubsidieerde) onderhoudswerken verricht. In het interieur zijn decoratieve muurschilderingen onder de huidige verflaag opgemerkt. Door het deels loskomen van de meest recente verflaag komen deze historische schilderingen aan het licht. De kerk is voorzien van een luchtverwarmingssysteem.

Foto overzicht

3.2.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

De Sint Gertudiskerk in Maasbracht vormt eigenlijk de 'hoofdkerk' van de parochie Maasbracht. Wekelijks komen er op een zondag 70 à 80 parochianen. Het aanvangstijdstip van de H. Mis is 11.00 uur. De kerk biedt met het brede middenschip ook de meeste zitplaatsen, namelijk 600 tot 650. Per week vinden vier missen plaats: op zondag-, maandag- en vrijdagochtend en op dinsdagavond. In 2023 hebben 6 doopsels plaatsgevonden, geen huwelijken en 5 uitvaarten. In 2022 hebben 5 doopsels plaatsgevonden en één huwelijk. De eerste communie vindt om de twee jaar plaats met ca. 20 communicanten.

Culturele betekenis

De Sint Gertudiskerk in Maasbracht heeft een relatief hoge culturele betekenis, mede dankzij zijn mergelstenen toren die uit de 14e mogelijk al 13de eeuw stamt. Door de ligging nabij de Maas, hebben binnenvaartschippers zich altijd sterk aangetrokken gevoeld tot deze kerk. Van de vaste kerkbezoekers en vrijwilligers zijn ca. 50% uit de wereld van de (oud) schippers. Veel parochianen steken een kaarsje op in de Mariakapel van de kerk.

Gewenst toekomstig gebruik

De kerk in Maasbracht is aangewezen als hoofdkerk van de Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël. Mede vanwege de centrale ligging is de gemeenschap er gebaat bij deze kerk te behouden voor de eredienst. Naast de kerk ligt een ruime gemeentelijke begraafplaats. Vele graven zijn geruimd, waardoor de begraafplaats aandoet als leeg en onsamenvattend. Gekeken wordt of deze ruimte in de toekomst anders kan worden ingericht, bijvoorbeeld met een aantal zitplaatsen. Daartoe is door de gemeente een plan

opgesteld waarbij het kerkhof groener zal worden ingericht, als plaats voor stilte en bezinning.

3.3 Heilig Hart van Jezuskerk Brachterbeek

3.3.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Kerkstraat 7
Kadastrale gemeente	Maasbracht
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Gemeentelijk Monument
Monumentnummer	n.v.t.
Datum inschrijving	n.v.t.
Sectie en perceelnummer	Sectie B, 2225
Oppervlakte	496 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël
Gerechtigde	Parochie H. Hart van Jezus
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	1933
Bouwstijl	Expressionisme
Architect(en)	J.G.C. Franssen
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 13 Gevelaanzicht van het object

3.3.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

Brachterbeek is ontstaan rondom de zogenoemde Krombeek. Op een topografische militaire kaart uit ca. 1850 staat de Krombeek duidelijk aangegeven. Ter hoogte van het dorp heeft deze beek een gebogen verloop. Parallel aan de beek zijn aan de noord-zowel als aan de zuidoever wegen aangelegd, waar de dorpsbebouwing en de nutstuinen omheen zijn gekomen. Rond 1895 is de beek rechtgetrokken, dicht tegen de zuidelijke weg aan. Binnen de twee straten zijn vervolgens de kerk, een dorps huis en een café in het beekdal gebouwd. Mooi centraal in het dorp, maar vreemd genoeg in de overstromingsgevoelige strook. Later in de 20e eeuw heeft men de beek weer meanderend gemaakt en is de strook rijkelijk beplant. Voor de kerk ligt een speelveldje en een parkeerplaats. Brachterbeek zelf is inmiddels flink uitgebreid richting Maasbracht, nog alleen gescheiden door de A2.

Bouwhistorische omschrijving

Exterieur

De op het noord-oosten georiënteerde kerk staat op een basilica-vormig grondplan en is verbonden met de pastorie. De éénbeukige kerk met verlaagd voorportaal en priesterkoor is opgetrokken uit baksteen en is gedekt onder zadeldak met pannen. De vierkante klokkentoren met ingesnoerde spits is asymmetrisch gesitueerd in de oksel van het verlaagde voorportaal en het middenschip. Aan de linkerzijde van het kerkportaal bevindt zich een vijfhoekige doopkapel. Zowel de kapel als de apsis hebben een meerzijdig puntdak, gedekt onder pannen waarvan de kapel een viertal en de apsis een vijftal nokvorsten bevat.

De kerk is opgetrokken in een behouden expressionistische stijl. Het metselwerk is gelegd in Vlaams verband. De voorgevel met ingangspartij bestaat uit een asymmetrische puntige gevel. Een traprede leidt naar het inspringende portaal met een drietal in trappsgewijs kleiner wordende korfbogen welke rusten op natuurstenen sluitstenen. De korfbogen zijn uitgevoerd in een in baksteen uitgevoerde verticale rollaag. De houten toegangsdeuren zijn beperkt geornamenteerd met smeedijzer en een tweetal glas-in-lood ramen. Aan weerszijden van het portaal zijn een tweetal gotische vensters met in baksteen uitgevoerde dorpels geplaatst. Onder deze vensters een decoratieve plint uitgevoerd in een rollaag. De rollaag omringt de gehele kerk behalve de kerktoren. Rechts van het portaal een natuurstenen gedenkplaat met de tekst 'Dank en eerbied voor wat in 50 jaren door velen is geschied 1933-1983'. Boven het portaal bevinden zich twee langgerekte gotische vensters geflankeerd door een tweetal in metselwerk en natuursteen uitgevoerde abstracte pilasters. In de nok van de gevel bevindt zich een natuurstenen kruis.

De toren bestaat respectievelijk uit drie bouwdelen met aan de oostzijde een houten toegangsdeur met portaal opgetrokken in eenzelfde materiaalsoorten en stijl maar in behoudendere vorm. Aan de zijde van de voorgevel bevindt zich een rond glas-in-lood venster. De tweede geleding begint circa een meter boven het portaal van de kerktoren en bestrijkt de gehele gevel tot aan de torenspits. Een tweetal lisenen op elk van de vier gevelvlakken bevatten smalle vensters. De lisenen eindigen in een tweetal galmgaten. Aan elke zijde van de toren hangt een klok. De ingesnoerde torenspits is bedekt met leien.

Afbeelding 14 Kadastrale situatie

Afbeelding 15 Luchtfoto

De kerk bevat glas-in-loodramen van René Smeets en Max Weiss. Verder is er een Heilig Hartbeeld van J. Verdonk uit 1920.

Interieur

Elke travee in het middenschip wordt benadrukt door de zware in baksteen en spitsboog uitgevoerde tongewelven met rondvormige opening in de nok. Op de witgepleisterde muren wordt iedere travee geornamenteerd door een in de muur gemetselde bakstenen spitsboog. Het plafond van het schip is uitgevoerd in hout. De vloer met natuurstenen betegeld. Aan weerszijden van het middenpad zijn houten kerkbanken geplaatst. Aan de achterzijde van het middenschip ter hoogte van de voorruimte bevindt zich het orgel dat middels een in spitsboog uitgevoerde driehoekige opening zichtbaar is. Twee beeltenissen aan het uiteinde van het schip en een hangend kruisbeeld van Christus flankeren de opgang naar het priesterkoor waar het altaar is gepositioneerd. De vensters in de apsis worden eveneens omlijst door in spitsboog uitgevoerd metselwerk op een witgepleisterde muur. De vloer van het priesterkoor zijn rijkelijk gedecoreerd met rood, beige en blauwe tegels.

Bouwtechnische staat

De H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek verkeert in een goede onderhoudstoestand. In 2009 is het interieur opnieuw geschilderd. Dit betreft het koorgedeelte van de kerk, dat i.v.m. roetvorming door slecht functioneren van de met stookolie werkende verwarming is ontstaan (deze installatie is inmiddels vervangen door een met gasgestookte ketel). Een paar jaar later is aan de buitenzijde ook een schilderbeurt uitgevoerd. Deze taken worden geregeld door het parochiebestuur.

Foto overzicht

3.3.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

In de H.H. van Jezuskerk in Brachterbeek wordt om de 14 dagen een mis gehouden op zondagmorgen om 9.30 uur. Deze wordt bijgewoond door 20 à 25 leden. Op woensdagavond wordt er een tweede mis gehouden in de kapel van O.L.V. van Loreto, Tergouwen. De kerk in Brachterbeek biedt 360 zitplaatsen. In 2023 hebben 4 uitvaarten en geen eerste communie, doopsels of huwelijken plaatsgevonden. In 2022 hebben 4 doopsel plaatsgevonden en 4 uitvaarten plaatsgevonden.

De huuropbrengsten van de pastorie in Brachterbeek levert maandelijks €670,- en €650,- voor respectievelijk het boven- en benedenappartement.

Culturele betekenis

Tijdens het locatiebezoek van de H. Hartkerk van Jezus kwam niet naar voren dat de kerk een hogere culturele betekenis heeft voor de omgeving dan de andere kerken die zijn bezocht. De kerk neemt wel een prominente plek in het stratenplan van Brachterbeek. Naast de kerk is een gemeenschapshuis gelegen, genaamd het 'Baekerhoes'. Het kerkelijk zangkoor heeft er in het verleden gerepeteerd. Thans worden hier verschillende activiteiten gehouden zoals kienen, vergaderingen, workshops et cetera.

Gewenst toekomstig gebruik

Tijdens het overleg in het parochiehuis met pastoor Creemers en penningmeester Vrinzen werd genoemd dat er momenteel twee mogelijke initiatieven voor herbestemming spelen bij de H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek.

Het eerste initiatief is van een projectontwikkelaar die de kerk zou willen opkopen en herbestemmen tot (zorg)

appartementen/woningen. Een andere investeerder zou de kerk willen slopen en een nieuwbouw appartementenblok met zorgappartementen laten verrijzen op de locatie van de huidige kerk. Daarnaast is tegen de H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek een pastorie aangebouwd. De doorgang van de kerk naar de pastorie is dichtgezet. De voormalige pastorie die als gemeentelijk monument is beschermd is in het verleden gesplitst in twee appartementen, de daarmee gemoeide kosten bedroegen ca. 2,5 ton. Het appartement op de begane grond wordt op dit moment bewoond door Oekrainers. Het appartement op de bovenverdieping is voor onbepaalde tijd verhuurd aan een alleenstaande dame. Het initiatief voor een eventuele herbestemming van de kerk en voormalige pastorie is interessant vanwege de maatschappelijke bestemming op het pand.

3.4 Sint Stephanuskerk Stevensweert

3.4.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Jan van Steffeswertplein 3
Kadastrale gemeente	Stevensweert
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	34890
Datum inschrijving	23 april 1968
Sectie en perceelnummer	Sectie A, 2511
Oppervlakte	511 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël
Gerechtigde	Parochie H. Stephanus
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	1781 - 1948
Bouwstijl	Classicisme
Architect(en)	P. Rutten - P. Cuypers jr.
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 16 Gevelaanzicht van het object

3.4.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

De vestingstad Stevensweert ligt samen met Ohé en Laak op een eiland dat door twee armen van de Maas gevormd is. Tegenwoordig wonen er zo'n 1610 inwoners. Het plaatsje heeft een opvallende radiale plattegrond. De Sint Stephanuskerk bevindt zich aan de westrand van het historische deel van Stevensweert, dichtbij de Maas. Aan de voorzijde van de kerk ligt een pleintje met leilindes waarlangs auto's geparkeerd kunnen worden. Ten oosten van de kerk scheidt een bakstenen muur de kerk van de openbare weg. Aan de westzijde, tussen de kerk en de rivier, ligt een kerkhof. Op het ommuurde kerkhof (ommuring uit 1823) zijn nog enkele oude graven te vinden. In de ommuring zelf zijn zeven grafkruisen ingemetseld uit de periode 1642-1762.

Bouwhistorie

De oorspronkelijk 17e-eeuwse kerk werd in 1781 vervangen door een classicistische kerk in de vorm van een Grieks kruis naar een ontwerp van Petrus Rutten. Deze kerk had een houten toren. In 1944-'45 werd de kerk beschadigd en hersteld door P. Cuypers jr., waarbij de kerk tevens werd verlengd en voorzien van een portaal.

Bouwhistorische beschrijving

Exterieur

Het kerkgebouw staat op een kruisvormige plattegrond en werd gebouwd omstreeks 1781. Omstreeks 1948 werd het gebouw uitgebreid richting het zuiden. De ingang wordt geaccentueerd door natuurstenen blokken en een klokgeveltje met daarin een beeld van St. Stefanus.

Interieur

Hoogaltaar, twee zijaltaren, twee koorbanken, twee biechtstoelen en communiebank, XVIII d. Doopvont van omstreeks 1200. Marmeren wijwatervat, XVIII. Preekstoel, XIX A. Orgel en orgelgalerij, XIX. 36 kerkbanken. XVIII. Stenen beeld van de H. Stephanus, XV. Houten beelden: Annakits, XVI, in houten nis, XVII; madonna, XVII A, in houten nis; fragment van een engelgroepje, van omstreeks 1700; kruisbeeld, XVIII a van een calvarie; klein corpus, XVII, van een wegwijk; borstbeeld op voetstuk van de H. Ambrosius, XVIII A; H. Petrus en H. Paulus, XIX A. Ommuurde kerkhof, waarop o.a. zeven grafkruisen, 1642-1762.

Bouwtechnische staat

De Sint Stephanuskerk in Stevensweert verkeert in een goede tot redelijke onderhoudstoestand. Het binnenschilderwerk is recentelijk aangepakt na vochtvorming in de kerk. De restauratie van het (leien) kerkdak heeft plaatsgevonden in 2024. De subsidiabele kosten bedragen ruim € 420.000, waarvan deels gefinancierd wordt door de Provinciale kerkensubsidie (60%, ongeveer € 252.000) en 10% cofinanciering door de gemeente Maasgouw.

Afbeelding 17 Kadastrale situatie

Afbeelding 18 Luchtfoto

Foto overzicht

3.4.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

In de Sint Stephanuskerk te Stevensweert wordt om de 14 dagen op zaterdagavond om 18.00 uur een mis gehouden. Afhankelijk van de misintenties wonen 25 gelovigen de mis bij. Dit heeft mede te maken met het praktische tijdstip waarop de viering plaatsvindt. In 2023 vonden er 2 doopsels, 0 huwelijken, en 7 uitvaarten plaats. In 2022 waren dit 3 doopsels en 6 uitvaarten.

De voormalige pastorie is in het verleden in gebruik geweest als woning voor de priester en wordt thans verhuurd aan particulieren. De parochiefederatie zou deze het liefst afstoten. De huuropbrengsten van de pastorie in Stevensweert bedragen maandelijks €1.200,-. Er staat voor circa €75.000,- aan onderhoudskosten op de planning. De huidige huurders hebben al aangegeven deze pastorie te willen kopen.

Culturele betekenis

De Sint Stephanuskerk in Stevensweert is gelegen aan het Jan van Steffeswertplein. Dit plein is zeer recentelijk heringericht, waardoor de kerk een prominente plek inneemt in de historische kern van Stevensweert. Stevensweert staat bekend als een oud vestingstadje dat zijn geometrische stratenpatroon heeft behouden. De historische kern met het streekmuseum trekt veel dagjestouristen. Vanuit het museum worden rondleidingen gegeven in de kern van Stevensweert, het protestantse kerkje en de Sint Stephanuskerk. Op de vrijdag voor kerstmis vindt er een kaarsenfeest plaats met o.a. koren en zanggroepen in de kerk(en) en het trefcentrum.

Gewenst toekomstig gebruik

Gedurende het overleg met pastoor Creemers en penningmeester Vrinzen kwam een eventuele

herbestemming van de Sint Stephanuskerk te Stevensweert zijdelings ter sprake. Een idee zou kunnen zijn om de kerk te herbestemmen als dorpshuis. Die kans is echter klein nu de voorkeur van de gemeente voor een nieuw dorpshuis uitgaat naar een andere locatie. Naast de kerk ligt het voormalige gemeentehuis van Stevensweert. Daarin is momenteel het Streekmuseum Stevensweert / Ohé en Laak gevestigd.

3.5 Onze Lieve Vrouw Geboorte Ohé en Laak

3.5.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Kerkstraat 4 A
Kadastrale gemeente	Ohé en Laak
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	522190
Datum inschrijving	3 april 2002
Sectie en perceelnummer	Sectie B, 1214
Oppervlakte	409 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël
Gerechtigde	Parochie O.L. Vrouw Geboorte
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	1867 - 1918 - 1945
Bouwstijl	Romano-gotisch
Architect(en)	A.C. Bolsius
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 19 Gevelaanzicht van het object

3.5.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

In de Kerkstraat van Ohé en Laak staat de Onze Lieve Vrouw Geboorte kerk. Deze parochiekerk staat tegenwoordig ietwat aan de rand van het dorp, maar vroeger vormde deze kerk het middelpunt van het kleine dorp. Er waren niet veel andere gebouwen om de kerk heen. Het was een kerk die niet in een dorp stond, maar op zichzelf. Ohé en Laak zijn twee verschillende kernen, waarbij Ohé een kerkdorp is en Laak een buurtschap, nabij het kasteel Walburg. De twee vormen van oudsher samen één gemeenschap. Zowel uit Ohé als uit Laak kwam men naar deze kerk.

Het pastoriegebouw is aan het kerkgebouw verbonden. Ten noorden van de kerk is een parkeerterrein van halfverharding. De begraafplaats grenst aan de oostzijde van de kerk.

Bouwhistorie

In 1867 is een rooms-katholieke kruisbasiliek in Romano-Gotische stijl gebouwd ter ere van Onze Lieve Vrouw Geboorte. De architect A.C. Bolsius, een leerling van Pierre Cuypers, ontwierp de kerk en was betrokken bij de bouw van de St. Catharinakerk in Eindhoven. Bolsius werkte ook aan andere projecten in Limburg, waaronder Melick en Doenrade. De kerk bevindt zich aan de rand van de Maasplassen in een landelijke omgeving.

In 1918 is de kruisbasiliek met een achthoekige kruisingstoren uitgebreid met twee kapellen aan beide zijden van de hoofdingang. Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakte de kerk ernstig beschadigd. Na de oorlog werd de kerk tussen 1945 en 1947 uitgebreid gerestaureerd, waarbij ook wijzigingen werden aangebracht, zoals het verwijderen van een

houten wenteltrap en het toevoegen van een torentje met een nieuwe trap aan de buitenkant. Het houten plafond werd vervangen door steengaasgewelven. De binnenmuren, voorheen van geschilderde baksteen, werden gepleisterd en de sacristie werd vergroot en verbonden met de pastorie via een gang.

In 1954 werd het interieur van de kerk voltooid, inclusief schilderijen in de apsis en triomfboog door de schilder Daan Wildschut. Aan de zijde van het priesterkoor wordt de kerk begrensd door een ommuurd kerkhof. Op het kerkhof en een plantsoen bij de zuidgevel van de kerk staan zandstenen beelden van de Heilige Michael en Maria Magdalena Daemen, samen met andere beschermde elementen zoals de pastorie en een Heilig Hartbeeld op het plein bij de pastorie.

Bouwhistorische omschrijving

Exterieur

De kerk is een kruisbasiliek in Romano-Gotische stijl, met drie beuken, een achthoekige kruisingstoren, twee transepten en een koor. Verschillende delen van de kerk, zoals de lichtbeuk, de transepten, het kerkportaal en twee kapellen, hebben verschillende dakconstructies zoals zadeldaken en lessenaardaken. De zijbeuken worden verdeeld door lisenen in traveeën met vensters. Aan de noordzijde gaat de zijbeuk over in een hulpsacristie, terwijl aan de zuidzijde de sacristie aan het koor is bevestigd.

De kruisingstoren is toegankelijk vanuit de sacristie via houten trappen die onder kegeldaken zijn geplaatst. Het hele gebouw heeft een bakstenen gevel met spitsboogvormige en ronde glas-in-loodvensters met natuurstenen details. De zijgevels bevatten lisenen en siermetselwerk, terwijl de transepten rozetvensters hebben. Boven op de kruisingstoren is een achthoekige

Afbeelding 20 Kadastrale situatie

Afbeelding 21 Luchtfoto

toren met wijzerplaten en een spits met kruis en weerhaan. Het interieur heeft houten kolommen die het houten oksaal dragen en spitsbooggewelven die de zijbeuken scheiden van het middenschip en overgangen vormen naar de zijkapellen, transepten en het koor.

Het koor bestaat uit een lichtbeuktravee met een venster en een halfronde apsis met vensters.

De sacristie, verbonden met de pastorie, heeft smeedijzeren kozijnen en een decoratieve band van metselwerk. Het interieur heeft vier houten kolommen die het houten oksaal ondersteunen, met gewelven die overgaan in de zijkapellen, transepten en het koor. De kruisingstoren heeft een koepel met ronde vensters en decoratieve stucwerkdetails. De zijbeuken worden gescheiden door scheibogen en de transepten bevatten rozetvensters en glas-in-loodvensters. Het koor heeft spitsbooggewelven en glas-in-loodvensters in de apsis.

Interieur

Het interieur van de kerk heeft verschillende waardevolle elementen, waaronder dubbele houten deuren met smeedijzeren beslag voor de entree naar het voorportaal en de kerk zelf, authentieke plavuizen vloeren in de rechter kapel aan de voorgevel, en plavuizen vloeren in het koor en de apsis. De kerk bevat 21 gebrandschilderde glas-in-loodramen van H. Oidtmann uit Linnich, Duitsland. Drie ramen in de apsis dateren uit ca. 1900 en beelden bijbeltaferelen uit. De overige 18 ramen van Oidtmann zijn later gemaakt, met twee gedateerd op 1923 en 1925.

De ramen zijn te vinden op verschillende plaatsen in de kerk, waaronder het priesterkoor, het linker transept, de zijbeuken en zijkapellen. Enkele van de afbeeldingen zijn onder andere H. Cecilia, Madonna en H. Jozef op het sterfbed. Verder bevat de kerk een hardstenen

doopvont uit de late middeleeuwen, met een recent toegevoegd koperen gewelfd deksel. De biechtstoelen zijn van het atelier Cuypers te Roermond en dateren uit 1870. Het zeventiende-eeuwse tabernakelkastje is van eikenhout. Binnen de kerk zijn er ook diverse houten beelden uit de vijftiende tot de negentiende eeuw, sommige gepolychromeerd en andere bruingeveerd.

Bovendien bevindt zich in de kruisingstoren een authentiek negentiende-eeuws uurwerk. Buiten de kerk, op het plantsoen aan de zuidgevel, staat een zandstenen beeld van beeldhouwer Van Helden uit Waldfeucht, Duitsland, uit 1933. Het beeld toont Maria Magdalena Daemen, de stichteres van de Zusters Franciscanessen van Boetvaardigheid en Christelijke Liefde, op een trapsgewijze pedestal.

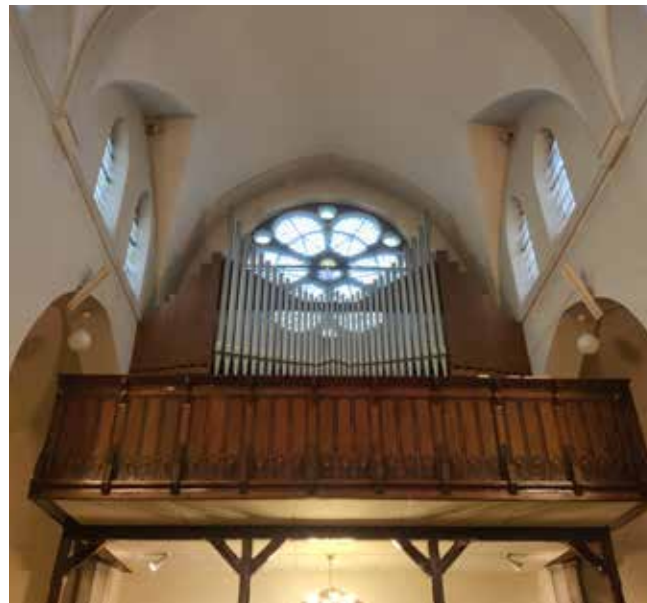
Op het kerkhof aan de oostzijde van de kerk staat nog een zandstenen beeld van Van Helden uit 1932. Dit beeld beeldt de aartsengel Michael uit, met een gevleugeld zwaard in de linkerhand dat naar beneden wijst.

Bouwtechnische staat

De algehele onderhoudstoestand van het kerkgebouw is goed. Enkele jaren geleden is het dak vervangen. Daarnaast zijn er vlak voor de aardbeving van 1992 nieuwe zijbeuken geplaatst. Voor het meerjarig onderhoud wordt gebruikgemaakt van de Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM).

Het onderhoud aan het naastgelegen kerkhof wordt verzorgd door een twaalfstal vrijwilligers.

Foto overzicht

3.5.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

De H. Mis vindt om de 14 dagen op zaterdagavond om 19.15 uur plaats (in de winter om 16.00 uur). Deze wordt gemiddeld door 15 personen bijgewoond. De kerk beschikt over 300 zitplaatsen. In 2023 waren er 4 doopsels, 0 huwelijken en 1 uitvaart. In 2022 waren dit 1 doopsel en 4 uitvaarten.

Buiten misdiensten en vieringen om is de kerk niet voor bezoekers geopend. Daarnaast wordt de kerk gebruikt door het koor, dat thans bestaat uit 7 personen.

De aangebouwde pastorie is verkocht.

De verderop gelegen Sint-Annakapel (Sint Annastraat 1) is iedere zondag geopend voor het aansteken van kaarsjes.

Culturele betekenis

Tijdens het locatiebezoek werd de indruk gewekt dat de kerk een redelijke culturele waarde heeft. Ohé en Laak betreft een sterke gemeenschap. De kerk is daarin van grote culturele en maatschappelijke betekenis ten aanzien van de directe omgeving en de omwonende gemeenschap.

Gewenst toekomstig gebruik

Er spelen nog geen initiatieven voor een eventuele her- of nevenbestemming.

3.6 Sint Martinuskerk Beegden

3.6.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Kerkstraat 1
Kadastrale gemeente	Beegden
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Gemeentelijk monument
Monumentnummer	n.v.t.
Datum inschrijving	n.v.t.
Sectie en perceelnummer	Sectie B, 1900
Oppervlakte	673 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Emmaüs
Gerechtigde	De R.K. Kerk Van Den Heiligen Martinus
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	1951
Bouwstijl	Traditionalisme
Architect(en)	J.G.C Franssen
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 22 Gevelaanzicht van het object

3.6.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

De Martinuskerk ligt op een ruim perceel aan de rand van de oude kern van Beegden. Beegden is een langgerekt dorp op een oeverwal. Zuidelijk van de kerk strekt zich het open gebied richting de Maas uit. Dit gebied tussen de kerk en de Maas is, ondanks naoorlogse uitbreidingen aan de noordkant van het dorp, redelijk vrij van bebouwing gebleven. Ten noorden van de kerk bevindt zich een patroon van gemetselde muurtjes en hagen met daarin gras, bloemperken en enkele bomen. De omliggende bebouwing bestaat uit woonhuizen en enkele winkels. Een kerkhof en parkeerplaats zijn ten zuiden van de kerk te vinden. De Kerkstraat, die van noord naar zuid langs de kerk loopt, loopt naar het zuiden af.

Bouwhistorie

Voordat de huidige kerk werd gebouwd, hebben er verschillende kerken met verschillende bouwfasen op deze locatie gestaan. Fundamenten uit vermoedelijk de 13e eeuw zijn de eerste tekenen van een voormalige zaalkerk. In de loop der eeuwen is dit zaalkerkje uitgebreid en verbouwd. In 1868 werd er een gotische kerk door architect Ketels uit Roermond ontworpen met de bestaande kerktoeren erin opgenomen. Uiteindelijk werd de in 1924 opnieuw uitgebreide kerk naar ontwerp van Caspar Franssen in 1944 door de Duitsers opgeblazen. Joseph Franssen ontwierp de nieuwe kerk die werd ingezegend in 1952. Vanwege gebrek aan financiële middelen werd de toren pas in 1955 gebouwd.

Bouwhistorische omschrijving

Exterieur

De kerk is een georiënteerde kruisbasiliek onder een met verbeterde Hollandse pannen bedekt zadeldak. Aan beide zijden van de middenbeuk bevinden zich

verlaagde zijbeuken met lessenaardaken, eveneens bedekt met verbeterde Hollandse pannen. De klokkentoren is aan de rechterzijde van de voorgevel gesitueerd en heeft geen geledingen. In de oksel van de kerktoeren en de middenbeuk is een traptorentje met een lessenaarsdak. Zowel het traptorentje als de ingesnoerde torenspits met windvaan zijn bedekt met leien. In de oksel van de apsis en het rechter transept ligt de sacristie, gedekt onder een zadeldak met verbeterde Hollandse pannen. Ten zuiden van de kerk ligt een deels ommuurd kerkhof.

Het ingangsportaal bevindt zich in het midden van de voorgevel. Een dubbele bakstenen rondboog geeft toegang tot de kerk. Een Martinusbeeld, gehouwen uit natuursteen, staat op een console boven het portaal met daarboven een rondvenster en in de nok een in metselwerk uitgevoerd kruis. De buitengevels zijn opgetrokken in staand metselverband.

De latere ophoging van de kerktoeren is tot de dag van vandaag duidelijk zichtbaar. Lichtraampjes en rondboogramen zijn aangebracht in de toeren, met in het bovenste gedeelte aan vier zijden gekoppelde galmgaten. Op een drietal gevels zijn klokken aangebracht.

Een viertal traveeën verdelen het schip, geflankeerd door steunberen. De eerste travee aan de zuidgevel heeft een rondvenster. De aaneengesloten zijbeuk heeft drie traveeën met elk een rondboogvenster. In de hoek van de zijbeuk en de blinde transeptgevels zijn kleine uitbouwen gesitueerd die de biechtstoelen bevatten. De eindgevels van het transept hebben dezelfde opbouw: drie gekoppelde rondboogvensters met daarboven een rondvenster met maaswerk in de vorm van een Davidsster. De apsis is halfronde en bevat twee

Afbeelding 23 Kadastrale situatie

Afbeelding 24 Luchtfoto

gekoppelde rondboogvensters.

Interieur

Bij binnenkomst in het schip ziet men, inclusief de boven de ingang gelegen zangtribune, een viertal traveeën gemarkeerd door gemetselde spitsbogen. Het plafond bestaat uit liggende gordingen met witte houtwolcementplaten. De gordelbogen die de zijbeuken scheiden van het middenschip, steunen op natuurstenen sluitstukken.

De viering wordt afgebakend door vier spitsbogen. De kappen van het transept, het schip en het priesterkoor kruisen elkaar hier. De viering is voorzien van zich kruisende verbeterde Hollandse spanten. De gehele kerk heeft een terracotta betegelde vloer, behalve het priesterkoor dat belegd is met gebakken plavuizen en vijf treden hoger ligt dan het schip. In de kerk zijn verschillende uitgehouwen beeltenissen van het leven van Christus ingemetseld in de binnenmuren.

Bouwtechnische staat

Op het eerste oog verkeert de Martinuskerk in Beegden in een goede onderhoudsstaat. In 2013 is het dak vervangen en hebben diverse restauraties aan het gebouw plaatsgevonden. Het dak wordt middels een contract tweejaarlijks geïnspecteerd en waar nodig worden herstelwerkzaamheden uitgevoerd. De kerk heeft een bliksembeveiligingsinstallatie en noodverlichtingsinstallatie die beide jaarlijks worden geïnspecteerd en waar nodig worden hersteld. In principe hoeft nauwelijks geld besteed te worden aan het onderhoud – aangezien de kerk in goede bouwkundige staat verkeert – maar de kerk levert op dit moment ook niets op.

Foto overzicht

3.6.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

Om de 14 dagen vindt op zaterdagavond de eredienst plaats in de H. Martinuskerk in Beegden. Deze wordt gemiddeld door 20 mensen bijgewoond. Iedere maandag repeteert het koor, bestaande uit 15 leden, in de kerk. De ruime kerk beschikt over maximaal 450 zitplaatsen.

De Heemkunde Beegden heeft haar verenigingslokaal op de tweede verdieping van de klokkentoren. Daarnaast wordt de kerk ieder jaar door KVV-Beegden gebruikt voor het St. Maartenfeest. Jaarlijks zijn er missen voor de leden en overleden leden van Schutterij St. Sebastianusgilde Beegden en Harmonie Crescendo Beegden.

Culturele betekenis

Tijdens het locatiebezoek werd de indruk gewekt dat de kerk geen grote culturele waarde heeft, mogelijk mede vanwege de relatief sobere naoorlogse uitstraling. Daardoor ontbreekt het de kerk enigszins aan 'sacraliteit'. Daarentegen heeft de kerk wel een grote culturele en maatschappelijke betekenis voor de directe omgeving en de omwonende gemeenschap.

Op het kerkhof liggen enkele oorlogsgraven. Heemkunde Beegden is bezig met het restaureren van een aantal bijzondere graven. Ook heeft de Heemkunde Beegden diverse graven, waarvan de grafrechten waren verlopen, na toestemming van de betreffende families overgenomen om de historie van de kerk en het dorp te bewaren. Met Kerstmis wordt door de vrijwilligers van de kerk de kerststal tentoongesteld. Deze is al zeer oud (ouder dan 100 jaar).

Gewenst toekomstig gebruik

Tijdens het locatiebezoek van de H. Martinuskerk in Beegden kwam ter sprake dat dit gemeentelijke monument als eerste in aanmerking zou komen voor een herbestemming. In Beegden is reeds een goedlopend gemeenschapshuis 't Leuken, waardoor dit geen optie is. Een goede oplossing volgens de federatie zou zijn om de mis te houden in de voormalige sacristie. Op dit moment staan hier al stoelen opgesteld en een klein altaar. Deze ruimte wordt ook gebruikt als repetitieruimte voor het koor. Een idee is om een deel van de kerk om te bouwen tot appartementen, waarbij een gedeelte van de kerk, bijvoorbeeld de apsis of sacristie, behouden blijft voor vieringen.

3.7 Sint Stephanuskerk Heel

3.7.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Mgr. Savelbergweg 79
Kadastrale gemeente	Heel en Panheel
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	21076
Datum inschrijving	20 april 1971
Sectie en perceelnummer	Sectie C, 1558
Oppervlakte	497 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Emmaüs
Gerechtigde	De R.K. Kerk En Parochie Van De H. Catharina
Soort recht	Eigendom (recht van)
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	XII - 1901-1907
Bouwstijl	Neogotiek
Architect(en)	C.J.H. Franssen
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 25 Gevelaanzicht van het object

3.7.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

Het dorp Heel bestond tot het begin van de twintigste eeuw uit een duidelijke lintbebouwing aan de huidige Dorpsstraat en ligt op dezelfde oeverwal als Beegden. De twee dorpen liggen dan ook in het verlengde van elkaar. Hoofdzakelijk lagen er aan deze weg kleine boerderijen met daarachter hun eigen moestuin en/of boomgaard. In de loop van de twintigste eeuw is deze structuur langzaam veranderd; na de Tweede Wereldoorlog kwam er een grote noordelijke uitbreiding van Heel. Later werd ook ten zuiden van Heel een nieuwe wijk gebouwd.

De parochiekerk van Heel is gesitueerd iets ten zuiden van de oorspronkelijke lintbebouwing. De Sint Stephanuskerk staat op een steile rand, waarbij het gebied ten zuiden van de kerk een stuk lager ligt. De kerk wordt omgeven door een ommuurd kerkhof met een aantal zeventiende-eeuwse graven. Ook is er een grotere begraafplaats ten westen van de kerk op een lager gelegen terrein dat wordt omsloten door een haag.

Bouwhistorie

De romaanse toren verrees rond 1100 in Maaskeien en kolenzandsteen. Waarschijnlijk vond er in de 14e eeuw een verhoging plaats in tufsteen en mergel. De middeleeuwse kerk is in fasen vernieuwd. Het priesterkoor en transept kwamen in 1901 tot stand naar een ontwerp van C. Franssen. In 1907 volgde het pseudobasicaal schip. De oorlogsschade aan de toren is in 1948-'49 hersteld onder leiding van architectenbureau P. Cuypers jr.

Bouwhistorische beschrijving

Exterieur

De hele kerk is met mergelsteen bekleed. In de toren

hangen twee klokken, een uit 1380 en een uit 1524 van Joris Sulris. In de muur van het kerkhof zijn vijf grafkruisen uit de 17e en 18e eeuw ingemetseld. Op het kerkhof zijn meer oude graftekens te vinden.

Interieur

Van de oude kerk zijn in het interieur vier 15e-eeuwse hardstenen zuilen met maaskapitelen bewaard gebleven. Tot de inventaris behoren een hardstenen romaans doopvont uit het einde van de 12e eeuw, een Sint-Anna-te-drieën uit het begin van de 16e eeuw, een preekstoel uit 1705 en twee biechtstoelen uit 1730 en 1734. De meeste glas-in-loodramen komen uit het atelier van F. Nicolas. Max Weiss maakte eveneens een raam voor deze kerk.

Bouwtechnische staat

De Sint Stephanuskerk is een rijksmonument en het onderhoud wordt uitgevoerd in het kader van de SIM-regeling (Subsidie Instandhouding Monumenten voor regulier onderhoud). Jaarlijks wordt een bouwkundige inspectie uitgevoerd door Monumentenwacht. De kerk heeft een bliksembeveiligingsinstallatie die jaarlijks wordt geïnspecteerd en waar nodig worden herstelwerkzaamheden uitgevoerd. De kerk heeft een noodverlichtingsinstallatie die jaarlijks wordt geïnspecteerd en waar nodig worden herstelwerkzaamheden uitgevoerd.

Afbeelding 26 Kadastrale situatie

Afbeelding 27 Luchtfoto

Foto overzicht

3.7.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

In de Sint Stephanuskerk in Heel wordt wekelijks op woensdagochtend een mis gehouden, en een tweede mis vindt om de week op zaterdagavond plaats. Er zijn circa 150 zitplaatsen aanwezig. In de kerk staan geen banken maar stoelen, wat voor flexibiliteit zorgt. Gemiddeld wordt de mis door circa 10-15 personen bijgewoond, exclusief het kerkkoor.

Culturele betekenis

De Sint Stephanuskerk in Heel is een rijksmonument. De vierkante toren dateert van rond 1100. Vanaf die tijd wordt er ook al op het kerkhof begraven, waardoor het een van de oudste kerkhoven van Limburg is. Tijdens het locatiebezoek is de culturele betekenis niet uitgebreid ter sprake gekomen. De indruk werd gewekt dat deze waarde niet hoger ligt dan bij de andere kerken in Maasgouw binnen het cluster Emmaüs

Gewenst toekomstig gebruik

Bij de Sint Stephanuskerk in Heel zijn geen initiatieven voor neven- of herbestemming ter sprake gekomen.

3.8 Sint Medarduskerk Wessem

3.8.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Groenstraat 24
Kadastrale gemeente	Wessem
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	38678
Datum inschrijving	11 juli 1968
Sectie en perceelnummer	Sectie B, 911
Oppervlakte	517 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Emmaüs
Gerechtigde	De R.K.Kerk En Parochie Van Den Heiligen Medardus Wessem
Soort recht	Eigendom
Soort gebouw	Parochiekerk
Bouwjaar	X - 1948
Bouwstijl	Romaans - Neogotiek
Architect(en)	F.P.J. Peutz
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 28 Interieurfoto van het object

3.8.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

De Sint Medarduskerk ligt op een eeuwenoude locatie aan de Thornerbeek, aan de zuidwestrand van het stadje Wessem. Zuidwestelijk langs de kerk loopt de beek, die vervolgens in de haven van Wessem uitmondt. De voormalige Koeweide ten zuiden van Wessem en de kerk is afgegraven en tot haven gemaakt. Hierdoor ligt de Sint Medarduskerk tegenwoordig bijna direct aan het water. Ten noorden van de oude kern van Wessem zijn vanaf de jaren '60 nieuwe wijken ontstaan. De kerk wordt omgeven door een muur. Binnen deze muur en naast de kerk ligt een klein kerkhof. De noordkant van het kerkterrein grenst aan enkele huizen. Ten oosten van de kerk bevindt zich een grotere begraafplaats.

Bouwhistorie

Na de Tweede Wereldoorlog werden opgravingen uitgevoerd waarbij overblijfselen werden ontdekt van een voor-Romaans koor en de Maaskeienfundamenten van een driebeukige kerk met klaverbladkoor en een westtoren, daterend rond het jaar 1000. De vierkante westtoren, bestaande uit vier geledingen, had onderste twee geledingen van Maaskeien en zandsteen uit de 13e eeuw, de derde geleding van tufsteen waarschijnlijk ook uit de 13e eeuw, en de bovenste geleding van baksteen uit de 19e eeuw. Het pseudobasilicale mergelschip dateerde uit de 14e of 15e eeuw, terwijl het 7/12-sluitende koor rond 1300 werd gebouwd. De kerk bevatte twee sacristieën: een 14e-eeuwse mergelsacristie ten noorden van het koor en een 19e-eeuwse baksteensacristie ten zuiden van het koor. Een mergelstenen doopkapel verscheen ten zuiden van de toren in de 19e eeuw. De kerk werd gerestaureerd in 1899 door P.J.H. Cuypers. In de jaren '30 van de 20e eeuw werd tegen de noordgevel van de toren een portaaltje onder een zadeldak gebouwd.

Op 10 november 1944 werd de toren met explosieven vernietigd, wat de kerk vrijwel volledig verwoestte.

Huidige Heropbouw:

Na de oorlog vond de parochie tijdelijk onderdak in een lagere school, maar dit was te klein. Architect Peutz kreeg op 4 april 1946 de opdracht om de kerk te restaureren en te herbouwen. Graafwerkzaamheden onthulden fundamenteën van eerdere kerkversies, wat leidde tot vertraging van het herbouwproces. Peutz rapporteerde deze ontdekkingen aan de Rijksdienst voor Monumentenzorg (RDMZ), die enthousiast reageerde en verdere opgravingen voorstelde, inclusief het klaverbladkoor. Deze ontdekkingen vertraagden echter de herbouw.

De heropbouwwerkzaamheden begonnen in augustus 1948 en de nieuwe Medarduskerk werd op 31 december 1949 in gebruik genomen. De toren werd in juni 1951 voltooid en gewijd door Mgr. Lemmens op 24 juni 1951. Peutz baseerde de nieuwe kerk sterk op het oude ontwerp en de opgravingen. De plattegrond omvatte het herkenbare klaverbladkoor, en zuilen, bogen en kapitelen van de oude kerk werden hergebruikt. De nieuwe kerk werd op oude fundamenteën gebouwd en had dezelfde breedte als zijn voorganger, maar met een breder middenschip en smallere zijbeuken voor processies. De toren verschoof naar het westen en werd gedeeltelijk herbouwd met materialen van de oude toren, maar groter. Peutz ontwierp een halfroond altaar op het koor, vergelijkbaar met de oude apsis. Bouwpriester Reginald Rats ontwierp het beeldhouwwerk.

Sinds de bouw zijn er weinig veranderingen doorgevoerd, behalve dat de doopkapel in het noordportaal is veranderd in een Mariakapel, en er een

Afbeelding 29 Kadastrale situatie

Afbeelding 30 Luchtfoto

toilet is gebouwd in het zuidportaal, dat nu dienstdoet als nooduitgang.

Bouwhistorische beschrijving

Exterieur

Het westelijke deel van de Sint Medarduskerk wordt gedomineerd door een niet-toegankelijke klokkentoren met drie geledingen, gescheiden door mergelstenen waterlijsten. De onderste twee geledingen zijn gebouwd met oude torensteen, terwijl de derde laag bestaat uit mergelblokken. De eerste geleding van de westgevel heeft hoeklisenen en een rondboogvenster, terwijl de tweede geleding een lichtspleet aan de westkant heeft. Op elke zijde van de derde geleding bevindt zich een rondboog galmgat, met wijzerplaten aan de west- en oostkant. De toren heeft een leien naaldspits met een kruis en weerhaan.

De kerk heeft toegangsportalen onder lessenaardaken in de oksels van de toren en zijbeuken. Het noordelijke portaal heeft een hardstenen deuromlijsting uit 1680, met een zware houten deur met ijzerbeslag als hoofdingang. Het zuidelijke portaal, een nooduitgang, heeft een recentere houten toegangsdeur in een hardstenen omlijsting. De mergelstenen zijbeuken hebben zes traveeën met samengestelde spitsboogvensters. Het middenschip heeft een ongelede lichtbeuk met zes rondboograampjes. Het middenschip wordt afgedekt door een leien zadeldak.

Tegen de zuid- en noordgevel van het gotische koor staan bakstenen sacristieën. Het koor zelf heeft een 5/12-sluiting met zeven spitsboogvensters tussen steunberen. Een gedetailleerde daklijst siert de bovenkant en het dak is bedekt met leien.

Interieur

Het middenschip heeft kruisribgewelven in mergel met peerkraaldecoratie, terwijl de zijbeuken halve tongewelven in mergel hebben. De vloeren zijn belegd met hardstenen plavuizen. De triomfboog heeft een 'galmgat'. De muren bestaan uit kunraderblokken en mergel in onregelmatig verband. Een houten zangtribune en non-figuratieve glas-in-loodramen zijn aanwezig.

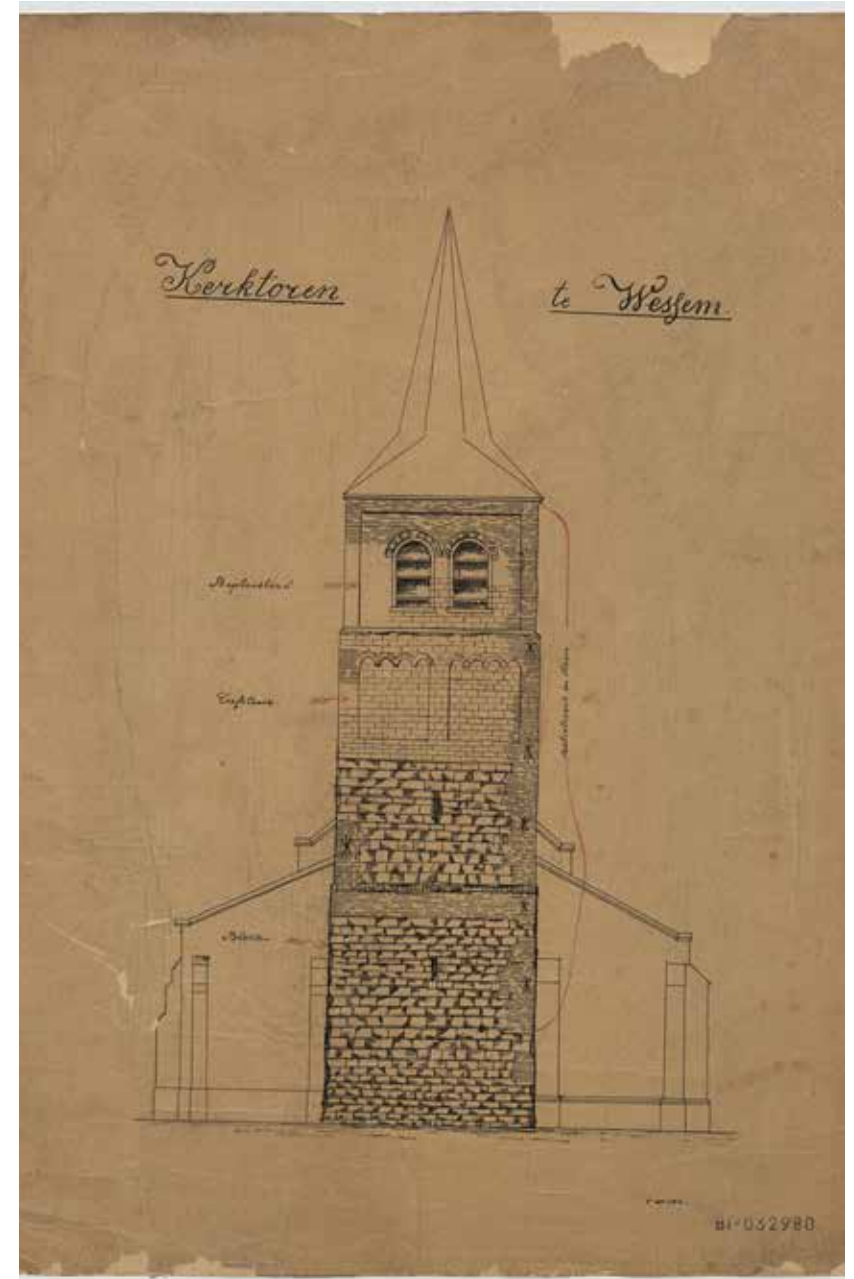
Bouwtechnische staat

De Sint Medarduskerk verkeert op het eerste oog in redelijke tot goede staat. Het luchtverwarmingssysteem is echter toe aan vervanging. De investeringskosten zouden rond de €50.000,- bedragen.

Bouwkundige tekeningen

Foto overzicht

3.8.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

De Sint Medarduskerk is wekelijks geopend voor kerkdiensten op zaterdagavond en donderdagavond. Op een gemiddelde zaterdagavond wordt de heilige mis door circa 20 personen bijgewoond.

Culturele betekenis

De Sint Medarduskerk in Wessem is een rijksmonument. De culturele betekenis van het kerkgebouw voor de gemeenschap komt mede voort uit de ouderdom van de kerk. De kerk werd oorspronkelijk gebouwd omstreeks het jaar 946 en is daarmee een van de oudste kerken van Midden-Limburg. Wessem beschikt over een grote schutterij, genaamd Sint Joris, waarvoor eens per jaar een heilige schuttersmis wordt gehouden. Tijdens deze mis brengt het muziekkorps een aantal muziekstukken ten gehore. De schutterij beschikt daarnaast over een eigen kapel. De kerk wordt ook gebruikt voor het Kerstconcert van de Koninklijke Harmonie EMM. Met carnaval wordt er een carnavalsmis gehouden. Het Cultureel Erfgoed Wessem heeft ervoor gezorgd dat de Venus van Wessem in de kerk wordt tentoongesteld. In de kerk hangt ook een groot schilderij van de Schutterij Sint Joris.

Gewenst toekomstig gebruik

Bij de Sint Medarduskerk is tijdens het locatiebezoek ter sprake gekomen dat het koor afgescheiden kan worden van het schip met een glazen wand. De vraag is of dit vanuit bouwkundig oogpunt mogelijk is. Als een glazen wand geplaatst kan worden, is het een optie om de functie van de eredienst voort te zetten in het koor en deze ruimte apart te verwarmen van het schip. Het schip zou dan een neven- of herbestemming kunnen krijgen. Omwille van de ouderdom van de kerk is sloop in ieder geval geen gewenste optie.

Foto overzicht

3.9 Sint Michaëlskerk (Abdijkerk) Thorn

3.9.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Kerkberg 2
Kadastrale gemeente	Thorn
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	35490
Datum inschrijving	19 juli 1967
Sectie en perceelnummer	Sectie A, 3905
Oppervlakte	893 m ²
Kerkbestuur	Parochiefederatie Emmaüs
Gerechtigde	R.K.Kerk Van Den H. Michael Thorn
Soort recht	Eigendom (recht van)
Soort gebouw	Abdijkerk
Bouwjaar	XI en verder
Bouwstijl	Gotiek
Architect(en)	J. Cuypers & P. Cuypers (restauratie)
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 31 Gevelaanzicht object

3.9.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

De Abdijkerk ligt op de Kerkberg in het historische centrum van Thorn. Door de iets hogere ligging en het formaat van de kerk is deze van grote afstand goed zichtbaar in het landschap. Ten zuiden en oosten van de oude kern lagen halverwege de vorige eeuw veel boomgaarden. Op een hoogtekkaart is goed te zien dat Thorn hoger ligt dan de overstromingsvlakte ten zuiden van de stad. De loop van de IJterbeek vormt hierbij de grens tussen het hogere en het lagere land.

Thorn is na de oorlog ten noorden van de oude kern uitgebreid tot een plaats met 2490 inwoners. Thorn ligt tegenwoordig aan het water De Grote Hegge; tot de jaren 70 was dit nog land.

Aan de westzijde van de Abdijkerk ligt een plein, de Wijngaard. De andere zijden zijn omgeven door een groot ommuurd kerkhof en een ommuurde parkeerplaats met enkele leilindes.

Bouwhistorie

De bouw van het westwerk is mogelijk al in de 10e eeuw begonnen, maar rond 1100 hervat in kolenzandsteen. Het romaanse oostkoor werd midden 13e eeuw vervangen door een mergelstenen koor met crypte in gotische stijl en in 1268 gewijd. In de 14e eeuw is het schip vernieuwd en ontstonden de dwarsbeuk en aan de noordzijde een koorknapenschool. Toen werd ook de crypte in mergelsteen vernieuwd, met nieuwe kruisribgewelven op achthoekige zuilen met maaskapitelen.

In de 15e eeuw werden de sacristie tegen de noordzijde van het koor gebouwd en tevens een aantal zijkapellen. In het zuidelijk nevenkoor werd een gewelf aangebracht,

waardoor een verdieping ontstond, het zogenaamde abdissen- of vorstinnenkoor, gewijd in 1446. De archiefruimte met kapittelzaal aan de noordzijde dateert uit 1485. De net- en stergewelven van schip, viering en noordtransept dateren uit het einde van de 15e eeuw.

Omvangrijke vernieuwingen vonden plaats vanaf 1780. In 1814, na de perikelen van de Franse Revolutie, waarbij het stift werd opgeheven, werd de kerk als parochiekerk ingericht. Het exterieur werd door P. Cuypers gerestaureerd in de jaren 1860-1885. Toen werden alle 18e-eeuwse venstertraceringen vervangen, kreeg het zuidelijk nevenkoor een groot venster en bouwde men op het westwerk een hoge, neogotische toren (1863-1872). Deze werd in 1944 gedeeltelijk verwoest, in 1949 hersteld en in 1955-'56 herbouwd. Een klok in de toren dateert uit 1495. Het kerkinterieur werd in 1971-'72 gerestaureerd. Het exterieur werd na de aardbeving van 1992 in 1994-'95 hersteld.

Bouwhistorische beschrijving

Exterieur

De driebeukige kruiskerk heeft een fors westwerk met flankerende ronde traptorens en een middentoren van twee geledingen met hoektorentjes en een achthoekige spits. De toren is uitgevoerd in baksteen en mergel.

Interieur

Het interieur wordt voor een groot deel bepaald door de neoclassicistische vernieuwingen uit 1780-1788 van de Luikse architect François Duckers. De wanden zijn toen gewit en kregen neoclassicistische pilasters en lijsten. Het hoog- en kanunikkenkoor en het westelijke 'dameskoor' hebben weidse trapopeningen, balustraden en wandbekledingen van hout en stuc. Centraal in het westkoor staat het hoofdaltaar in Lodewijk XV-stijl, vervaardigd in 1769 voor de kartuizerkerk in Roermond

Afbeelding 32 Kadastrale situatie

Afbeelding 33 Luchtfoto

en in 1796 naar hier verplaatst. De kerk heeft een zeer rijk kerkinventaris.

Bouwtechnische staat

De Abdijkerk in Thorn verkeert voor zover bekend in een goede onderhoudstoestand.

Foto overzicht

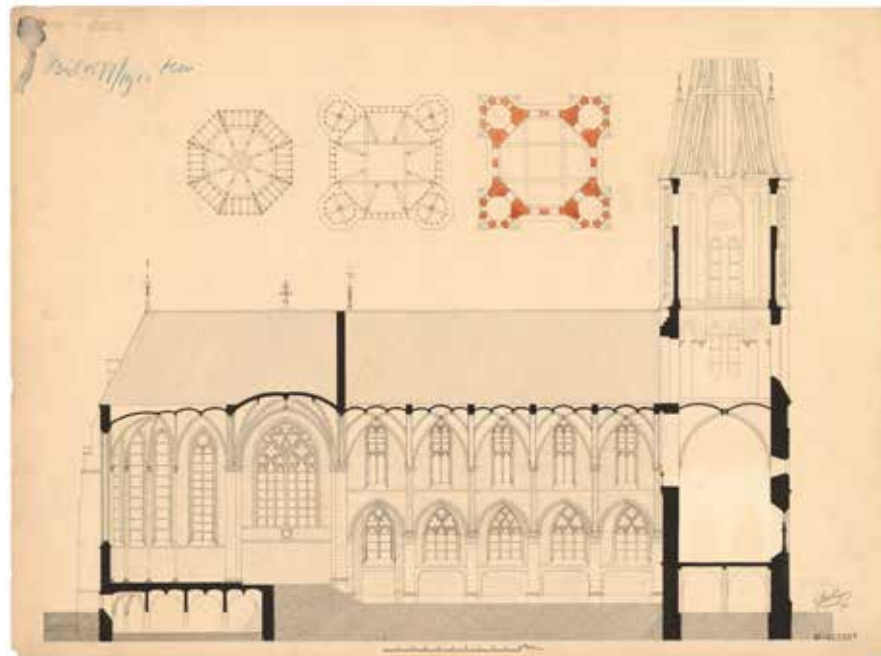
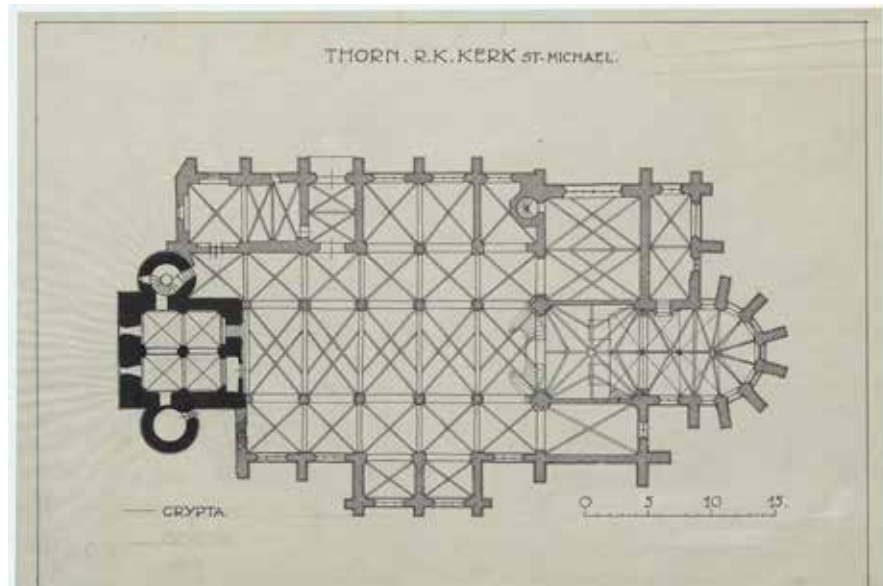

Foto overzicht

3.9.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

In de Abdijkerk te Thorn wordt wekelijks op zondagochtend en op woensdagavond een mis gehouden. De kerk trekt omwille van haar rijke geschiedenis en als oude stiftkerk in het 'witte stadje' vele bezoekers. Ook de vieringen trekken relatief veel bezoekers, mede vanwege de regionale functie en uitstraling. Het exacte aantal kerkgangers en bezoekers dient nog te worden nagegaan.

Culturele betekenis

De Abdijkerk in Thorn beschikt over een zeer hoge culturele waarde, die niet alleen in de nabije omgeving van betekenis is maar ook op nationaal niveau. De kerk toont de religieuze en wereldlijke geschiedenis van de abdij en het stift van Thorn vanaf de 10e eeuw.

Gewenst toekomstig gebruik

De Abdijkerk in Thorn wordt naast de H. mis door vele toeristen bezocht. Het museale interieur vertelt het verhaal van de adellijke bewoners. De kerk heeft naast een religieuze functie daarmee ook een museale functie verworven. Die combinatie werkt goed in het toeristische stadje Thorn en zal naar verwachting ook in de toekomst worden gehandhaafd.

3.10 Protestantse kerk Maasbracht

3.10.1 Objectgegevens

Objectinformatie	
Adres	Sintelstraat 23
Kadastrale gemeente	Maasbracht
Administratieve gemeente	Maasgouw
Status	Geen monumentale status
Monumentnummer	n.v.t.
Datum inschrijving	n.v.t.
Sectie en perceelnummer	Sectie E, 3845
Oppervlakte	409 m ²
Gerechtigde	Protestantse Gemeente Maasbracht
Soort recht	Eigendom (recht van)
Soort gebouw	Protestantse kerk
Bouwjaar	1948
Bouwstijl	-
Architect(en)	Ch.J. Philips
Bestemming	Maatschappelijk

Afbeelding 34 Gevelaanzicht object

3.10.2 Historisch onderzoek

Ruimtelijke context

De protestantse kerk in Maasbracht ligt in het naoorlogse deel van Maasbracht. In de Sintelstraat staat deze kerk in een woonwijk. Op een historische kaart uit 1952 is de nieuwe wijk met daarin de protestantse kerk nog niet aanwezig. Een iets latere kaart uit 1958 toont de kerk wel in deze nieuwe uitbreiding van Maasbracht. De kerk stond toen echter nog helemaal aan de zuidrand van deze wijk. Tegenwoordig bevindt zich ook zuidelijk van de kerk een groot deel van Maasbracht.

De kerk bevindt zich op een perceel dat met de korte kant aan de Sintelstraat grenst. Iets van de straat af ligt het kerkgebouw. Het terrein voor de kerk bestaat tegenwoordig uit verharding, grind, een aantal rotsen en wat grassen.

Bouwhistorie

Sinds 1702 bestaat in Stevensweert een Hervormde Gemeente. In 1950 kreeg de gemeente een tweede kerkgebouw aan de Julianalaan in Maasbracht. Deze tweede kerk bestond naast het witte kerkje aan het Jan van Steffeswertplein in Stevensweert. De Hervormde Kerk in Stevensweert werd reeds in de jaren '80 ingericht als museum. In 1990 werd de kerk verkocht aan een stichting. Thans wordt het kerkje in Stevensweert gebruikt voor huwelijken, uitvaarten, concerten en tentoonstellingen. In 2003 werd het kerkje aan de Julianalaan gesloopt, dat sinds 1988 buiten gebruik was gesteld als kerkgebouw. Tot aan de sloop diende het als ontmoetingsruimte voor de Protestantse Gemeente. Met de verkoopopbrengst van het kerkje is "De Herberg" gebouwd, die thans dienst doet als ontmoetingsruimte (niet alleen voor de protestantse gemeenschap).

Bouwhistorische beschrijving

Exterieur

De niet-georiënteerde kerk staat op een rechthoekige plattegrond. Direct grenzend aan de rechterachterzijde van het kerkgebouw is ontmoetingscentrum 'De Herberg' gesitueerd.

De zaalkerk is met de kopse kant naar de straatkant gebouwd en bevat een onder zadeldak bedekt voorportaal. Het voorportaal bestaat uit een wit fronton met een met hout bekleed houten tympaan. Het portaal wordt enkel ondersteund door een tweetal vierkante, witte zuilen met basement en kapitelen. Op de latei staat "PROTESTANTSE S.O.W. GEMEENTE". Een dubbele houten toegangsdeur vormt de entree. Boven het portaal is een rond venster aangebracht in de gevel. Op het dak, centraal gelegen, is een vierzijdig met leien bedekte dakruiter geplaatst met bel.

De kerk is opgetrokken in staand verband gemetseld rood baksteen. Het dak is bedekt met verbeterde Hollandse pannen, evenals het voorportaal. De zijgevels zijn voorzien van zes steunberen die de zaalkerk in zeven traveeën verdelen. Iedere travee heeft een groot venster, behalve de eerste travee die twee kleine rechthoekige vensters bevat.

Interieur

De gehele kerk is één open ruimte. Aan weerszijden van het gangpad staan stoelen axiaal opgesteld. De orgelgalerij steunt op twee vierkante bakstenen pijlers en is gelegen aan de ingangszijde van de kerk. Voorin de kerk is een podium gebouwd van twee traptreden hoog. Via een deur op het podium kan men de consistoriekamer betreden. De draagconstructie van het dak is zichtbaar. Het betreft een open dakstoel waardoor de ijzeren, witte spanten in het zicht blijven.

Afbeelding 35 Kadastrale situatie

Afbeelding 36 Luchtfoto

Bouwtechnische staat

Het kerkgebouw verkeert in een goede staat. Gezien het een naoorlogse kerk is van bescheiden omvang, heeft het gebouw weinig onderhoud. De oorspronkelijke kozijnen zijn nadien vervangen door kunststof exemplaren. Hierdoor zijn de onderhoudskosten nog verder verlaagd. De spouwmuren zijn echter niet (meer) geïsoleerd.

Foto overzicht

3.10.3 Huidige situatie en initiatieven

Huidig gebruik

De kerk is wekelijks in gebruik voor de eredienst, die op zondag om 10.00 uur plaatsvindt. De kerk biedt aan 80 personen een zitplaats. Wekelijks zijn er 35 tot maximaal 70 personen aanwezig. Dit zijn voornamelijk kerkgangers die met enige regelmaat terugkeren, deze groep bestaat uit circa 80 personen. Enkele vakantiegangers wonen op een onregelmatige basis ook de dienst bij. De kerkelijke gemeente bestaat uit 200 leden (inclusief de leden van de Protestantse kerk in Maasbracht, Linne, Stevensweert, Ohé en Laak, Thorn, Wesse, Echt, St. Joost, Koningsbosch en Maria Hoop). Op dit moment is het aantal kerkgangers stabiel, maar het ledenaantal neemt jaarlijks af. Het voortbestaan van de gemeente wordt geschat op 15-20 jaar.

Op basis van de huidige situatie redt de kerk het financieel nog, ook om te kunnen voorzien in de onderhoudskosten. De jaarlijkse inkomsten bedragen ongeveer €40.000 tot €45.000, waarvan €30.000 tot €35.000 opgebracht wordt door vrijwillige bijdragen.

Tegen de zaalkerk is “De Herberg” aangebouwd, die functioneert als ontmoetingsruimte. In De Herberg worden wekelijks verschillende activiteiten gehouden, voor zowel kerkgangers als dorpsbewoners die niet betrokken zijn bij de kerk. De activiteiten variëren van een dansmiddag voor ouderen, tot creatieve middagen en als inlooplocatie voor de WMO (advies en begeleiding voor woon- en leefzaken). Afgelopen winter werd de Herberg ook opengesteld voor inwoners van de gemeente Maasbracht als ‘warme woonkamer’, bestemd voor bewoners die wegens de verhoogde energieprijzen het niet zouden redden om hun eigen woonruimte behaaglijk te houden. Dit initiatief was opgezet in samenspraak met de gemeente Maasgouw. Echter, de

bezoekers bleven uit, waardoor het initiatief eerder is stopgezet.

Noot: In Maasbracht is naast dit ontmoetingscentrum ook een cultureel centrum/congrescentrum genaamd ‘De Spil’.

Culturele betekenis en ontwikkelingen

De kerk heeft vanuit fysiek oogpunt lage culturele waarde, dit in tegenstelling tot de hogere emotionele-culturele waarde. “De Herberg” wordt niet beschermd als monument. Naast de wekelijkse dienst, wordt de kerk en de bijbehorende ontmoetingsruimte gezien als een zeer waardevolle plek voor de samenkomst van de (dorps)gemeenschap.

Sinds 1 januari 2023 is de kerkelijke gemeente vacant en wordt er gezocht naar een nieuwe predikant. Op dit moment predikt er wekelijks een gastdominee. Het voordeel hiervan is dat de kosten voor een gastdominee relatief laag liggen ten opzichte van een ‘vaste’ dominee (circa 1/3 van de kosten). Maasbracht is samen met de Protestantse Gemeente in Roermond, Weert en Venlo op zoek naar een nieuwe predikant voor een periode van twee jaar, die tevens de samenwerking tussen de gemeentes dient te bevorderen.

Gewenst toekomstig gebruik

Zolang de kerkelijke dienst voortgezet kan worden op deze locatie, zal de toekomst van het gebouw gewaarborgd zijn. Als deze functie niet meer aangehouden kan worden, is de kans aanwezig dat de kerk leeg komt te staan. Er is openlijk besproken dat het een reële mogelijkheid is dat de kerk, omwille van zijn lage cultuurhistorische waarde, na het onttrekken van de eredienst niet langer overeind blijft staan. De nevendiensten in De Herberg zouden op een andere

locatie kunnen worden voortgezet, bijvoorbeeld in De Spil.

4. Cultuurhistorische waardering

De waarderingsmethodiek is gebaseerd op de gebruikelijke waarderingsmethode voor monumentale gebouwen en op de waarderingscriteria voor kerken van Herman Wesselink. De methodiek rust op vier aspecten: cultuurhistorie, stedenbouw, architectuur en interieur. De verschillende waarden worden zo objectief mogelijk per object benoemd. De waardering zorgt voor een zekere categorisatie in verhouding tot andere kerkgebouwen. Bij een eventueel transformatieproces kan deze waardering als vertrekpunt dienen.

	Cultuurhistorie				Stedenbouw			Architectuur			Interieur		
	Monumentale status (RM/GM)	Bouwhistorie	Sociaal-cultureel	Religieus	Ensemble	Samenhang gebouw en buurt	Oriëntatiepunt voor de wijk	Bouwstijl	Typologie	Constructie, detail & materiaal	Beleving ruimte	Inventaris	Ensemble
Martinuskerk Linne	RM												
Gertrudiskerk Maasbracht	RM												
H.H. Jezuskerk Brachterbeek	GM												
Stephanuskerk Stevensweert	RM												
O.L.V. Geboorte Ohé en Laak	RM												
Martinuskerk Beegden	GM												
Stephanuskerk Heel	RM												
Medarduskerk Wessem	RM												
Abdijkerk Thorn	RM												
Protestantse kerk Maasbracht	x												
Kwalificatie		--	-	+	++								

Afbeelding 37 Cultuurhistorische waardering

De cultuurhistorische waarden zijn onderverdeeld in de bouwhistorie, de sociaal-culturele waarde en de religieuze waarde. De bouwhistorie heeft betrekking op de mate van uniciteit en het innovatieve karakter van het object in de context van de geschiedenis. Het sociaal-culturele aspect gaat over de plek die het object inneemt in de herinnering van de (oud)gebruikers en omliggende bewoners. De religieuze waarde heeft hier betrekking op de kenmerkendheid van de architectuur voor een bepaalde religie en de mate waarin de religie uniek is voor de omgeving van Maasgouw.

De stedenbouwkundige waarden vertegenwoordigen in hoeverre hoofd- en eventuele bijgebouwen een ensemble vormen, de samenhang tussen het gebouw en de buurt, en in hoeverre het object beeldbepalend is voor de omgeving en als oriëntatiepunt of landmark fungeert voor de wijk.

Het architectonische aspect gaat in op de betekenis van de bouwstijl in de architectuurgeschiedenis, het object als typologisch voorbeeld van een bepaalde bouwstijl, en de bijzonderheid en gaafheid van de constructie, detaillering en materiaalgebruik.

Tot slot heeft het interieur betrekking op de beleving, de inventaris en de samenhang daarvan. De beleving en sacraliteit van de ruimte worden mede bepaald door lichtinval, akoestiek en esthetische kwaliteiten. De inventaris betreft de aanwezigheid van karakteristiek meubilair zoals kerkbanken, een bijzonder orgel en de preekstoel, en unieke kunstwerken. Onder ensemble wordt de samenhang tussen de beleving van de religieuze ruimte, het interieur en de inventaris verstaan.

5. Bevindingen

In dit hoofdstuk worden de algehele bevindingen gedeeld aan de hand van de gesprekken met de kerkbesturen. De huidige situatie van de kerkgebouwen wordt ten opzichte van elkaar vergeleken. Het gebruik en de capaciteit worden inzichtelijk gemaakt, en de verschillende belangen worden in kaart gebracht. Aan de hand daarvan zullen een aantal gemeenschappelijke delers geformuleerd worden: de vragen die bij partijen spelen en de zaken waar gebouweigenaren mee worstelen. De bevindingen vormen de basis voor de volgende hoofdstukken waarin gezocht wordt naar mogelijke aanknopingspunten voor samenwerking en initiatieven, en waarin een algehele toekomstvisie wordt geschetst

Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël

De parochiefederatie Maasbracht bestaat uit vijf parochies die gezamenlijk één pastoraal team, één kerkbestuur en één financiële exploitatie delen. Elke parochie heeft echter nog wel een eigen vermogen. Het “parochiecluster Maasbracht” werd opgericht in 2004 met de parochies H. Gertrudis, H. Hart van Jezus, H. Stephanus en H. Martinus. In 2011 besloot het kerkbestuur om per 1 januari 2012 een federatie te vormen om meer financiële solidariteit te bewerkstelligen. In 2014 werd ook de parochie O.L. Vrouw Geboorte in Ohé en Laak toegevoegd aan de federatie, waardoor de parochies van de voormalige gemeente Maasbracht nu gezamenlijk een federatie vormen.

Het kerkbestuur van de parochiefederatie heeft op 30 maart 2023 besloten om de vijf parochies te fuseren tot één parochie. Dit besluit wordt gesteund door het bisdom Roermond, dat vergelijkbare samenwerkingsverbanden in andere parochies aanmoedigt. De fusie resulteert in één nieuwe parochie met een nieuwe naam, één hoofdkerk en behoud van de huidige kerken. Deze fusie is ingegaan per 1 januari

2024.

Binnen de parochiefederatie worden momenteel alle kerkgebouwen gebruikt voor religieuze diensten. In de meeste kerken vindt om de twee weken een misviering plaats, behalve in de Sint Gertrudiskerk, waar vier keer per week een dienst plaatsvindt. De kerken in Linne en Ohé en Laak hebben binnen de parochiefederatie Maasbracht de laagste bezoekersaantallen. In vergelijking met de ruime Sint Gertrudiskerk, die plaats biedt aan 650 kerkgangers, kunnen de andere vier kerken ongeveer 300 tot 350 parochianen herbergen.

In eerste instantie is het plan om de kerken (of een deel daarvan) te behouden voor religieuze diensten. Er is echter ook besef dat niet alle kerkgebouwen op de lange termijn in stand gehouden kunnen worden met alleen een religieuze functie.

Voor de H.H. van Jezuskerk in Brachterbeek zijn reeds mogelijke toekomstige plannen geopperd door twee projectontwikkelaars. Er is gesproken over het herbestemmen van het bestaande kerkgebouw tot een complex met zorgappartementen, of het slopen van de kerk om plaats te maken voor nieuwbouw met

eveneens zorgappartementen. De Sint Gertrudiskerk vormt de hoofdkerk van de huidige parochiefederatie en toekomstige fusieparochie en zal zodoende in ieder geval voor de eredienst in gebruik blijven. In navolging van de initiatieven voor de kerk in Brachterbeek zal ook onderzocht moeten worden of er alternatieve invullingen mogelijk zijn voor de kerken in Linne, Ohé en Laak, en Stevensweert.

Parochiefederatie Emmaüs

Vanuit het bisdom Roermond wordt gestreefd naar samenwerking tussen parochies. Daartoe werd vanaf 2007 gestart met de clustervorming van parochies vanuit het bisdom. Het dekenaat Thorn werd verdeeld in drie clusters, waarvan cluster Emmaüs er een was. Het cluster is opgedeeld in 9 parochies. Acht daarvan gingen een samenwerking aan en vormden in 2022 de parochiefederatie Emmaüs. Binnen de parochiefederatie Emmaüs liggen vier kerkgebouwen binnen de gemeentegrenzen van Maasgouw: de Martinuskerk in Beegden, de Stephanuskerk in Heel, de Medarduskerk in Wessum en de Abdijkerk in Thorn.

Binnen de federatie zijn de parochies ondergebracht onder één kerkbestuur met ook een

gemeenschappelijke rekening, waarbij de financiën weliswaar nog te herleiden zijn naar de afzonderlijke parochies. Net als de parochiefederatie Maasbracht zal uiteindelijk worden gestreefd naar een fusieparochie, waarbij sprake is van één parochie met meerdere locaties.

Binnen de parochiefederatie Emmaüs zijn alle kerkgebouwen in gebruik voor de eredienst. In de kerk van Beegden vindt om de week een mis plaats; in de kerk van Heel is er een wekelijkse ochtendmis en een zaterdagavondmis om de 14 dagen; in de kerk van Wessems, evenals in de kerk van Thorn, vinden er wekelijks twee kerkdiensten plaats. Vanwege de algehele terugloop van het aantal kerkgangers zal het aantal zondagsvieringen in de toekomst worden teruggebracht. Het aantal kerkgangers is mede afhankelijk van de dag en het tijdstip. Over het algemeen bezoeken parochianen hun 'eigen' kerk, maar er is ook bereidheid gebleken om diensten in een andere kerk bij te wonen, bijvoorbeeld omdat deze op een gunstiger tijdstip plaatsvindt. De kerk van Thorn wordt momenteel het meest bezocht, mede vanwege de bijzondere geschiedenis en de museale functie van de Abdijkerk.

De federatie erkent dat het aantal kerkgangers en sacramenten de afgelopen decennia sterk is gedaald. Dit heeft consequenties voor de financiën, maar ook voor het gemeenschapsgevoel binnen de kerk. Voor de toekomst wordt daarom gestreefd naar centralisatie en concentratie. Dit betekent praktisch gezien dat een aantal kerken op de langere termijn afgestoten zal moeten worden. Naar verwachting zal over 5 tot 10 jaar één centrumkerk met, al dan niet tijdelijk, 2 tot 3 nevenkerken ontstaan. Als centrumkerk wordt Thorn overwogen, met de kerken van Heel, Hunsel (gemeente

Leudal) en mogelijk Neeritter (Leudal) als nevenkerken. De H. Martinuskerk in Beegden komt als eerste in aanmerking voor herbestemming, waarbij ook sloop niet onbesproken blijft.

Hoewel realistisch wordt nagedacht over de toekomst en er duidelijk besef bestaat dat niet alle kerken op de (middel)lange termijn voor de eredienst behouden kunnen worden, bestaan er ook veel vragen over hoe hiermee om te gaan. Het onttrekken van een kerk aan de eredienst is immers een zware keuze en moet daarom weloverwogen zijn. Deze kerkvisie moet ondersteunen en bijdragen aan een onderbouwde besluitvorming.

Protestantse Gemeente Maasbracht

In 2004, na de vorming van de Protestantse Kerk Nederland en de 'samen-op-weg' periode, zijn de Gereformeerde Gemeente Maasbracht en de Hervormde Gemeente Stevensweert-Maasbracht gefuseerd tot één kerkgenootschap onder de vlag van de Protestantse Kerk Nederland. In de jaren '80 van de vorige eeuw werden zowel het Hervormde Kerkje in Stevensweert als de Hervormde Kerk in Maasbracht (aan de Julianalaan, in 2003 gesloopt) buiten gebruik gesteld voor kerkelijke activiteiten. Sindsdien wordt het kerkgebouw aan de Sintelstraat te Maasbracht (voorheen in gebruik als Gereformeerde Kerk) gebruikt voor de kerkelijke diensten van de Protestantse Gemeente Maasbracht.

De kerkelijke gemeente bestaat uit 200 leden (inclusief leden van de Protestantse kerken in Maasbracht, Linne, Stevensweert, Ohé en Laak, Thorn, Wessems, Echt, St. Joost, Koningsbosch en Maria Hoop). Op dit moment is het aantal kerkgangers stabiel en staat het

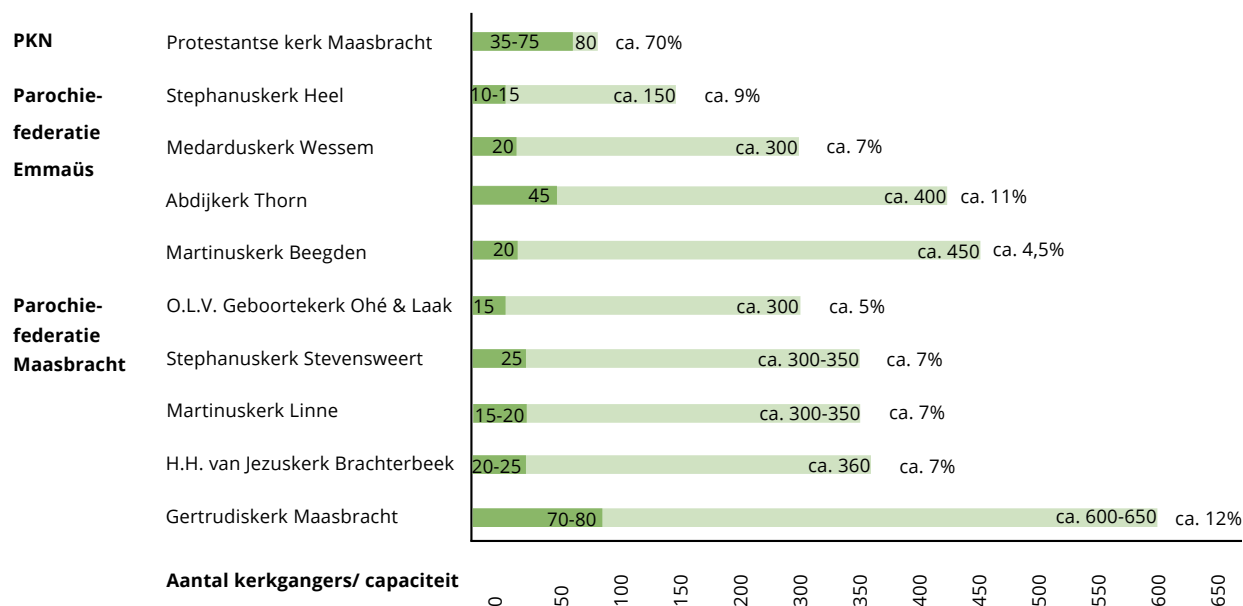
aantal kerkgangers per dienst ook in verhouding tot de capaciteit van het kerkgebouw. Daarentegen neemt het aantal leden jaarlijks af. Op dit moment wordt het voortbestaan van de gemeente geschat op 15 tot 20 jaar.

Wekelijks gebruik en capaciteit

Onderstaand diagram toont het wekelijkse gebruik van de gebouwen in verhouding tot de capaciteit. Samen beschikken de kerkgebouwen die dienstdoen voor het katholieke geloof over ruim 3.000 zitplaatsen, wat neerkomt op ruimte voor ongeveer één achtste van de totale bevolking van de gemeente Maasgouw. Uitgaande van de cijfers of schattingen uit de gespreksverslagen zijn er zo'n 330 kerkgangers (zowel protestants als katholiek), wat 1,4% is van het totale aantal inwoners van de gemeente Maasgouw, die momenteel wekelijks een kerk bezoeken. Daarbij moet rekening worden gehouden met eventuele overlap tussen het bezoek aan verschillende kerken en diensten, en dat reguliere kerkgangers ook online misdiensten kunnen volgen zonder fysiek naar de kerk te gaan. De Gertrudiskerk in Maasbracht is met zijn 600-650 zitplaatsen de grootste kerk binnen de gemeente, gevolgd door de Martinuskerk in Beegden en de Abdijkerk in Thorn.

Van de 9 kerkgebouwen die momenteel in gebruik zijn voor het katholieke geloof wordt gemiddeld 7% van het aantal zitplaatsen benut tijdens de wekelijkse misdiensten, die gebruikelijk 0,5 tot 4 keer per week plaatsvinden. Bij de protestantse kerk in Maasbracht ligt dit percentage veel hoger, namelijk op 70%. Dit komt mede door het relatief kleinere aantal zitplaatsen in vergelijking met andere kerkgebouwen, waardoor het aantal kerkgangers in betere verhouding staat tot de capaciteit. In het onderstaande diagram zijn eventuele nevenactiviteiten niet opgenomen in het wekelijkse gebruik. Ook bezoeken gedurende de dag, zoals voor het aansteken van een kaarsje, zijn niet meegenomen. Op deze manier kan het gebruik van de kerken beter met elkaar worden vergeleken, met de nadruk op hun hoofdfunctie. Dit betekent echter wel dat het diagram over het algemeen een ietwat negatiever beeld geeft van de werkelijke situatie.

In vergelijking met andere kerken en verhoudingsgewijs heeft de Sint Martinuskerk in Beegden het laagste aantal wekelijkse kerkgangers. Aan de andere kant heeft de Sint Gertrudiskerk in Maasbracht het hoogste aantal kerkgangers in verhouding tot de capaciteit, gevolgd door de Abdijkerk in Thorn. Daarbij moet worden opgemerkt dat naast kerkgangers, de Abdijkerk vanwege de museale functie ook veel andere bezoekers trekt buiten de diensten om, wat niet is opgenomen in het diagram. Opvallend is dat kerkgebouwen met de grootste capaciteit niet noodzakelijkerwijs een lager bezoekerspercentage hebben ten opzichte van kleinere kerken.

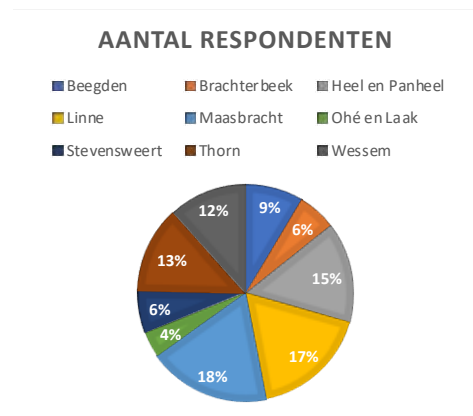
Afbeelding 38 Aantal kerkgangers (per dienst) in verhouding tot de capaciteit

Resultaten enquête inwoners

Tussen 17 oktober en 1 november 2023 heeft de gemeente een enquête gehouden waarbij inwoners zijn gevraagd om hun mening en ideeën te delen over de bredere of nieuwe invulling die de kerkgebouwen kunnen krijgen.

Het Maasgouwpanel heeft op 17 oktober een uitnodiging ontvangen en op 24 oktober een herinnering. Door 56% van de respondenten (287 personen) is het onderzoek ingevuld. Op 18 oktober is het bericht ook op de website geplaatst. Er is tevens aandacht aan besteed in 't Waekblaad en op Facebook. De open vragenlijst is door 254 respondenten ingevuld.

In totaal is de vragenlijst dus ingevuld door 541 personen, waarvan er 21 niet in de gemeente Maasgouw wonen. Er zijn dus 520 respondenten. Onderstaande diagram toont het percentage respondenten per plaats.

Afbeelding 39 Aantal respondenten gemeentelijke enquête

Met het aantal van 520 respondenten is slechts 2,14% van de totale bevolking (24.307 inwoners) binnen de gemeente Maasgouw vertegenwoordigd, hetgeen niet

als een volledig representatieve steekproef kan worden beschouwd van de populatie.

Echter kan wel gesteld worden dat het deel van de populatie dat een direct belang heeft bij de 10 specifieke kerkgebouwen (zoals eigenaren, kerkgangers en direct omwonenden), met gemiddeld ca. 50 belanghebbenden per kerkgebouw, wel als een representatieve steekproef beschouwd kan worden.

Algehele resultaten

De resultaten van de gehele steekproef tonen aan dat slechts 17% van de respondenten met enige regelmaat een kerkgebouw binnen de gemeente bezoekt. In 90% van de gevallen gaat het om een bezoek aan de kerk in hun eigen dorpskern. Over de bereidheid om naar een kerk in een andere kern te gaan, geeft 37% aan daar niet toe bereid te zijn (22% wel en 40% misschien).

Verder is opmerkelijk dat van de respondenten die ooit een kerk bezoeken, zij het grootste belang hechten aan de functie die het gebouw biedt als herkenningspunt/ centrum van de dorpskern en de cultuurhistorische waarden van het gebouw, meer dan als plek voor geloofsovertuiging. De andere reden voor een kerkbezoek betreft voornamelijk het bijwonen van een (eenmalige) gebeurtenis zoals een uitvaart, doopsel of bruiloft.

Maar liefst 91% van de respondenten is het eens met de gedachte dat een kerk voor andere doeleinden dan religie kan worden gebruikt. Er bestaat wel een voorkeur dat het gebouw ook bij een andere invulling openbaar toegankelijk blijft.

Wat betreft alternatieve invullingen wordt er een duidelijke voorkeur uitgesproken voor een culturele-

of maatschappelijke functie, of het behoud van de religieuze functie met een nevenactiviteit, boven een commerciële invulling zoals wonen, kantoor of horeca.

Verschillen per kern

Wanneer de resultaten specifiek per kern worden geanalyseerd en vergeleken, blijkt dat het aantal respondenten dat regelmatig een kerk binnen de gemeente bezoekt aanzienlijk kan verschillen per kern. Bewoners van Beegden doen dit het minst (7%), terwijl dit in Ohé en Laak door 35% van de respondenten met regelmaat wordt gedaan.

Waar voor elke kern geldt dat respondenten voornamelijk de kerk binnen hun eigen kern bezoeken, verschilt de bereidheid om een kerk buiten de eigen kern te bezoeken per kern ook behoorlijk. De kernen Brachterbeek, Heel en Panheel, Maasbracht, Ohé en Laak zijn daarover zeer neutraal en toe bereid, terwijl de kern Linne daar terughoudender in is en de kernen Stevensweert, Thorn en Wessem deze bereidheid maar zeer beperkt hebben.

De scenario's voor alternatieve aanwensbaarheid verschillen niet zo zeer per kern. Hierbij lijkt met name het draagvlak voor de combinatie van deels behoud t.b.v. religieus gebruik en verder aanwending t.b.v. een culturele- of maatschappelijke functie. Verder is noemenswaardig om op te merken dat respondenten de ruimte is geboden om verdere opmerkingen te kunnen vermelden. Daarin is te concluderen dat ook veel deelnemers hun zorgen uiten. Zorgen over het behoud van cultuurhistorie en identiteit, over het verlies van de religieuze functie. Maar ook zorgen over de bijbehorende buitenruimte en begraafplaats.

Gemeenschappelijke delers

Samenwerking

Van de kerken die in gebruik zijn voor de eredienst wordt bij allen de terugloop in het aantal reguliere kerkgangers en leden bevestigd. De diensten worden bezocht door veelal senioren inwoners en er is weinig nieuwe toestroom van kerkgangers in de jongere generatie. Zowel bij de katholieke als protestantse gemeenschap heeft er reeds clustervorming plaatsgevonden. Dat maakt dat de samenwerking tussen onderlinge parochiekerken goed is en er ook nu al sprake is van parochie-overschrijdende samenwerking. Een volgende stap voor zowel parochiefederatie Maasbracht als parochiefederatie Emmaüs is de formele fusie tot één parochie. Dergelijke schaalvergrotingen van de bestuurlijke structuur worden eveneens door het bisdom Roermond gestimuleerd. De fusieparochie krijgt dan één kerkbestuur met ook één financiële huishouding. In geval van de voormalige parochiefederatie Maasbracht, tegenwoordig fusieparochie H. Rafaël, zal de Gertrudiskerk van Maasbracht als hoofdkerk gelden. Bij de huidige parochiefederatie Emmaüs wordt daarbij aan de Abdijkerk van Thorn gedacht als hoofdkerk.

Centralisering

Het streven is in principe om zoveel mogelijk kerkgebouwen te blijven gebruiken voor de eredienst, hoewel er bij beide parochiefederaties realiteitsbesef bestaat dat dit op de middellange en langere termijn vanwege de financiële druk waarschijnlijk niet haalbaar meer zal zijn. Daartoe moet nu worden gekeken naar gedeeltelijke of gehele herbestemming van kerkgebouwen. Het eventueel afstoten van kerkgebouwen is een lastige en pijnlijke beslissing, maar zal uiteindelijk wel noodzakelijk zijn. Er spelen nog geen concrete initiatieven voor herbestemming

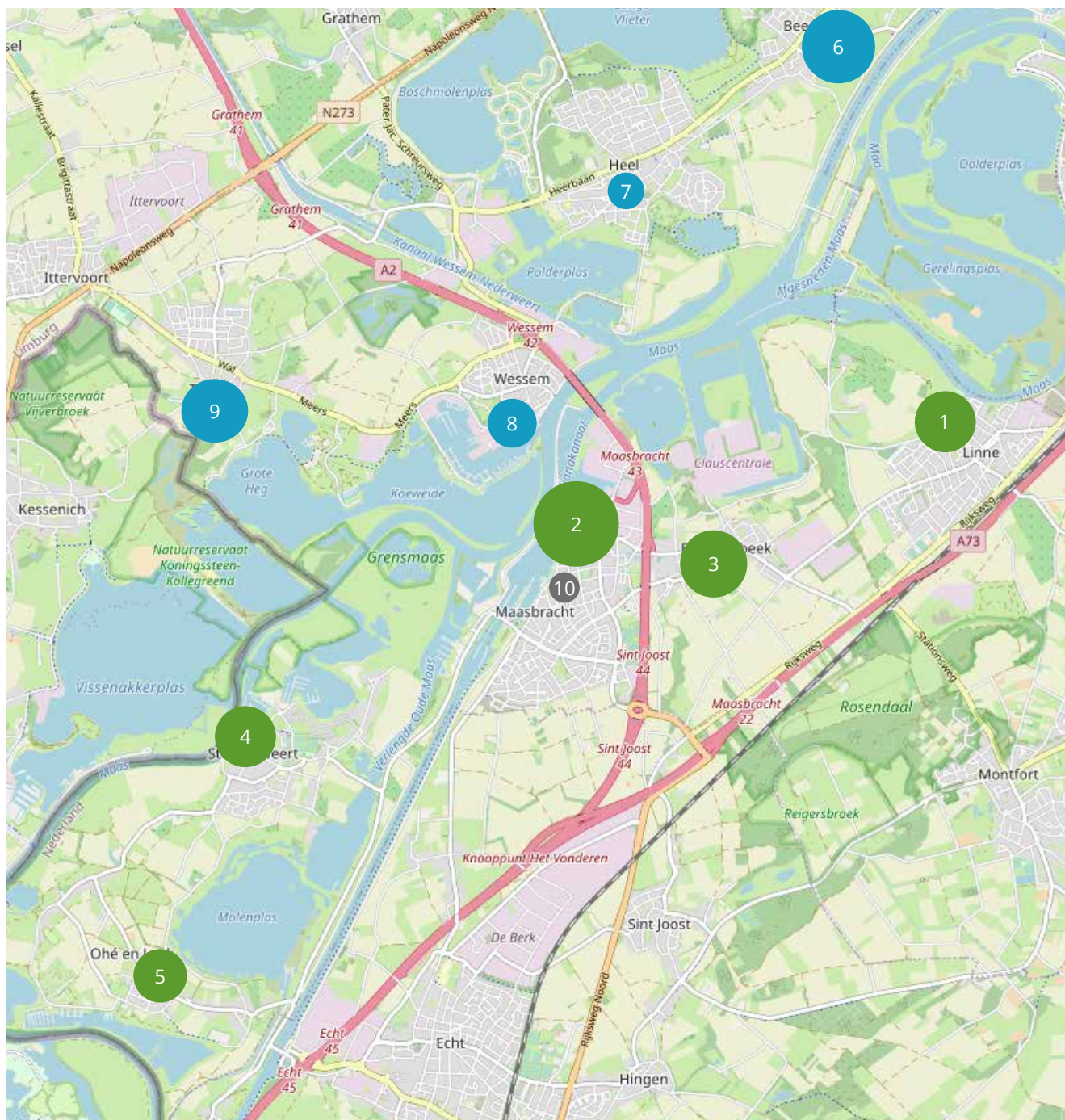
en er zijn nog geen definitieve keuzes gemaakt. Er zijn wel al ideeën over welke kerkgebouwen mogelijk als eerste een nieuwe invulling zouden kunnen krijgen. Over het algemeen geldt dat de kerkbesturen zeer realistisch zijn over de toekomst en ook openstaan voor al dan niet gedeeltelijke afstoting en herbestemming van kerkgebouwen. Concrete stappen zijn echter nog niet gemaakt en ondersteuning en advisering daarin is gewenst. Vragen die daarbij spelen zijn onder meer welke kerken het beste onttrokken kunnen worden aan de eredienst en hoe; welke mogelijke nieuwe invullingen gevonden kunnen worden en hoe een kerkgebouw eventueel heringericht kan worden waarbij een deel nog gebruikt kan worden voor religieuze doeleinden en een deel voor andere functies.

De monumentale status van de kerkgebouwen maakt dat de transformatieruimte relatief klein is. Eventuele aanpassingen dienen goed overwogen te worden en mogen de cultuurhistorische waarden niet aantasten. Dat maakt dat de kerkbesturen die reeds bezig zijn met het vinden van een nevenfunctie of herbestemming, of hierover nadenken, het lastig vinden om in te schatten wat er mogelijk is binnen de kaders van het gebouw. Ook de locatie en omgeving spelen daarbij een rol. Daar waar wordt gezocht naar nieuwe functies, speelt de vraag in hoeverre deze exploitabel zullen zijn. Ook praktische zaken als de toegankelijkheid, ontsluiting en de al dan niet aanwezigheid van een begraafplaats spelen daarbij een rol.

Instandhouding

De algehele instandhouding van de kerkgebouwen vormt een belangrijk thema. Het onderhoud brengt vaak relatief hoge kosten met zich mee en vraagt om specifieke kennis en expertise. De meeste kerkgebouwen hebben een rijksmonumentale status.

Dat maakt dat er tegemoet wordt gekomen aan financiering voor onderhoud (middels de Subsidie Instandhouding Monumenten). Hoewel de meeste gebouwen in goede staat verkeren, kampen sommige kerken met achterstallig onderhoud en verouderde technische installaties vanwege een tekort aan financiële middelen. Veel kerken teren momenteel op hun eigen vermogen en hebben te maken met een negatieve exploitatie. Vaak genoemd als probleempunt zijn de hoge energiekosten. Voor de instandhouding van de kerken en het comfort van de bezoekers is het beter om regelmatig te stoken, maar voor de financiële gezondheid van het kerkbestuur kan er beter niet gestookt worden.

- 1 Sint Martinuskerk Linne
- 2 Sint Gertrudiskerk Maasbracht
- 3 Heilig Hart van Jezuskerk Brachterbeek
- 4 Sint Stephanuskerk Stevensweert
- 5 O.L.V. Geboortekerk Ohé en Laak
- 6 Sint Martinuskerk Beegden
- 7 Sint Stephanuskerk Heel
- 8 Sint Medarduskerk Wessem
- 9 Sint Michaëlskerk (Abdijkerk) Thorn
- 10 Protestantse kerk Maasbracht

- Parochiefederatie Maasbracht
- Parochiefederatie Emmaüs
- Protestantse gemeente Maasbracht

Afbeelding 40 Spreiding van de kerkgebouwen, grootte a.d.h.v. capaciteit

Spreiding van de kerkgebouwen

Het kaartje op de voorgaande pagina toont de spreiding van de kerkgebouwen en de grootte naar aanleiding van de capaciteit. De kerkgebouwen zijn relatief verspreid binnen de gemeentegrenzen, waarbij in minstens iedere kern een kerkgebouw staat. Door het reeds bestaan van de parochiefederaties en onderlinge samenwerkingen is er over het algemeen ook meer bereidheid om diensten in een ander kerkgebouw te volgen. Binnen de nieuwe fusieparochie H. Rafaël bevinden zich twee kerken op relatief korte afstand van elkaar: de Sint Gertrudiskerk in Maasbracht en de Heilig Hart van Jezuskerk in Brachterbeek. Deze zijn eveneens het meest centraal gelegen ten opzichte van de andere kerkgebouwen. De overweging om zodoende de Gertrudiskerk als hoofdkerk van de Parochiefederatie Maasbracht / Parochie H. Rafaël te behouden en de H.H. van Jezuskerk uiteindelijk af te stoten lijkt op het eerste gezicht een logische keuze. In het geval van cluster Emmaüs ligt de Medarduskerk in Wessems het meest gunstig. Dit is echter niet de meest bezochte kerk, en vanwege de algehele culturele betekenis van de Abdijkerk ligt deze het meest voor de hand om te behouden als hoofdkerk. De kerk in Beegden is het meest afgelegen, en wordt verhoudingsgewijs (aantal kerkgangers in verhouding tot de capaciteit) ook het minst gebruikt. Daarbij komt kijken dat deze naoorlogse kerk op cultureelhistorisch vlak ook het minst waardevol is (ten opzichte van de andere kerkgebouwen), hoewel dit uiteraard niet alles zegt over de cultureel-maatschappelijke waarde die de kerk heeft voor de omwonenden.

Huidige situatie en kansen

In de tabel op de volgende pagina wordt de huidige situatie van de individuele kerkgebouwen en begraafplaatsen in beeld gebracht. De objecten zijn in relatie tot elkaar voorzien van een kwalificatie. Het huidig gebruik, de contextuele betekenis en huidige situatie zijn ingevuld aan de hand van de gesprekken met de kerkbesturen en de resultaten uit de enquête. Het huidig gebruik gaat in op het aantal kerkgangers en aantal diensten. In geval dat bij het aantal diensten 0,5 staat, betekent dit dat er één dienst om de week, dus iedere 14 dagen plaatsvindt. De contextuele betekenis plaatst het object in context van haar omgeving. Voor de huidige situatie is gekeken naar het financieel vermogen en de onderhoudstoestand van het gebouw. Voor het functioneel gebruik zijn de praktische voorzieningen in en rondom de kerk in acht genomen.

Vervolgens wordt voor ieder object de potentie tot transformatie in beeld gebracht. Daarvoor is gekeken naar de functionele kaders van het gebouw en is een inschatting gemaakt in bijvoorbeeld de bereikbaarheid van de gemeenschap om uit te wijken naar een ander kerkgebouw voor de eredienst. Tevens zijn enkele nieuwe mogelijke functies getoetst aan de hand van de ruimtelijke opzet van het gebouw en de noden en wensen vanuit de omgeving.

	Huidig gebruik			Contextuele betekenis						Huidige situatie				Functioneel gebruik						Transformatie potentie																
	Aantal kerkgangers per dienst	Aantal diensten per week	Nevenfunctie	Monumentale status (RM/GM)	Beeldbepalend / herkenningspunt	Deel van ensemble / stadsgezicht	Culturele betekenis	Draagvlak bij omgeving	Ontwikkelpotentie wijk	Financieel - vermogen	Financieel - exploitatie hoofdfunctie	Financieel - exploitatie nevenfunctie	Onderhoudstoestand	Bereikbaarheid	Toegankelijkheid / ontsluiting	Pastorie	Nevenruimtes	Parkeergelegenheid	Afstand tot naburige kerk (zelfde religie)	Begraafplaats	Potentie tot centrumkerk	Potentie tot secundaire kerk	Potentie tot medegebruik	Bijbouwen of inkrimping gebouw	Potentie tot herbestemming		Woonfunctie	Zorgvunctie	Kantoorfunctie	Culturele/ maatschappelijke functie	Commerciele functie	Educatieve functie				
Martinuskerk Linne	15-20	0,5	-	RM												✓			2,9 KM	✓																
Gertrudiskerk Maasbracht	70-80	4	-	RM												x			0,5 KM	✓																
H.H. Jezuskerk Brachterbeek	20-25	0,5	-	GM												✓			1,6 KM	x																
Stephanuskerk Stevensweert	25	0,5	-	RM												x			2,6 KM	✓																
O.L.V. Geboorte Ohé en Laak	NB	0,5	-	RM												✓			2,6 KM	✓																
Martinuskerk Beegden	20	0,5	-	GM												✓			2,2 KM	✓																
Stephanuskerk Heel	10-15	1,5	-	RM												✓			2,2 KM	✓																
Medarduskerk Wessem	20	2	-	RM												✓			3,3 KM	✓																
Abdijkerk Thorn	45	2	✓	RM												✓			3,3 KM	✓																
Protestantse kerk Maasbracht	35-70	1	✓	x								-				x	-		12,1 KM	x																
kwalificatie																																				
			- -			-			+				++																							

Afbeelding 41 Huidige situatie & kansen

6. Toekomstscenario's

Als het gaat om de toekomst van een kerkgebouw zijn er verschillende mogelijkheden denkbaar. In dit hoofdstuk worden deze besproken en in kaart gebracht. In feite zijn er grofweg twee opties, ofwel de religieuze functie wordt - al dan niet geheel - behouden, ofwel de religieuze functie wordt afgestoten. Bij beide richtingen zijn vervolgens weer verschillende toekomstscenario's denkbaar. Tevens zullen enkele voorbeeldprojecten worden gegeven die ter inspiratie kunnen dienen indien er wordt gedacht over herbestemming.

6.1 Toekomst van een kerkgebouw

Behoud van de religieuze functie

Indien het kerkgebouw haar religieuze functie behoudt zijn er in hoofdlijnen drie scenario's:

1. Het kerkgebouw behoudt volledig de religieuze functie. Dit scenario wordt in principe altijd als eerste onderzocht. Het religieus gebruik door de huidige eigenaar, door een andere geloofsgemeenschap of door een combinatie wordt voortgezet. Bij dit scenario zijn bouwkundige aanpassingen meestal niet nodig. Daarbij moet wel bekeken worden op welke manier het gebouw op een gezonde manier behouden kan worden.
2. De religieuze functie wordt voortgezet in een gedeelte van het gebouw. Vooral kerkgebouwen die een gedeelte, zoals een Mariakapel, tot hun beschikking hebben lenen zich hiervoor. Dit scenario is denkbaar wanneer de kerk zelf qua omvang niet meer in verhouding is met het aantal kerkgangers. Een kleinere ruimte, een gedeelte van de kerk, zal dan in een prettigere verhouding zijn met het aantal personen die de eredienst bijzitten. Voor grotere vieringen of diensten zal moeten worden afgeweken. Het overige kerkgedeelte kan in dit geval worden gebruikt voor een nieuwe functie.

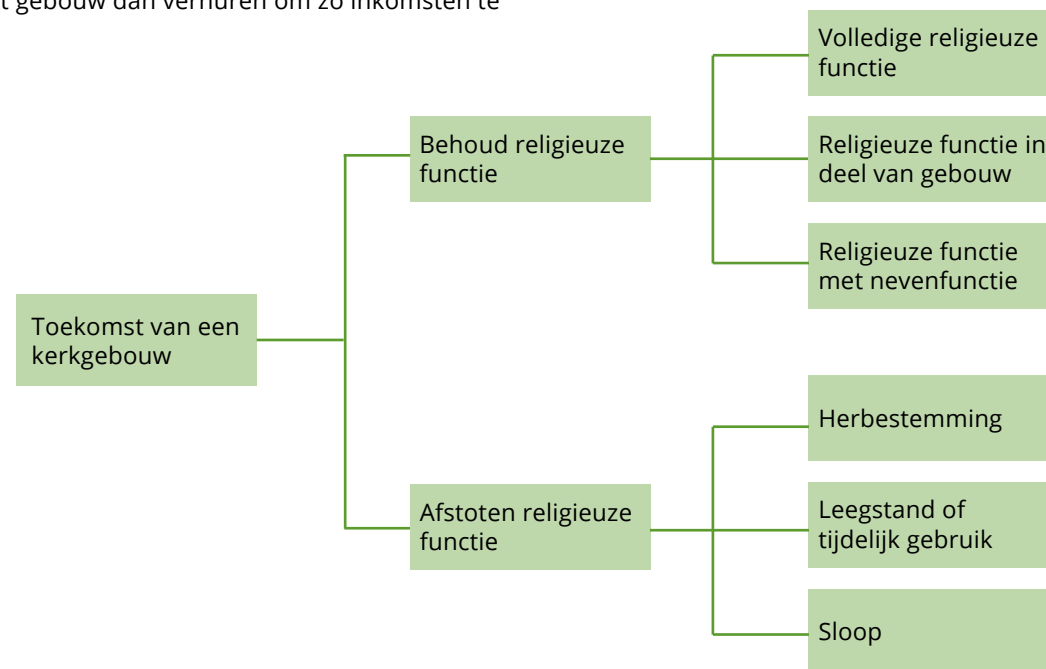
3. De religieuze functie wordt voortgezet in combinatie met nevenfunctie(s). Buiten de erediensten en vieringen om kan de kerk worden ingezet als ruimte voor bijvoorbeeld culturele en maatschappelijke activiteiten, evenementen of bijeenkomsten. De kerkeigenaar kan het gebouw dan verhuren om zo inkomsten te

genereren voor het onderhoud of zelf het pand huren van de nevenexploitant. Bij dit scenario is het van belang dat de hoofdfunctie (religieus) en de nevenfunctie(s) niet conflicteren met elkaar.

Afstoten van de religieuze functie

Wanneer voortzetting van de religieuze functie geen haalbare optie meer is komen er andere mogelijkheden in beeld. Het kerkgebouw wordt dan aan de eredienst onttrokken. Ook hierbij zijn grofweg drie scenario's te onderscheiden:

1. Wanneer een kerkgebouw op geen enkele manier meer kan voortbestaan binnen zijn religieuze functie biedt herbestemming een kans.

Afbeelding 42 Toekomstscenario's van een kerkgebouw

Dit is in feite een stap verder dan een nevenfunctie of meervoudig gebruik. Ook hierbij moet idealiter de nieuwe functie in lijn zijn met de cultuurhistorische en sociaalmaatschappelijke betekenis van het gebouw. Over het algemeen zal de voorkeur daarom uitgaan naar een herbestemming met een culturele of sociaal-maatschappelijke functie.

2. Als een van bovenstaande scenario's niet direct een oplossing biedt of onhaalbaar zijn gebleken komt het kerkgebouw leeg te staan. In dat geval kan er eventueel worden gekeken naar een tijdelijke invulling. Het gebouw blijft wel behouden. Bij leegstand is het gevaar dat het gebouw in verval raakt en om aanzienlijke restauratiekosten vraagt of alsnog gesloopt moet worden.

3. Sloop. Dit is vanuit cultuurhistorisch en maatschappelijk oogpunt het minst aantrekkelijke scenario. De verschillende waarden die het gebouw vertegenwoordigt zullen verloren gaan. Bij kerkgebouwen die zijn aangewezen als monument is sloop over het algemeen niet aan de orde.

6.2 Herbestemming

Geslaagde herbestemmingsinitiatieven kunnen niet zomaar gekopieerd en geplakt worden. Een succesvolle exploitatie is in grote mate afhankelijk van de omgeving waarin het object zich bevindt. De nieuwe functie moet passen bij de cultuurhistorische betekenis van het gebouw en recht doen aan de gemeenschapsfunctie die het gebouw heeft of had. De directe omgeving moet zich kunnen vinden in de nieuwe functie en deze moet aansluiten bij de gemeentelijke ambities van Maasgouw. Op die manier blijft het gebouw publiek toegankelijk en behoudt het de rol als plek met een verbindend karakter. Als een publiek toegankelijke

functie niet haalbaar blijkt, kan er ook worden gekeken naar een private functie. Het gebouw zal dan minder waarschijnlijk de sociaalmaatschappelijke rol als plek van samenkomst en verbinding vervullen en blijft vooral behouden in de materiele en stedenbouwkundige zin.

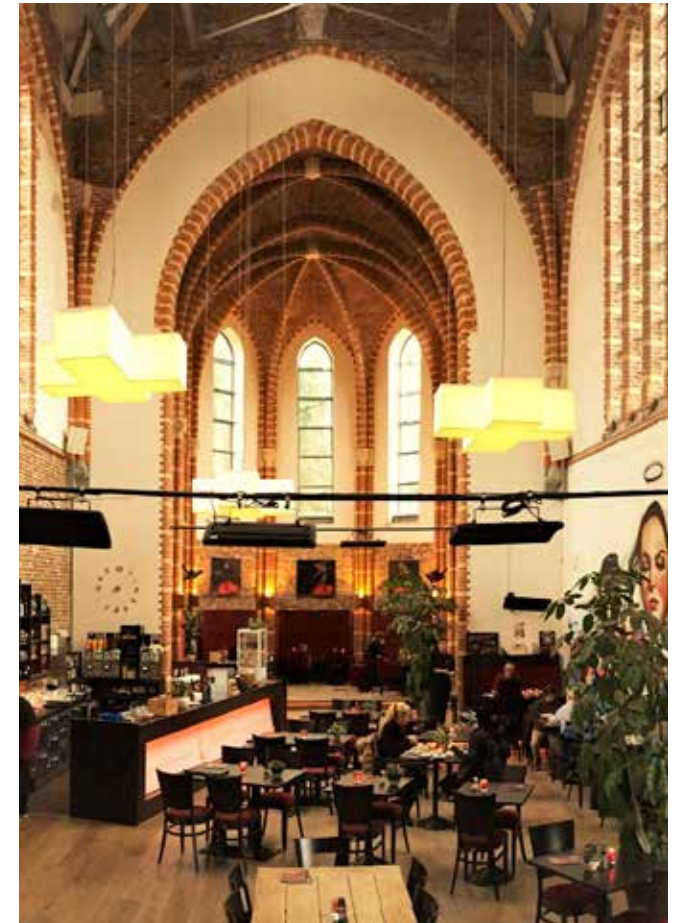
Daarnaast moet er praktisch gekeken worden naar de kaders van het gebouw. Kerkgebouwen zijn met een bepaald doel gebouwd, en dat is te zien en te voelen in de belevenis van de ruimte. Hoewel dit doel, de al dan niet tijdelijke functie, kan veranderen is het wenselijk dit met inachtneming van de ruimte zoals deze oorspronkelijk is ontworpen te doen. Daarnaast hebben veel van de kerkgebouwen in Maasgouw te maken met de kaders van de Rijksmonumentale status. Het vinden van een passende (gedeeltelijke) nieuwe invulling die zowel in de omgeving, bij de oorspronkelijke betekenis als binnen de praktische kaders past is dan ook geen gemakkelijke opgave. Bovendien moet de nieuwe functie ook financieel levensvatbaar zijn en voldoen aan de huidige en toekomstige noden van de samenleving.

Gelukkig zijn er reeds tal van voorbeelden te vinden. De boekhandel in de gotische Dominicanenkerk in Maastricht is wellicht een van de drukst bezochte boekhandels van Nederland. Maar ook een bibliotheek, of museum, gezondheidscentrum of buurtcentrum, kantoren, woningen of zelfs een boulderhal; een heel pallet aan functies is denkbaar. Op de volgende pagina's worden enkele reeds gerealiseerde herbestemmingsprojecten omschreven. Meer specifiek is er gekeken naar voorbeeldprojecten die goed voorstelbaar zijn binnen de gemeentegrenzen van Maasgouw. Deze dienen ter inspiratie wanneer er wordt gedacht aan herbestemming van het kerkgebouw.

Munstergeleen, Brasserie Abshoven

Klooster Abshoven is een voormalig kloostercomplex en landgoed ten zuiden van Munstergeleen in de gelijknamige buurtschap Abshoven. Abshoven werd tussen 1715 en 1717 gebouwd als abdijhoeve behorende aan de abdij van Godsdal in het Belgische Aubel, is daarna tientallen jaren bewoond geweest door verschillende adellijke families en groeide begin 20e eeuw uit tot een volwaardig klooster.

Nadat het klooster werd gesloten, brandde het in 1995 grotendeels af. Tegenwoordig doet het oude klooster, na een zeer mooie renovatie, dienst als Brasserie. In de brasserie en op het terras kunnen gasten van een goed aangeklede koffie of bijvoorbeeld een Brandbiertje genieten. Ook voor groepen is Brasserie Abshoven een goede locatie om te ontbijten, te lunchen en te brunchen. Regelmatig wordt de brasserie 's avonds omgetoverd tot feestlocatie voor besloten gezelschappen.

St. Gertrudis van Nijvelkerk, Heerle

De St. Gertrudis van Nijvelkerk in Heerle, een dorp in de gemeente Roosendaal, van architect Van Mansveld stamt uit 1864 en werd in 1924 uitgebreid naar ontwerp van Paul Bellot. Sinds de bouw heeft de kerk gediend als het spirituele en maatschappelijke centrum én als stedenbouwkundig middelpunt van het dorp. De parochie kon het gebouw echter niet langer in stand houden en besloot de kerk voor een symbolisch bedrag van één euro te verkopen. In 2012 werd de kerk verbouwd en gerenoveerd met geld van een stimuleringsubsidie vanuit de provincie om de leefbaarheid in kleine kernen te verbeteren (iDOP) en een investering van woningcorporatie AlleeWonen. Het kerkgebouw werd niet aan de eredienst onttrokken maar kreeg er twee nieuwe bestemmingen bij, dat van dorps huis en huisartsenpraktijk. Aangezien de neogotische kerk een rijksmonument is mocht een functiewijziging het gebouw maar in beperkte maten aantasten.

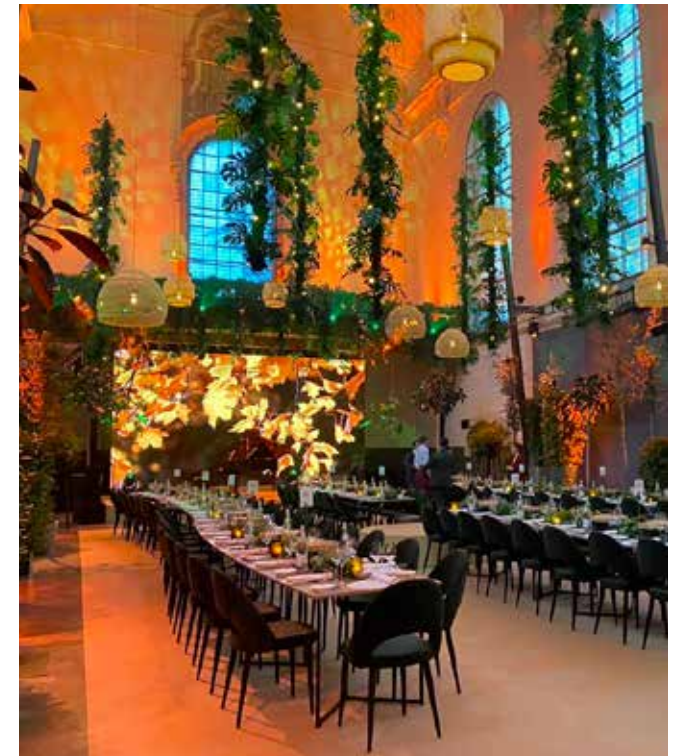
Zodoende werd voor het nieuwe ontwerp door Oomen Architecten gekozen voor een 'inbouwpakket'. De nieuwe vertrekken zijn als het ware als dozen tussen de pijlers geplaatst. De zijbeuk werd in dienst gehouden voor bijeenkomsten van het kerkbestuur. Dankzij de (gedeeltelijke) herbestemming is het gebouw in stand gehouden én heeft het zijn functie als centrum voor de dorpsgemeenschap weten te behouden.

Rebelle Maastricht, Augustijnenkerk

Gevestigd in de Augustijnenkerk in Maastricht, een Rijksmonument uit de 17de eeuw met een bijzondere uitstraling door haar hoge plafond, fantastische raampartij en indrukwekkende interieur. Rebelle is een evenementenlocatie van ruim 500 m² groot voor maximaal 800 personen.

Van 1974 tot 1976 werd de kerk grondig gerestaureerd naar plannen van architecten Harry en Pieter Koene. Op 2 april 1976 heropende de bisschoppelijk vicaris mgr. L. Meertens de 'Awwé Stiene', die daarna werd opengesteld voor culturele manifestaties. Vanaf 1991 fungeert het gebouw als verenigings- en repetitielokaal van de Koninklijke Zangvereniging Mastreechter Staar. Omstreeks 1998 werd het gebouw ontdaan van de resterende kerkelijke inventaris, waarna de kerk enkele avonden per week werd verhuurd als discotheek, NightLive geheten. Tot juni 2014 was de kerk ingericht als kinderspeelzaal FunVille met een horecavoorziening (waaronder een terras aan de Mariastraat). In 2015 werd de kerk opnieuw verbouwd waarna evenementenlocatie Rebelle is ontstaan. Vanwege de coronacrisis konden er de afgelopen jaren geen grootschalige evenementen plaatsvinden. Er werd gezocht naar een tijdelijke alternatieve invulling, waartoe in 2020 en 2021 de ruimte dienst heeft gedaan als pop-up versmarkt.

St. Jakobuskerk - Utrecht

De Oud Katholieke St. Jakobuskerk in de Utrechtse binnenstad is door Zecc Architecten getransformeerd tot een prachtige woning. Tijdens de transformatie is zo min mogelijk van de bestaande kerk 'aangeraakt' of aangepast. De bestaande houten vloer, de glas-in-loodramen en oude deuren zijn behouden en plaatselijk hersteld. Het nieuwe witte volume waarop zich de woonkamer bevindt, staat helemaal los van de kerkwanden, kolommen en de gewelven. Ook buiten heb je ruimte genoeg: de voortuin is zo'n 90 m2 groot en de achtertuin maar liefst 150 m2.

Buitenschoolse kinderopvang Sint-Jozefkerk – Eeklo (België)

Over de grens in het Belgische Eeklo werd de voormalige Sint-Jozefkerk verbouwd tot buitenschoolse kinderopvang. De herbestemming van het modernistische kerkgebouw uit 1974, gelegen in een sociale woonwijk uit de jaren 60, werd gerealiseerd in 2020 door Denc-Studio uit Gent. Een van de voornaamste uitgangspunten voor het ontwerp was omkeerbaarheid en circulariteit. De ingrepen van de transformatie moesten omkeerbaar zijn, een gedeeld gebruik toelaten, het oorspronkelijke kerkgebouw respecteren en voldoen aan de ambities op vlak van duurzaamheid.

Het exterieur bleef ongewijzigd. De eerste twee rijen kerkbanken bleven behouden als zitplaatsen en de overige kerkbanken zitten verscholen onder een houten structuur. De houten structuur is geheel demonteerbaar. De kerk kan daartoe ook in de toekomst meebewegen met de noden van volgende generaties. De buitenschoolse opvang is ook tijdens schooluren in gebruik voor activiteiten van de naastgelegen basisschool en wordt na sluitingstijd gebruikt door de jeugdvereniging en kaartclub. Zo blijft het gebouw een betekenisvolle plek voor de gemeenschap zonder dat de monumentale rol verloren gaat.

Oude Calixtus, Groenlo

De Oude Calixtus, een middeleeuwse kerk in Groenlo, kon het onderhoud niet langer betalen via religieuze activiteiten. Een restauratie van het dak in de late jaren '90 toonde aan dat externe steun nodig was. In de daaropvolgende jaren is de kerk aangepast voor diverse functies. Nu fungeert het als toeristische attractie en kan het schip van de kerk worden verhuurd voor evenementen. De hervormde geloofsgemeenschap blijft ook gebruikmaken van het koor voor hun diensten.

De Oude Calixtus, onder beheer van Stichting Oude Gelderse Kerken (SOGK), is onderworpen aan grondig onderzoek. De SOGK ondersteunt restauratie en onderhoud van historische kerken in Gelderland. De kerk had verfrissing nodig en was te groot voor de weinige kerkgangers. Groenlo, met een kleine protestantse gemeente, kon geen fusies ondersteunen, en verkopen was geen optie. De SOGK liet zich inspireren door een vergelijkbaar model in Zaltbommel. Samen met de provincie begon de SOGK een renovatieplan om het interieur te herinrichten voor meerdere doeleinden. Leden stemden in 2004 in met het plan voor multifunctioneel gebruik. Eigendom is verdeeld: de kerk is van SOGK en de toren van de gemeente. Hierdoor wordt betrokkenheid van diverse partijen benadrukt.

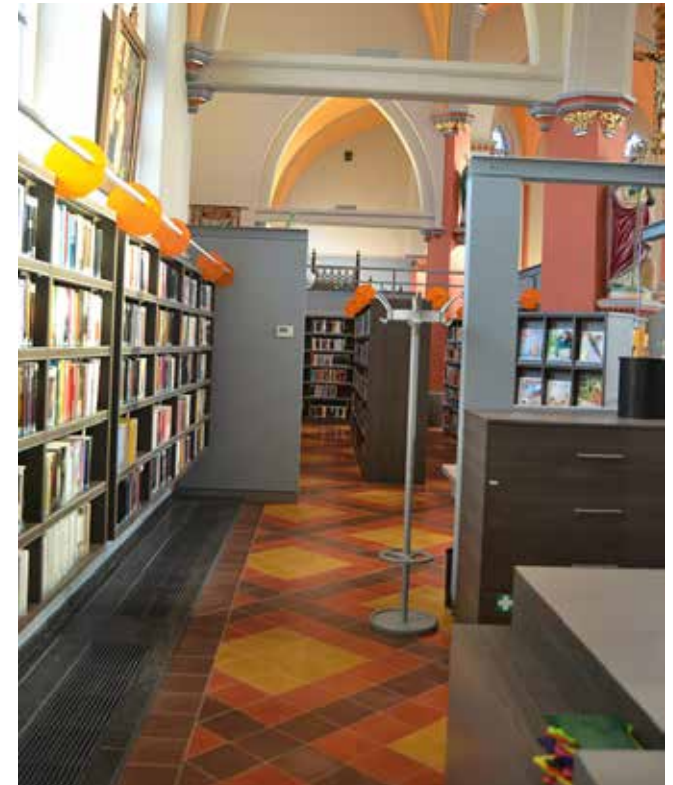

Sint-Monulfus en Gondulfus, Kaulille (België)

In 2014 werd tijdens een grootschalige interieurrenovatie van de Sint-Monulfus en Gondulfuskerk in Kaulille een kerkenbeleidsplan ontwikkeld. Het plan omvatte het toewijzen van een nevenbestemming aan de kerk. Na overleg met het gemeentebestuur en de kerkfabriek werd besloten om de bibliotheek, die eerder gevestigd was in het Gemeenschapscentrum, te verplaatsen naar een zijbeuk van de kerk.

Om zowel de restauratie als de realisatie van de bibliotheek efficiënt te laten verlopen, werden de plannen snel uitgewerkt. De bibliotheek zou worden gehuisvest in de linkerzijbeuk van de kerk, waarbij minimale aanpassingen aan het kerkgebouw nodig waren. De zijbeuk, met een oppervlakte van 250m², werd afgescheiden van de centrale beuk door middel van gipsen wanden en glazen panelen. Een aparte ingang werd gecreëerd voor de bibliotheek.

Al met al resulteerde dit initiatief in het hergebruik van een kerkelijke ruimte door deze om te vormen tot een bibliotheek, wat zowel culturele als praktische voordelen bood.

Maarten Lutherkerk, Weesp

Een projectontwikkelaar die gespecialiseerd is in het verwerven, restaureren en herbestemmen van historische monumenten, heeft de Maarten Lutherkerk aangekocht. Gezien de aanvankelijke weerstand tegen de herbestemming, zijn er informatieve bijeenkomsten georganiseerd voor de omwonenden.

Er werd gestreefd naar overeenstemming om het oorspronkelijke karakter van de kerk te behouden, en uiteindelijk is besloten om de kerk te transformeren tot een tandartspraktijk. De tandartspraktijk beschikt over zes behandelruimtes die zijn voorzien van glazen wanden. Deze wanden hebben geen negatieve invloed op de ruimtelijke sfeer van de kerk. Bovendien zorgt het glas ervoor dat er voldoende natuurlijk licht de behandelruimtes binnenvalt. Patiënten kunnen genieten van uitzichten op de prachtige glas-in-loodramen en het kerkinterieur, met als hoogtepunt een opvallend Strümphe-orgel.

Blasiuskerk, Breda

De Blasiuskerk, opgetrokken in 1932 met karakteristieke gemetselde gewelven, straalt een bijzondere sfeer uit. Bij de herbestemming van dit gebouw stond het behoud van dit unieke karakter centraal.

Dit leidde tot een ontwerp waarbij bewust minder appartementen zijn gerealiseerd dan technisch mogelijk zou zijn. Het huidige gebouw herbergt elf appartementen, waarvan één zich in de toren bevindt en één in de pastorie. Om de externe uitstraling zo min mogelijk te verstoren, is vooral gebruikgemaakt van het aanwezige daglicht dat door de bestaande ramen naar binnen stroomt. Deze keuze heeft invloed gehad op de interne indeling van de appartementen. Om het beperkte daglicht diep in de woningen te laten doordringen, zijn vides toegepast.

De woonruimtes zijn slim aan de buitenmuren geplaatst. Eventuele aanpassingen aan de gevel zijn te herkennen aan de zinken omlijstingen. Zodra men het gebouw binnenkomt, is de historische kerkelijke sfeer nog steeds tastbaar. Alle appartementen zijn aan één zijde van het gebouw geplaatst, waardoor de authentieke gewelven zichtbaar blijven. De oude glas-in-loodramen zijn zorgvuldig gerestaureerd en het oorspronkelijke Blasius kapelletje is hersteld en voor iedereen toegankelijk gemaakt.

Antonius van Paduakerk, Vianen

In 2018 werd de Antonius van Paduakerk aan de eredienst onttrokken vanwege financiële moeilijkheden, zoals bleek uit het parochiaal beleidsplan. De kerk en de bijbehorende pastorij kwamen in handen van Cobra, een adviesbureau voor een groenere leefomgeving. Cobra besloot het oorspronkelijke uiterlijk van de kerk zoveel mogelijk te behouden. Binnen werden twee afzonderlijke kantoorruimtes gecreëerd, waarbij de centrale as van het schip vrij bleef over de volledige lengte. Een belangrijk aspect van de aanpassingen was het naar binnen brengen van de buitenwereld, wat bijvoorbeeld werd gerealiseerd door een vloer te leggen met klinkers die eerder rondom de kerk waren gebruikt. Omdat de inwoners van Vianen nauw betrokken waren bij de oprichting van de kerk, houdt Cobra de buurt regelmatig op de hoogte van de werkzaamheden en gaat zorgvuldig te werk bij het implementeren van de nieuwe functie van het kerkgebouw.

In het nieuwe interieur zijn nog veel oude elementen te vinden. Zo zijn bijvoorbeeld delen van de kerkbanken geïntegreerd in de nieuwe ontvangstbalie en zijn andere delen hergebruikt als bureaubladen. De kluis van het hoogaltaar dient tegenwoordig als bijzettafeltje en het natuurstenen blad is omgetoverd tot keukenblad. Verschillende glas-in-loodramen zijn gerestaureerd en waar mogelijk teruggeplaatst. Om voldoende lichtinval in de kantoorruimtes te creëren, zijn echter veel oude glasramen vervangen door nieuwe ramen met aluminium kozijnen. Deze aanpassingen maken duidelijk dat de huidige eigenaren, naast het toevoegen van nieuwe elementen, ook oog hebben voor het oude. Zo luiden de klokken nog steeds, en wanneer iemand in het dorp overlijdt of begraven wordt, kan het luiden van de kerkklokken persoonlijk aangevraagd worden.

Afbeelding 45 © Utilicht

Afbeelding 43 © Joost Verhaegen

Afbeelding 44 © Juriaan Huting

Afbeelding 46 © Utilicht

St. Jan de Doper, Kraggenburg

In opdracht van OVT Ontwikkeling heeft KHV architecten een ontwerp gemaakt voor de transformatie van de voormalige Rooms Katholieke Kerk in Kraggenburg naar vijf woningen. De kerk, een gemeentelijk monument, moest met zorg voor het bestaande beeld worden getransformeerd.

In nauwe afstemming met monumentenzorg zijn enkele openingen toegevoegd om voldoende daglicht binnen te laten voor de woonruimtes. Hierbij is gebruik gemaakt van de bestaande vormtaal. De grote puiken in de woonruimte zijn ingepast in de bestaande boogstructuur, en de contouren van de pergolaconstructie aan de zuidzijde zijn afgeleid van de zijbeuk aan de oostzijde van de kerk.

In het interieur zijn de karakteristieke elementen van de kerk zoveel mogelijk behouden, zoals kruizen, kandelaars en wijwaterbakjes. De bogen en oude houten balken zijn geïntegreerd in het nieuwe interieur en verwijzen naar de geschiedenis van het gebouw.

De hoogte van de kerk is optimaal benut door het creëren van een vide in de woonruimte, wat zorgt voor een ruimtelijke beleving. De hoge vensters laten veel daglicht binnen. Deze elementen dragen bij aan de unieke kwaliteiten van de woningen.

Deze transformatie geeft de kerk een nieuwe functie, waarbij respect en aandacht voor de bestaande karakteristieken centraal staan. Hergebruik draagt bij aan duurzaamheid en behoudt een beeldbepalend gebouw voor het dorp.

Afbeelding 47 © KHV architecten

Afbeelding 49 © KHV architecten

Afbeelding 48 © KHV architecten

Oude Sint Agneskerk "Auw kerk" - Bunde

In het centrum van Bunde, Zuid-Limburg, ligt de voormalige Sint Agneskerk, ook wel bekend als 'De Auw Kèrk'. Deze kerk was van oudsher het middelpunt van het dorp en diende als de parochiekerk waar de gemeenschap samenkwam om het katholieke geloof te belijden. Naarmate de kerk te klein werd voor de groeiende parochie, werd er verderop een nieuwe kerk gebouwd. Hierdoor verloor de oude kerk haar religieuze functie en werd zij de laatste drie decennia als zalencentrum gebruikt.

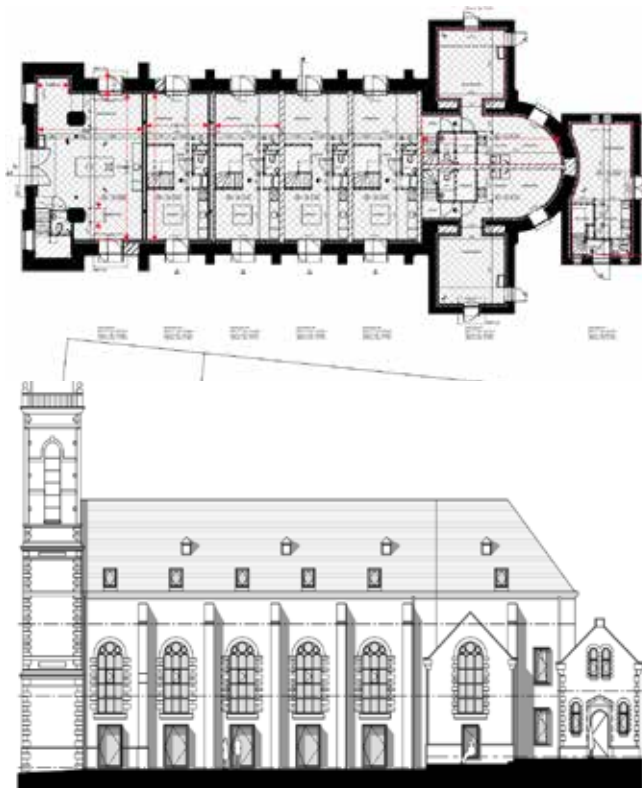
Het rijksmonument was eigendom van de gemeente Meerssen en werd verhuurd aan een particuliere exploitant. Toen deze de huur opzegde, besloot de gemeente het leegstaande gebouw te verkopen met de bedoeling een duurzame herbestemming mogelijk te maken.

Na publicatie en promotie van De Auw Kèrk toonde een breed scala aan particulieren, ontwikkelaars en ondernemers interesse, wat leidde tot vele bezichtigingen. De uiteindelijke beslissing werd genomen door het college van B&W om Tenzin Vastgoed de koop te gunnen.

Tenzin Vastgoed heeft vervolgens Bureau Boostenrats de opdracht gegeven om de woningen te ontwerpen. Hierbij zijn 8 woningen gecreëerd met groottes van circa 60, 110 en zelfs 190 vierkante meter

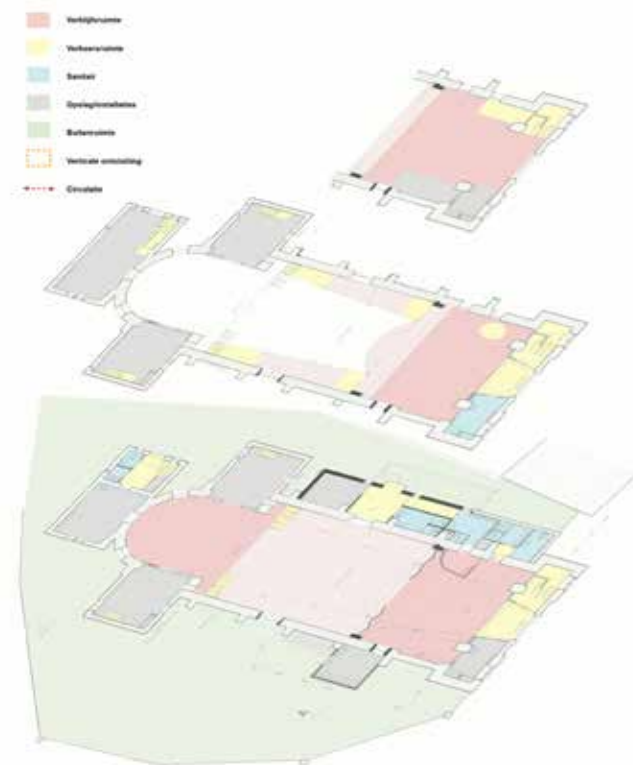
Afbeelding 51 © Arjan Ligtelijn

Afbeelding 50 Tekeningen Boostenrats

Afbeelding 53 © Tenzin Vastgoed

Afbeelding 52 Ruimtelijke analyse "Auw Kerk"

Sacre Coeur, Boxtel

De Roermondse architect C. Fransen ontwierp deze neogotische kerk, die op 10 juni 1901 werd ingewijd en tot 2015 dienst deed als rooms-katholieke kerk. Sinds 2001 is het gebouw een Rijksmonument.

Per 1 januari 2015 is de Heilig Hartkerk onttrokken aan de eredienst en dreigde het in verval te raken. Dankzij Sacre Coeur wordt dit Rijksmonument behouden. Sacre Coeur combineert de architectonische elementen van een kerk met de moderne voorzieningen van een nieuwbouwwoning. Veel van de originele details zijn behouden gebleven om de geschiedenis van het gebouw te weerspiegelen. Het ontwerp is gerealiseerd door BOUWKUNST architecten.

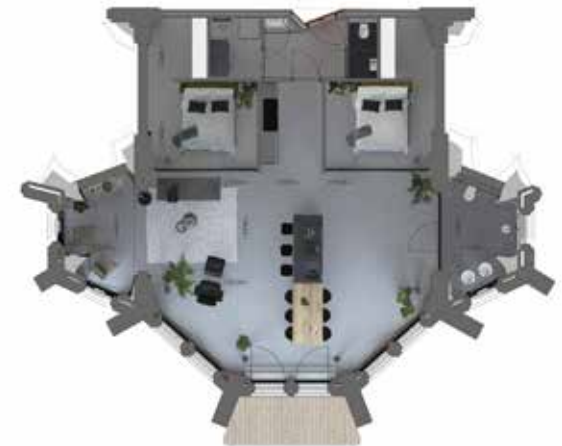
Bij de verschillende ontwerpfases stonden drie centrale uitgangspunten centraal:

- Blijvende waarde voor de omgeving
- Monumentale ervarbaarheid
- Verduurzaming

Volgens de architect waren enkele ingrepen noodzakelijk voor de realisatie, maar er is streng toegezien op het behoud van het markante silhouet, geveldetails, glas-in-loodramen en de gewelven en ornamenten. Alle ingrepen zijn uitvoerig overlegd met zowel de gemeentelijke Monumentencommissie Boxtel als de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Geen twee appartementen zijn identiek en elke plattegrond is op maat gemaakt. Door de binnenhoopte en open indeling krijgt iedere woning een monumentale uitstraling, wat deze locatie uniek maakt voor bewoning.

In de Sacre Coeur worden 20 appartementen en een unieke stadsvilla gerealiseerd, variërend in grootte van 101 m² tot 226 m², en ze beschikken allemaal over minimaal twee slaapkamers. De riante

verdiepingshoogtes, soms oplopend tot 8 meter, en de grote raampartijen met glas-in-loodramen zorgen voor een overvloed aan licht in deze unieke woningen. Door de variatie in woninggrootte en type zijn deze appartementen geschikt voor een breed publiek.

Afbeelding 54 © Sacre Coeur

Antonius van Paduakerk, Valkenswaard

Appartementen bouwen in een oude kerk is een uitdagend project. In Valkenswaard hebben CRA Vastgoed, Margry Arts Architecten en bouwbedrijf Huybregts Relou dit gerealiseerd in de voormalige R.K. Antonius van Paduakerk. Dit beeldbepalende gebouw uit 1921, ontworpen in de stijl van de Delftse School, staat op de Lijst Cultuurhistorisch Waardevolle Objecten en is genomineerd voor de monumentenstatus.

De gevels aan de Eindhovenseweg en de Carolusdreef zijn grotendeels intact gebleven vanwege hun beeldbepalende karakter. De zuidgevel is opengewerkt voor een terrasvormige opbouw. Voor de herbestemming is een doos-in-doostructie gebruikt om structurele afwijkingen op te vangen. Het dak is vervangen door geïsoleerde prefab sandwichpanelen.

Binnenin is een atrium gecreëerd om voldoende daglicht toe te laten. De ruwbouw bestaat uit breedplaatvloeren en kalkzandsteen wanden. Langs de wanden van het atrium zijn galerijen opgehangen. De gotische ramen zijn naar beneden doorgetrokken tot zeven meter hoge uitsparingen voor extra daglicht.

De achttien appartementen, variërend van 50 tot 160 m², zijn inmiddels verkocht. Bij de entree is een stilteplek ingericht die het verleden van de kerk levend houdt. Volgens projectleider Pascal van Gestel was dit project een leerproces, vooral wat betreft het behouden van originele elementen.

Afbeelding 55 Antonius van Paduakerk (Bron: CRA vastgoed en Margry Arts Architecten)

7. Initiatieven en samenwerking

Initiatieven en aanknopingspunten

In november 2023 vond de themabijeenkomst voor de kerkenvisie van de gemeente Maasgouw plaats. Het doel van deze bijeenkomst was om betrokken partijen en kerkeigenaren direct met elkaar in contact te brengen en de dialoog te bevorderen. De avond begon met een algemene introductie van de verschillende kerkgebouwen en hun huidige bezetting. Hieruit bleek dat bijna alle kerken te maken hebben met een te lage bezetting. Andere gedeelde zorgen waren bijvoorbeeld de hoge kosten en het gebrek aan een gezonde exploitatie van de huidige functie.

Na de introductie gingen de aanwezigen met elkaar in gesprek om initiatieven en ideeën te delen. Hierbij kwamen specifieke zorgen naar voren, zoals de herbestemming van kerken en de bijbehorende graven en grafrechten, de communicatie met het Bisdom en de gemeente, de herbestemmingsmogelijkheden voor kerken op het platteland, en de financiële haalbaarheid van een organische herbestemming.

Het vraagstuk rondom de instandhouding van de kerkgebouwen vraagt om maatwerk per kerkgebouw. Samenwerking is hiervoor noodzakelijk. De gemeente heeft aangegeven dat zij, ondanks de grote omschakeling die hiervoor nodig is, bereid is om op een breed vlak ondersteuning te bieden en staat open voor veel ideeën.

(Gedeelde) zorgen en ideeën

Tijdens de dialoog kwamen verschillende zorgen naar voren over de toekomst van kerkgebouwen en hun omliggende gebieden. Een belangrijke zorg betrof de graven en grafrechten rondom de kerken. Er heerst angst voor een leeg kerkhof, zoals in Stevensweert, waar de heemkundekring graven die ontruimd dreigden te worden, heeft moeten opnemen om ze te beschermen. De gemeente heeft aangegeven hiermee rekening te willen houden in het nog op stellen omgevingsplan, waarin een redengevende omschrijving voor de omgeving en buitenruimte zal worden opgesteld. Hierdoor kunnen in de toekomst oude graven beschermd worden wanneer de grafrechten verloren dreigen te gaan.

Het onderhouden van een kerkhof kost tijd en geld, wat kan worden gedekt door nevenactiviteiten in de kerk. De opbrengsten hiervan zouden de onderhoudskosten kunnen financieren. Daarnaast kan extra beroep worden gedaan op de betrokkenheid van omwonenden en bedrijven, zoals al gebeurt bij de kerk in Stevensweert, met als doel collectief zorg te dragen voor het behoud van de kerk.

Een andere zorg die naar voren kwam, was de communicatie tussen het Bisdom en de gemeente, bijvoorbeeld over de Subsidie Stimulering Herbestemming Monumenten (SSHM). Hoewel een deel van de kerkgebouwen hiervoor in aanmerking kan komen, zijn de details vaak onbekend bij de eigenaren. Het Bisdom en de gemeente zouden extra ondersteuning kunnen bieden dankzij hun expertise en ervaring. De gemeente heeft hierbij aangegeven

het behoud van erfgoed te willen ondersteunen omdat kerken nog steeds een belangrijke sociale en culturele functie hebben. Voor het behoud van de gebouwen is echter een gezonde exploitatie nodig. Hier opvolgend werden opnieuw zorgen over de communicatie gedeeld.

Er is ook twijfel over de haalbaarheid van organische herbestemming, vooral vanwege het verschil tussen kerken in de stad en op het platteland. Het voorbeeld van de boekhandel in Maastricht, dat tijdens de introductie werd genoemd, zou geen goede referentie zijn omdat dergelijke ideeën niet exploitabel zijn op het platteland. Ook het idee om woningen in kerken te plaatsen kwam ter sprake. Hoewel er volgens de gemeente behoefte aan is, wordt dit als een grote stap gezien. De voorkeur gaat daarom uit naar een meer organische herbestemming.

Bij organische herbestemming is het belangrijk te bedenken dat deze invulling niet meteen perfect of volledig exploitabel hoeft te zijn. Het dient vooral als tijdelijke oplossing tegen leegstand om verval van de kerk te voorkomen en om mensen in beweging te krijgen. Een voorbeeld hiervan is het theater in de kerk in Helmond.

Organische herbestemming kan beter worden gerealiseerd door het vinden van een economische drager. Dit kan bijvoorbeeld in samenwerking met de gemeente, die vaak vragen krijgt van projectontwikkelaars over ontwikkellocaties voor woningruimte. Dit is een grotere stap dan kleinschaligere herbestemming, maar een projectontwikkelaar zou woningen kunnen creëren.

Dit gaat gepaard met enige zorg, aangezien de eerste vraag van een projectontwikkelaar vaak gaat over de mogelijkheden tot slopen van het gebouw. Dit kan, gezien de monumentale status, vaak niet en het is ook de wens om de gebouwen te behouden. Herbestemmingsonderzoeken (SSHM) kunnen hierbij helpen. Als deze onderzoeken aanwezig zijn, heeft een projectontwikkelaar meer houvast en zekerheid voordat hij of zij een project begint. Om dit te kunnen doen, moeten de kerkbesturen meer inzicht krijgen in de SSHM-regeling en samen met de gemeente kijken naar de mogelijkheden.

Er waren ook zorgen dat een nevenfunctie alleen niet genoeg zou zijn om de kosten te dekken. Bovendien brengen deze activiteiten extra kosten met zich mee. In Stevensweert zijn er bijvoorbeeld het kaarsenfeest, tentoonstellingen en boeklezingen vanuit het museum, die allemaal gratis toegankelijk zijn. Geopperd werd om hiervoor huur te vragen. Het is hierbij wel belangrijk dat bewoners en bedrijven inzien dat zulke evenementen samen kunnen met de kerk. De kerk moet dus benaderbaar zijn en gezien worden als een plek om samen te komen, bijvoorbeeld voor het opslaan van sinterklaascadeaus of het geven van grieprikken. De kerk moet in die zin terug naar vroegere tijden, niet alleen als plek voor geloof maar ook voor samenkomst. Door laagdrempelig te blijven voor de omgeving, kunnen meer samenwerkingen ontstaan.

Er werd ook gesproken over hoe het Bisdom tegenover nevenfuncties staat. Het is gewenst dat er een scheiding is tussen het altaar van het Allerheiligste en de rest van de kerk. Er moet begrip zijn voor de sfeer en de locatie. De voorkeur ligt bij nevengebruik in plaats van medegebruik. Dit kan bijvoorbeeld door de apsis af te scheiden van het schip en zo twee aparte ruimtes te

creëren.

Het belang van meningen van buitenaf werd ook benadrukt. Op deze manier kan objectief en met een frisse blik naar de situatie gekeken worden om vastgeroeste ideeën te voorkomen. Dit kan door bijvoorbeeld een filmavond te organiseren tegen een donatie om een jongere doelgroep te benaderen. Of door scholen en lokale ondernemers te betrekken om tot creatieve ideeën te komen. Niet alle ideeën hoeven vanuit het kerkbestuur te komen. Wellicht zijn er studenten die bij deze casussen betrokken kunnen worden om met goede oplossingen te komen.

Samenwerking

Veel kerkeigenaren krijgen te maken met dezelfde vraagstukken en uitdagingen. Het is daarom goed om te realiseren dat iedereen in hetzelfde schuitje zit. Daarom is samenwerking een centraal punt binnen de kerkenvisie. Want hoe cliché het ook klinkt, samen sta je sterker. Hoewel het behoud van de eigen kerk vaak de hoogste prioriteit heeft, is er door samen te werken meer mogelijk dan wanneer iedereen alleen rekening houdt met het eigen belang.

Dit hoeft niet meteen te betekenen dat er gefuseerd moet worden. Dit kan namelijk vaak op weerstand van de omgeving rekenen. Het ligt meer voor de hand om eerst te kijken naar praktische zaken die nodig zijn voor het behoud van de kerkgebouwen. Zo is er bijvoorbeeld sprake van een collectief landelijk energiecontract voor kerken.

Wellicht kan er ook gekeken worden naar een gezamenlijk abonnement voor de monumentenwacht, kan er één aannemer worden aangesteld voor het onderhoud aan de verschillende kerkgebouwen of

kunnen kerkeigenaren gebruik maken van gezamenlijke inkoopvoordelen en goederen onderling delen.

Ook op het gebied van vrijwilligers kan er worden gezocht naar samenwerking. Misschien zijn er vrijwilligersgroepen die zich voor meerdere plekken willen inzetten. Dit kan parochiebreed maar natuurlijk ook over het hele kerkenlandschap van de gemeente.

Deze themabijeenkomst was te kort om alle antwoorden boven tafel te krijgen. Daarom is het advies dan ook om na de publicatie van de kerkenvisie, welke dient als stip op de horizon, goed met elkaar te blijven communiceren. Het is goed om te zien dat de verschillende partijen dit belang ook inzien en daarmee ook de behoefte om vervolgafspraken te maken hebben uitgesproken.

8. Hoe verder na de kerkenvisie

Deze kerkenvisie kan worden gezien als een gemeenschappelijke en gedeelde basis voor de toekomst. Dit traject stopt dan ook niet na afronding deze rapportage, integendeel. In de toekomst kan er worden teruggekoppeld en worden voortborduurd op deze visie. In dit hoofdstuk zullen enkele aanbevelingen worden gedaan om tot een richting voor de toekomst te komen en stappen te zetten in het toekomstbestendig maken van de kerkgebouwen.

8.1 Kerkeigenaren

Geef richting aan de toekomst

De eerste stap is het bepalen van een richting voor de toekomst. Begin daarom met het vaststellen van de huidige staat van het kerkgebouw en beoordelen of de huidige functie nog passend is. Dit vereist een grondige evaluatie van zowel de fysieke staat van het gebouw als de gemeenschapsbehoeften. Indien de huidige functie niet langer haalbaar is, kunnen alternatieve gebruiksmogelijkheden zoals beschreven in hoofdstuk 6 overwogen worden. Denk hierbij aan nieuwe bestemmingen zoals culturele centra, gemeenschapsruimten of zelfs commerciële toepassingen. Bepaal wat de wensen zijn en wat realistisch is. Indien de functie van het gebouw binnen enkele jaren verandert, is het belangrijk nu al stappen te ondernemen voor de toekomst, zodat de overgang soepel verloopt en het gebouw zijn waarde behoudt.

Het opstarten van een transformatieproces en het betrekken van alle partijen kost tijd en inspanning. Door vooraf te bepalen hoe het kerkgebouw in de toekomst gebruikt zal worden, kunnen de juiste beslissingen worden genomen voor het behoud. Een religieuze

functie vereist bijvoorbeeld andere aanpassingen dan een geheel nieuwe functie. Het advies is daarom om ook uitwerking te geven aan een eigen toekomstvisie.

En dan?

Als de richting voor de toekomst bepaald is, kunnen de nodige vervolgstappen en concrete acties worden vastgesteld. Voor het voortzetten van de religieuze functie is het belangrijk inzicht te krijgen in de financiën en de onderhoudsstaat van het gebouw. Een uitgebreide financiële analyse kan helpen bij het identificeren van potentiële kostenbesparingen en inkomstenbronnen. Indien de benodigde expertise ontbreekt, kan externe hulp worden ingeschakeld. Dit kan bijvoorbeeld via een financieel of bouwkundig adviseur, of de Monumentenwacht voor onderhoudsadvies. Meerjarenplannen en begrotingen maken de te verwachten kosten namelijk inzichtelijk. Voor monumentale kerken en bijgebouwen kan subsidie worden aangevraagd voor instandhoudingskosten.

Daarnaast is het belangrijk om kennis en informatie breed toegankelijk te maken, bijvoorbeeld via een goed functionerende website of sociale media. Een gezamenlijk kennisplatform met andere kerken kan

nuttig zijn voor onderling contact en ondersteuning. Dergelijke platforms kunnen ook bijdragen aan draagvlak en enthousiasme in de omgeving, wat kan helpen bij het vinden van oplossingen voor financiën, vrijwilligers of gebruik van het gebouw. Vrijwilligers zijn essentieel voor het beheer, maar moeilijk te vinden. Samenwerking kan hier uitkomst bieden, bijvoorbeeld door vrijwilligers op meerdere locaties in te zetten. Ook kunnen omwonenden buiten de geloofsgemeenschap betrokken worden bij activiteiten zoals tentoonstellingen, muziekavonden of rondleidingen. Via een website kan het gebouw tevens gepromoot worden als verhuurlocatie voor diverse doelgroepen.

Tot slot is het raadzaam om de gemeenschap actief te betrekken bij het toekomstplan. Dit kan door het organiseren van informatiesessies, open dagen of participatiebijeenkomsten waar ideeën en feedback verzameld worden. Een breed gedragen plan vergroot de kans op succes en duurzaamheid. Door de lokale bevolking te betrekken, kan het kerkgebouw een nieuwe, levendige rol in de gemeenschap vervullen, passend bij de veranderende tijden en behoeften.

Tip!
Ontwikkel een eigen toekomstvisie

Tip!
Zorg voor financieel en bouwkundig inzicht

Tip!
Deel kennis & informatie met meerdere doelgroepen

Het vinden van de juiste functie

Indien er wordt gezocht naar nieuwe activiteiten en functies zijn er tal van mogelijkheden om het proces in gang te zetten. Zoals eerder aangegeven, is het over het algemeen wenselijk om de nieuwe functie te koppelen aan maatschappelijke opgaven en gemeentelijke ambities. Deze koppeling is goed te maken, aangezien gebedshuizen altijd al een belangrijke maatschappelijke functie hebben vervuld.

Tip!
Koppel toekomstig gebruik aan maatschappelijke opgaven

Hoewel het aantal kerkgangers afneemt, blijft de behoefte aan zingeving en spiritualiteit bestaan. In een steeds hectischer wordende wereld is er behoefte aan plekken voor bezinning. Dit uit zich in nieuwe vormen van houvast, zoals cursussen in zelfbewustwording, yogalessen of activiteiten die verbondenheid bevorderen. Het kerkgebouw, dat van oudsher deze functie vervult, kan ook ruimte bieden voor deze nieuwe vormen van spiritualiteit.

Daarnaast kan het religieus erfgoed gekoppeld worden aan andere maatschappelijke opgaven en ambities, zoals duurzaamheid, woonbeleid en de leefbaarheid van dorpskernen. Het hergebruiken van een kerk is op zichzelf al duurzaam, en er kunnen bovendien verschillende verduurzamingsmaatregelen meegenomen worden in verbouwingsplannen. Het behoud van karakteristieke gebouwen zoals kerken draagt bij aan de aantrekkelijkheid van Maasgouw als woon- en leefomgeving en biedt de mogelijkheid om bij te dragen aan deze ambitie.

Het bevorderen van sociale cohesie en de leefbaarheid van kernen is een belangrijk uitgangspunt. Leegstaande kerkgebouwen kunnen bijvoorbeeld dienen als

ruimte voor het opvangen van kwetsbare groepen of het faciliteren van culturele netwerken zoals het verenigingsleven. Ook kunnen de kerkgebouwen ingezet worden voor toeristische, educatieve en marketingdoeleinden.

Tip!
Betrekt de omgeving!
Organiseer bijvoorbeeld een meedenkdag

Aangezien de omgeving een beslissende factor is in het toekomstig gebruik, is het logisch om, zoals al eerder aangegeven, de omgeving al in een vroeg stadium te betrekken. Door vroegtijdige betrokkenheid kan er ingespeeld worden op de noden en wensen van de omgeving. Een concreet voorbeeld is het organiseren van een 'meedenkdag', waarbij betrokkenen ideeën kunnen aandragen en aangeven waar zij behoefte aan hebben. Met de nieuwe Omgevingswet, waarin participatie een belangrijk onderdeel is, is het niet alleen raadzaam maar ook noodzakelijk om de omgeving actief bij het proces te betrekken.

Tip!
Deel initiatieven vroegtijdig met de gemeente

Die betrokkenheid kan ook breder gezocht worden, zoals bij architectuur- of erfgoedstudenten die interesse hebben in herbestemming van kerkgebouwen. Onderlinge uitwisseling tussen kerkeigenaren kan eveneens nuttige inzichten opleveren voor toekomstig gebruik. Elke kern heeft een eigen identiteit: hoe kan deze behouden blijven en hoe kan er specifiek op deze wensen ingespeeld worden, zonder onderlinge concurrentie? Daarnaast is het belangrijk om de gemeente vroegtijdig bij het veranderingsproces te betrekken. De gemeente kan vervolgens meedenken en ondersteuning bieden op het gebied van regelgeving, advies

Tip!
Laat een herbestemmingsonderzoek uitvoeren

en informatie over vergunningen en subsidies. Een andere concrete stap is het laten uitvoeren van een haalbaarheids- of herbestemmingsonderzoek door een advies- of architectenbureau. In zo'n onderzoek worden verschillende nieuwe mogelijkheden onderzocht en getoetst. Afhankelijk van de omvang van het onderzoek komen aspecten aan bod zoals cultuurhistorie, ruimtelijke uitwerking van scenario's, exploitatiekosten en verschillende vergunningskaders. Ook een verdiepingsslag op het gebied van verduurzaming of procesbegeleiding is mogelijk. Voor een dergelijk onderzoek kan subsidie worden aangevraagd.

Tip!
Vraag subsidie aan indien mogelijk

Subsidiemogelijkheden

Het onderhoud en beheer van kerkgebouwen is een kostbaar doch belangrijk aspect. Door regelmatig en op de juiste manier onderhoud en eventuele restauratie uit te voeren worden nog hogere kostenposten en verval op langere termijn tegen gegaan. Met betrekking tot het plannen, voorbereiden en uitvoeren van onderhoud, restauratie en herbestemming bestaan er verschillende mogelijkheden voor financiële ondersteuning en subsidies vanuit overheden en particuliere fondsen. Voor kerkeigenaren is deze informatie echter niet altijd bekend. Hieronder worden daarom de belangrijkste huidige regelingen in kaart gebracht. Deze regelingen kunnen uiteraard op termijn weer veranderen of afgeschaft worden of er kunnen juist weer interessante subsidiepotjes toegevoegd worden. Daarom is het raadzaam om de verschillende instanties in de gaten te houden. De gemeente kan een goede schakel zijn tussen de kerkeigenaren en de verschillende subsidiemogelijkheden, het advies is dan ook om hier samen naar te kijken en het op deze manier inzichtelijk te maken voor de kerkeigenaren.

De **Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed** geeft subsidie voor het sober en doelmatig onderhoud aan kerkgebouwen. De **SIM** (subsidie instandhouding monumenten) is bedoeld voor rijksmonumenten die niet als woonhuis zijn gebouwd, waaronder kerkgebouwen, en heeft betrekking op een onderhoudsperiode van zes jaar. Het subsidiepercentage bedraagt maximaal 60 of 40 procent van de onderhoudskosten. Sinds 2022 kunnen ook eigenaren van kerkelijke dienstwoningen, zoals pastorieën en kosterswoningen, in kerkelijk gebruik deze subsidie aanvragen. Daarnaast is er binnen de SIM de mogelijkheid om extra subsidie aan te vragen voor een verduurzamingsonderzoek.

Naast de instandhoudingssubsidie kan er bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed subsidie worden aangevraagd voor een **herbestemmingsonderzoek**. Deze subsidie dekt 70% van de kosten van het onderzoek en is bedoeld om verval tegen te gaan en leegstand te voorkomen. Als aanvulling op het herbestemmingsonderzoek kan ook subsidie worden verstrekt voor het onderzoek naar verduurzaming.

Instantie	Wat?	Hoe veel?	Wanneer?	Doel
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (landelijk)	Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM)	40% of 60% van de onderhoudskosten	Jaarlijks aan te vragen (1 feb t/m 31 maart) voor een periode van 6 jaar	Sober en doelmatig onderhoud
	Subsidie Stimulering Herbestemming Monumenten (SSHM)	70% van de onderzoekskosten	Jaarlijks aan te vragen (1 okt t/m 30 nov)	Onderzoeken nieuwe mogelijkheden

In aanvulling op de onderhoudssubsidie (SIM) van het Rijk geeft **Provincie Limburg** subsidie voor werkzaamheden aan gebouwen voor de openbare eredienst. De **Monulisaregeling** betreft een subsidiepercentage van 10% en een subsidiebedrag van maximaal € 60.000.

Provincie Limburg heeft tevens een jaarlijks terugkerende subsidieregeling voor de **restauratie** van monumenten, met een maximaal subsidiebedrag van € 300.000 en een subsidiepercentage van 30%. Nieuwe criteria sinds 2023 zijn het vertellen van het verhaal van het monument en het betrekken van de lokale gemeenschap. Voor aantoonbaar openbaar toegankelijke gebouwen geldt een verhoogd subsidiepercentage van 40% en een maximaal subsidiebedrag van € 400.000,-. Deze regeling is op dit moment gesloten, maar wordt binnenkort opnieuw gepubliceerd.

Instantie	Wat?	Hoe veel?	Wanneer?	Doel
Provincie Limburg	Monulisa (ter aanvulling op de Sim)	10% van de onderhoudskosten, maximaal € 60.000	Indientermijn 13 december 2024	Sober en doelmatig onderhoud
	Subsidie Monumenten	30% (of 40%) en maximaal € 300.000 (of € 400.000)	Indientermijn 31 oktober 2024	Restauratie

Gemeente Maasgouw biedt naast een goede samenvatting van verschillende regelingen op haar website (<https://www.gemeentemaasgouw.nl/monumenten>) ook sinds 2007 een eigen subsidieregeling voor gemeentelijke monumenten. Deze regeling (Subsidieregeling herstel en instandhouding gemeentelijke monumenten gemeente Maasgouw 2007) biedt een bijdrage voor de herstelkosten van de fundering, gevels en dragende muren (inclusief kozijnen), vloeren en daken (inclusief dakgoten en schoorstenen). De bijdrage dekt maximaal 50% van de subsidiabele kosten, met een limiet van € 5.000 per onderdeel. Daarnaast is er een jaarlijkse maximale bijdrage van € 10.000.

Naast subsidieregelingen vanuit de overheid bieden ook verschillende (particuliere) fondsen financiële ondersteuning voor projecten met betrekking tot cultureel erfgoed. Een prominent voorbeeld is **het Cultuurfonds**, dat zich richt op het ondersteunen van diverse culturele initiatieven en projecten in Nederland.

Het **Nationaal Restauratiefonds** biedt financiële ondersteuning voor onderhoud, restauratie, verduurzaming en herbestemming van monumenten. Via het NRF zijn bijvoorbeeld subsidies, leningen en hypotheekleningen mogelijk.

De **Monumentenwacht** biedt abonnementen voor kerken met een monumentale status. Dit abonnement kost per 01-01-2024, €65,- per jaar en voorziet in een gereduceerd tarief voor bouwkundige inspecties. De Monumentenwacht kan tevens voorzien in bouwkundig advies over onderhoud en subsidies.

8.2 De gemeente

Ook de gemeente kan stappen ondernemen om de kerkenvisie verder uit te werken. De religieuze en culturele infrastructuur vormt een belangrijk onderdeel van de Maasgouwse geschiedenis, identiteit en fysieke inrichting. Het behoud van het religieus erfgoed is daarmee van groot belang voor de gemeente en haar inwoners, zowel materieel als immaterieel. De kerkgebouwen en hun gebruik kunnen een belangrijke rol spelen in het woon- en leefklimaat van Maasgouw, in lijn met verschillende gemeentelijke ambities.

Hier kan op diverse manieren invulling aan worden gegeven. De belangrijkste verantwoordelijkheid ligt bij de verdere ontwikkeling van het kerkenvisieproces. De gemeente kan hierin bijdragen door een faciliterende rol te spelen tijdens overlegmomenten tussen betrokken partijen. Daarnaast kunnen kerkeigenaren bij gemeentelijke ontwikkelingen worden betrokken als gesprekspartners, zodat zowel de gemeente als de kerkeigenaren op de hoogte blijven van actuele onderwerpen en uitdagingen. Hierbij hoort ook een ondersteunende rol bij eventuele transformatieprocessen van kerkgebouwen, evenals een adviserende rol op het gebied van subsidies, financiering en vergunningen.

In beleidsplannen kan een link worden gelegd met de kerkenvisie door de rol en betekenis van het religieus erfgoed te betrekken in verschillende beleidsdomeinen en doelen. Tot slot behoort de monitoring en actualisering van de kerkenvisie tot de taken van de gemeente. Het bijhouden van ontwikkelingen is noodzakelijk om het visiedocument up-to-date te houden en in te spelen op veranderingen, zoals functiewijzigingen of leegstand van kerkgebouwen.

9. Conclusie

In dit afsluitende hoofdstuk zal een samenvatting worden gegeven van de bevindingen en worden de meest urgente zaken opgenoemd. Vervolgens wordt teruggeblikt op de voorgaande hoofdstukken en worden de belangrijkste aanbevelingen opgesomd.

Allereerst is voor deze kerkenvisie het religieus erfgoed binnen de gemeentegrenzen van Maasgouw geïnventariseerd. Hierbij is telkens een historisch onderzoek uitgevoerd, waarbij het object in de context van de omgeving, bouwhistorie en in zijn huidige vorm en staat werd bekeken. Op basis van individuele gesprekken met de betrokken eigenaren en beheerders is een beeld geschetst van de huidige situatie, relevante ontwikkelingen en het gewenste toekomstig gebruik. Deze gesprekken vormden de basis voor de cultuurhistorische waarderingstabel en de algehele bevindingen. Uit de gesprekken blijkt dat veel kerkeigenaren met dezelfde uitdagingen worstelen, zoals de terugloop van het aantal kerkgangers, wat het steeds moeilijker maakt om inkomsten te genereren. Dit, samen met de hoge energiekosten van de laatste jaren, maakt het voor de kerkeigenaren steeds lastiger om een gezonde exploitatie te garanderen. Hoewel er op dit moment geen sprake is van achterstallig onderhoud, is het waarschijnlijk dat de hoge kosten in de toekomst wel tot problemen kunnen leiden.

Momenteel worden alle kerken in de gemeente Maasgouw gebruikt voor de eredienst. Bij drie van de tien kerkgebouwen wordt een (gedeeltelijke) functieverandering overwogen voor de toekomst. Bij één kerk speelt er in principe al een functieverandering. Zo wordt er bij de Medarduskerk in Wessem nagedacht over het plaatsten van een glazen wand die het schip

en het koor van elkaar scheiden, waardoor het schip een andere bestemming kan krijgen, terwijl het koor behouden blijft voor de eredienst. De Sint Martinuskerk in Beegden zou als gemeentelijk monument volgens de parochiefederatie als eerste in aanmerking komen voor een eventuele herbestemming. Het idee hier is om een deel van de kerk om te bouwen tot appartementen, waarbij een gedeelte van de kerk, bijvoorbeeld de Abscis of Sacristie, behouden blijft voor de viering. Hoewel er geen initiatieven spelen voor de Abdijkerk in Thorn, wordt deze dankzij het museale interieur die het verhaal van de adellijke inwoners vertelt, door veel toeristen bezocht. De kerk heeft daarmee naast een religieuze functie ook een museale functie verworven. Voor de H.H. van Jezuskerk in Bachterbeek spelen er twee initiatieven. Het eerste initiatief is van een project ontwikkelaar die de kerk zou willen opkopen en herbestemmen tot (zorg) appartementen/woningen. Een andere investeerder zou de kerk willen slopen en een nieuwbouw appartementenblok willen bouwen op de plek van de huidige kerk. De kanttekening die bij al deze ideeën gemaakt moet worden is dat er nog geen concrete plannen of initiatieven zijn voortgekomen uit deze overwegingen.

De Sint Gertrudiskerk in Maasbracht is aangewezen als de 'hoofdkerk' van de parochiefederatie Maasbracht, welke is samengebracht tot de huidige fusieparochie H. Rafaël. Vanwege de centrale ligging en de hoge culturele

betekenis zal deze kerk naar verwachting blijven dienen voor de eredienst. De kerk verkeert over het algemeen in een redelijke onderhoudsstaat, hoewel het leidendak op sommige plaatsen matig is.

Het diagram waarin het wekelijks gebruik per dienst in verhouding tot de capaciteit is uiteengezet (hoofdstuk 5, afbeelding 38), onderstreept ook in Maasgouw de landelijke tendens van een afname in het aantal kerkgangers. Hoewel er momenteel geen directe dreiging van leegstand is, benadrukken de meeste kerkeigenaren dat de algehele instandhouding steeds moeilijker wordt door hoge onderhoudskosten, teruglopende inkomsten en een tekort aan financiële middelen. Veel kerkbesturen teren momenteel op het eigen vermogen en zouden daarmee nog enkele jaren vooruit kunnen, hoewel ook die pot niet oneindig is. Daartoe bestaat bij de kerkeigenaren het besef dat ze op zoek moeten naar nieuwe functies om de toekomst van het gebouw te garanderen.

Een gebrek aan communicatie tussen de gemeente en een overkoepelend orgaan zoals het bisdom maakt bovendien dat gebouweigenaren niet altijd de juiste kennis en expertise in huis hebben om het kerkgebouw toekomstbestendig te maken. Ook wordt gewezen op een gebrek aan steun vanuit de gemeente daar waar initiatieven tot functieverandering spelen. De praktische kaders van het gebouw, een eventuele beschermde status als rijksmonument, de ruimtelijke omgeving en de wensen van de woongemeenschap maakt dat een heel denkproces gepaard gaat met een eventuele functieverandering.

In het zesde hoofdstuk van dit rapport zijn de mogelijke toekomstscenario's van een kerkgebouw in grote lijnen beschreven. Er zijn geen concrete scenario's per gebouw uitgewerkt, dit is namelijk afhankelijk van vele facetten en daarom voor ieder gebouw zeer verschillend. Bovendien ligt de keuze in eerste instantie altijd bij de kerkeigenaar zelf. Ter inspiratie zijn enkele voorbeeldprojecten uitgekozen ter inspiratie: herbestemmingen van een kerk tot brasserie, feestzaal, groentemarkt, dorps huis, gezondheidscentrum, woning(en), kantoorruimte of buitenschoolse opvang. Aanvullend zijn tijdens de themabijeenkomst allerlei zorgen en ideeën op tafel gelegd voor de kerkgebouwen van Maasgouw. Genoemd werd bijvoorbeeld het verschil tussen een herbestemming in de stad of op het platteland. Een belangrijk thema dat naar boven kwam is de exploitabiliteit van de nieuwe functie van de kerkgebouwen en het daarbij behorende draagvlak vanuit de gemeenschap. Een eventueel transformatieproces zou een positieve wisselwerking moeten zijn tussen kerkgebouw en omgeving. Hierbij is een organische herbestemming de gewenste route van de gemeente.

Het is goed om te bedenken dat objecteigenaren en betrokken partijen er niet alleen voor staan. Velen van hen zitten met dezelfde vragen en staan voor dezelfde uitdagingen. Door samenwerkingen aan te gaan en gezamenlijk op zoek te gaan naar initiatieven en aanknopingspunten kunnen betrokkenen elkaar ondersteunen, consulteren en versterken.

In het achtste hoofdstuk zijn enkele algehele aanbevelingen en tips voor het toekomstbestendig maken van het religieus erfgoed gegeven. De eerste stap is het bepalen van een passende functie en een eigen visie op de toekomst. Vervolgens zijn er allerlei concrete acties en stappen die ondernomen kunnen worden om deze visie uiting te geven. De belangrijkste aanbevelingen zijn opgesomd in onderstaand schema.

Bij een transformatieproces kan het cultuurhistorische narratief van de kerkgebouwen richting geven en als inspiratiebron dienen voor de uitwerking ervan. Met inachtneming van de sociale en economische belangen van de gemeenschap en de gemeente kan herbestemming van religieus erfgoed de kwaliteit van de leefomgeving verbeteren en bij blijven dragen aan gevoel van verbondenheid voor de gemeenschap. Het religieus erfgoed van Maasgouw heeft altijd al een belangrijke en bijzondere rol gespeeld in de collectieve herinnering en kan die rol met voldoende daadkracht ook in de toekomst blijven vervullen.

Mogelijke concrete acties

Bij gemeente	Bij kerk en kerkbesturen
Adviseren over wet- en regelgeving en subsidies	Contracten of een gezamenlijk contract tussen kerken en Monumentenwacht; indien mogelijk subsidie aanvragen
Kerkbestuur als gesprekspartner betrekken bij gemeentelijke ontwikkelingen	Participeren en meedenken bij ontwikkelingen van de omgeving
Kerkenvisie betrekken binnen de verschillende beleidsdomeinen en het koppelen van ambities en beleid aan kerkgebouwen	Opstellen van een eigen toekomstvisie en evt. aanvragen herbestemmings- en/of verduurzamingsonderzoek
Opstellen van een kennisbank (bijv. in de vorm van een website)	Uitbreiden of aanmaken van een (gezamenlijke) website of kennisbank voor meerdere doelgroepen
Contact leggen tussen studenten/ opleidingen en andere partijen en kerkbesturen	Gebruik maken van meedenkkraft van studenten, omwonenden, andere partijen
Faciliteren van structureel kerkenoverleg	Structureel overleg onderling en met de gemeente
Zorg voor toekomstperspectief en bevorder de verbinding tussen kerken en hun omgeving	Sta open voor een organische herbestemming, waarbij de omgeving betrokken wordt
Meedenken in mogelijke transformatieprocessen	Bij een transformatieproces: koppelen van nieuwe functie aan maatschappelijke opgaven
	Koppelen van gebouwen aan culturele en maatschappelijke groepen (zoals verenigingen, evenementen, lokale ondernemers)

Bijlage 1: Gespreksverslag parochiefederatie Emmaüs

Rijksweg 4
6271 AE Gulpen

Landgoed Muyserick
Maurick 1
5261 NA Vught

043 - 32 33 511
Info@klement-rentmeesters.nl
www.klement-rentmeesters.nl

Overleg en locatiegezaken parochiefederatie Emmaüs Kerkenvisie gemeente Maasgouw

Objecten : Sint Medarduskerk Wessem
Sint Stephanuskerk Heel
H. Martinuskerk Beegden
H. Michael Abdijkerk Thorn

Datum & tijd: 27 juni 2023

Locatie: Zie objecten

Aanwezig: Deken W.J.M. (Wim) Miltenburg
Leden van het kerkbestuur van Parochiefederatie Emmaüs
Rosamare van Dijk (Klement Rentmeesters)
Annemiek Jonkman (Klement Rentmeesters)

Afwezig: --

1. Wat is het huidige gebruik en de capaciteit van de kerk (aantal zitplaatsen, diensten en wekelijkse kerkgangers)?

Sint Medarduskerk Wessem

De Sint Medarduskerk is wekelijks opengesteld voor kerkdiensten op zaterdagavond en donderdagavond. Op zaterdagavond wordt de heilige mis door circa 20 personen bijgewoond.

Sint Stephanuskerk Heel

In de Sint Stephanuskerk Heel wordt wekelijks op woensdagochtend een mis gehouden, een tweede mis vindt plaats om de week op zaterdagavond. Er zijn circa 150 zitplaatsen aanwezig. In de kerk staan geen banken maar stoelen, hetgeen voor flexibiliteit zorgt. Gemiddeld wordt de mis door circa 10-15 personen bijgewoond. Dit is exclusief het kerkkoor.

Sint Martinuskerk Beegden

Om de 14 dagen vindt op zaterdagavond de eredienst plaats in de H. Martinuskerk in Beegden. Deze wordt gemiddeld door 20 man bijgewoond. Iedere maandag repeteert het koor, bestaande uit 15 leden, in de kerk. De ruime kerk beschikt over maximaal 450 zitplaatsen.

Abdijkerk Thorn

In de H. Michael Abdijkerk te Thorn wordt wekelijks op zondagochtend en op woensdagavond een mis gehouden. De kerk trekt omwille van zijn rijke geschiedenis en als oude stiftkerk in het 'witte stadje' vele bezoekers. Ook de vieringen trekken relatief veel bezoekers, mede vanwege de regionale functie en uitstraling. Om welke aantallen kerkgangers en bezoekers het gaat dient nog te worden nagegaan.

2. Wat is de culturele betekenis van de kerk in de omgeving? Wat betekent de kerk voor de gemeenschap?

Sint Medarduskerk Wessem

De Sint Medarduskerk in Wessem is een rijksmonument. De culturele betekenis van het kerkgebouw voor de gemeenschap komt mede voort uit de ouderdom van de kerk. De kerk werd oorspronkelijk gebouwd omstreeks het jaar 946 en betreft daarmee een van de oudste kerken van Midden-Limburg. Wessem beschikt over een grote schutterij, genaamd Sint Joris, waarvoor eens per jaar een heilige schuttersmis wordt gehouden. Tijdens deze mis brengt het muziekkorps een aantal muziekstukken ten gehore. De schutterij beschikt daarnaast over een eigen kapel. De kerk wordt daarnaast gebruikt voor Kerstconcert van Koninklijke Harmonie EMM. Er is met carnaval een Carnavalsmis. Het Cultureel Erfgoed Wessem heeft ervoor gezorgd dat de Venus van Wessem in de kerk wordt tentoongesteld. In de kerk hangt ook een groot schilderij van de Schutterij St. Joris.

Sint Stephanuskerk Heel

De Sint Stephanuskerk te Heel is een rijksmonument. De vierkante toren dateert van rond 1100. Vanaf die tijd is hier ook al op het kerkhof begraven. Daarmee is het kerkhof een van de oudste van Limburg. Tijdens het locatiebezoek is de culturele betekenis niet uitgebreid ter sprake gekomen. De indruk werd gewekt dat deze waarde niet hoger ligt dan bij de andere kerken in Maasgouw binnen het cluster Emmaüs.

Sint Martinuskerk Beegden

De indruk werd gewekt dat de culturele betekenis van de H. Martinuskerk te vergelijken is met de Sint Stephanuskerk in Heel. De Heemkundevereniging Beegden heeft haar verenigingslokaal op de 2de verdiepingvloer van de klokkentoren. Daarnaast wordt de kerk ieder jaar door KVV-Beegden gebruikt voor het St. Maartenfeest. Jaarlijks zijn er missen voor de leden en overleden leden van Schutterij St. Sebastianusgilde Beegden en Harmonie Crescendo Beegden. Op het kerkhof liggen een aantal oorlogsgraven. Heemkring Beegden is een aantal bijzondere graven aan het restaureren. Ook heeft de Heemkunde Beegden diverse graven, waar de grafrechten van waren verlopen, na toestemming van de betreffende families graven overgenomen om ze de historie van de kerk en van het dorp te bewaren. Met Kerstmis wordt door de vrijwilligers van de kerk de Kerststallen/kribben tentoongesteld. Deze is al zeer oud (ouder dan 100 jaar).

Abdijkerk Thorn

De H. Abdijkerk in Thorn beschikt over een zeer hoge culturele waarde, niet alleen in de nabije omgeving van betekenis is maar in zekere hoogte tot op nationaal niveau. De kerk toont de religieuze en wereldlijke geschiedenis van de Abdij en het Stift van Thorn vanaf de 10^e eeuw.

NL62 ABNA 0537 2583 88
KVK 61719765
BTW NL8544.60.500.8.01
BIC: ABNANL2A

Pagina 2 van 5

3. Zijn er initiatieven voor een eventuele herbestemming of nevenfunctie? Of is de intentie de eredienst te behouden?

Sint Medarduskerk Wessem

Bij de Sint Medarduskerk is tijdens het locatiebezoek ter sprake gekomen dat het koor afgescheiden kan worden van het schip met een glazen wand. De vraag is of dit vanuit bouwkundig oogpunt mogelijk is. Als een glazen wand geplaatst kan worden is het een optie om de functie van de eredienst voort te zetten ter plaatse van het koor en deze ruimte apart te verwarmen van het schip. Het schip zou dan een neven- of herbestemming kunnen krijgen. Omwille van de ouderdom van de kerk is sloop in ieder geval geen gewenste optie.

Sint Stephanuskerk Heel

Bij de Sint Stephanuskerk Heel zijn geen initiatieven voor neven- of herbestemming.

Sint Martinuskerk Beegden

Tijdens het locatiebezoek van de H. Martinuskerk in Beegden kwam ter sprake dat dit gemeentelijke monument als eerste in aanmerking zou komen voor een herbestemming. In Beegden is reeds een goedlopend gemeenschapshuis, t Leuken, waardoor dit geen optie is. Een goede oplossing volgens de federatie zou zijn om de mis te houden in de voormalige sacristie. Op dit moment staan hier al stoelen opgesteld en een klein altaar. Deze ruimte wordt op dit moment ook gebruikt als repetitieruimte voor het koor. Een idee is om een deel van de kerk om te bouwen tot appartementen, waarbij een gedeelte van de kerk, bijvoorbeeld de Abscis of Sacristie, behouden blijft voor viering.

Abdijkerk Thorn

De H. Abdijkerk in Thorn wordt naast de H. mis door vele toeristen bezocht. Het museale interieur vertelt het verhaal van de adellijke bewoners. De kerk heeft naast een religieuze functie daarmee ook een museale functie verworven.

4. Wat is de bouwkundige- en onderhoudstoestand?

Sint Medarduskerk Wessem

De Sint Medarduskerk verkeert op het eerste oog in redelijke tot goede staat. Het luchtverwarmingssysteem is echter toe aan vervanging. De investeringskosten zouden rond de €50.000,- bedragen.

Sint Stephanuskerk Heel

De Sint Stephanuskerk is een rijksmonument en onderhoud wordt uitgevoerd in het kader van de SIM-regeling (Subsidie Instandhouding Monumenten voor regulier onderhoud). Jaarlijks wordt een bouwkundige inspectie uitgevoerd door Monumentenwacht. De kerk heeft een bliksembeveiligingsinstallatie die jaarlijks wordt geïnspecteerd en waar nodig worden er

herstelwerkzaamheden uitgevoerd. De kerk heeft een noodverlichtingsinstallatie die jaarlijks wordt geïnspecteerd en waar nodig worden er herstelwerkzaamheden uitgevoerd.

Sint Martinuskerk Beegden

Op het eerste oog verkeert de Martinuskerk in Beegden in een goede onderhoudsstaat. In 2013 is er het dak vervangen en hebben diverse restauraties aan het gebouw plaatsgevonden. Het dak wordt middels een contract 2-jaarlijks geïnspecteerd en waar nodig worden er herstelwerkzaamheden uitgevoerd. De kerk heeft een bliksembeveiligingsinstallatie en noodverlichtingsinstallatie die beide jaarlijks wordt geïnspecteerd en waar nodig worden er herstelwerkzaamheden uitgevoerd. In principe hoeft nauwelijks geld besteed te worden aan het onderhoud – aangezien de kerk in goede bouwkundige staat verkeert – maar de kerk levert op dit moment ook niets op.

Abdijkerk Thorn

De H. Abdijkerk in Thorn verkeert zover als bekend in een goede onderhoudstoestand.

5. Hoe is het gesteld met de financiën? Levert de huidige functie voldoende inkomsten op? Hoeveel personen leveren de jaarlijkse kerkbijdrage?

6. Om nog beter inzicht te krijgen in de financiële situatie van de kerken in de gemeente Maasgouw van het cluster Emmaüs wordt verzocht om aanvullende documenten toe te sturen die inzicht bieden in de financiële situatie.

De inkomsten worden op dit moment per kerk geregeld en vastgelegd. Inkomsten uitgaven worden eveneens federatie-breed verzameld.

7. Hoe ziet u de toekomst als gebouweigenaren?

Het kerkbestuur ziet onder ogen dat het aantal kerkgangers de afgelopen decennia sterk is gekelderd. Zij staan open voor eventuele herbestemmingen van hun kerkgebouwen en indien noodzakelijk voor sloop. Zij verwachten ondersteuning bij het vormen van een lange termijnvisie waarin aangegeven wordt welke kerken herbestemd kunnen worden en hoe.

8. Zijn er nog andere onderwerpen die volgens u absoluut aan bod moeten komen in de Kerkenvisie?

Indien gewenst kunt u hier uw opmerkingen plaatsen.

9. Overige notities:

- a. De parochiefederatie vindt het belangrijk dat in iedere kern een sacrale plek is dat in lijn staat met de behoefte vanuit de gemeenschap. Dat kan een kerk zijn, maar ook een kleine kapel of andere ruimte.
- b. De (kerkelijke) gemeenten Beegden en Heel hebben een goede band. Hetzelfde geldt voor Neeritter en IJtervoort.
- c. De federatie vraagt zich af of de gemeente niet een grotere verantwoordelijkheid heeft in het behoud van de kerken, om de jaren te overbruggen waarin de behoefte om kerken in gebruik te houden minder is. De federatie maakt zich op dit moment wel zorgen om de instandhouding van de monumenten. Daar dient de gemeente ook in bij te dragen.
- d. Het doel van deze kerkenvisie moet naast het vormen van een langetermijnvisie ook het bij elkaar brengen van verschillende partijen (gemeentes, heemkundige kring, etc.). Van belang is dat een vertrouwensband ontstaat tussen de verschillende partijen en dat steeds dezelfde contactpersonen bij elkaar komen tijdens momenten van besluit.
- e. Ondersteuning in het maken van keuzes, de kerkenvisie moet bijdragen in een onderbouwing om geoorloofde keuzes te maken.

Dit verslag is vastgelegd door Annemiek Jonkman en Rosamare van Dijk (Klement Rentmeesters)

Bijlage 2: Gespreksverslag parochiefederatie Maasbracht

Overleg en locatiezoeken parochiefederatie Maasbracht Kerkenvisie gemeente Maasgouw

Objecten : Sint Martinuskerk te Linne
H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek
Sint Gertrudiskerk te Maasbracht
Sint Stephanuskerk te Stevensweert
Nog te bezoeken: O.L.V. Geboorte kerk te Ohé en Laak

Datum & tijd: 21 en 22 juni 2023

Locaties: Zie objecten en parochiehuis Maasbracht

Aanwezig: Pastoor L. Creemers
Penningmeesters E. Vrinzen
Kosters van de parochiefederatie Maasbracht
Rosamare van Dijk (Klement Rentmeesters)
Annemiek Jonkman (Klement Rentmeesters)

Afwezig: -

Rijksweg 4
6271 AE Gulpen

Landgoed Muiserick
Maurick 1
5261 NA Vught

043 - 32 33 511
info@klement-rentmeesters.nl
www.klement-rentmeesters.nl

1. Wat is het huidige gebruik en de capaciteit van de kerk (aantal zitplaatsen, diensten en wekelijkse kerkgangers)?

De Sint Martinuskerk te Linne wordt om de 14 dagen gebruikt voor de eredienst. Op zaterdagavond om 19.15 uur vindt een mis plaats die gemiddeld bezocht wordt door 15 à 20 kerkgangers, afhankelijk van de misintenties kan dit aantal hoger liggen. Om de twee jaar wordt de eerste communieviering gehouden met ca. 12 kinderen. In de loop van 2023 zijn er tot nu toe 5 kinderen gedoopt, in 2022 waren dit er eveneens 5. In 2023 hebben er 9 uitvaarten plaatsgevonden, in 2022 waren dit er 5. In 2023 heeft er één huwelijk plaatsgevonden.

In de H.H. van Jezuskerk in Brachterbeek wordt om de 14 dagen een mis gehouden op zondagmorgen om 9.30 uur. Deze wordt bijgewoond door 20 à 25 leden. Op woensdagavond wordt er een tweede mis gehouden in de kapel van O.L.V. van Loreto, Tergouwen. De kerk in Brachterbeek biedt 360 zitplaatsen. In 2023 hebben 4 uitvaarten en geen eerste communie, doopsels of huwelijken plaatsgevonden. In 2022 hebben 4 doopsel plaatsgevonden en 4 uitvaarten plaatsgevonden.

De Sint Gertrudiskerk in Maasbracht vormt eigenlijk de 'hoofdkerk' van de parochie Maasbracht. Wekelijks komen er op een zondag 70 à 80 parochianen. Het aanvangstijdstip van de H. Mis is 11.00 uur. De kerk biedt met het brede middenschip ook de meeste zitplaatsen, namelijk 600 tot 650. Per week vinden vier missen plaats: op zondag-, maandag- en vrijdagochtend en op dinsdagavond. In 2023 hebben 6 doopsels plaatsgevonden, geen huwelijken en 5 uitvaarten. In 2022 hebben 5 doopsels plaatsgevonden en één huwelijk. De eerste communie vindt om de

twee jaar plaats met ca. 20 communicanten.

In Sint Stephanuskerk te Stevensweert wordt om de 14 dagen op zaterdagavond om 18.00 uur een mis gehouden. Afhankelijk van de misintenties wonen 25 gelovigen de mis bij. Dit heeft mede te maken met het praktische tijdstip waarop de viering plaatsvindt. In 2023 vonden er 2 doopsels, 0 huwelijken, en 7 uitvaarten plaats. In 2022 waren dit 3 doopsels en 6 uitvaarten.

De kerk in O.L.V. Geboorte kerk in Ohé en Laak kerk kon wegens omstandigheden niet bezocht worden op donderdag 22 juni. Hiervoor zal nog een nieuwe datum gepland worden. De H. Mis vindt om de 14 dagen op zaterdagavond om 19.15 uur plaats (in de winter om 16.00 uur). In 2023 waren er 4 doopsels, 0 huwelijken en 1 uitvaart. In 2022 waren dit 1 doopsel en 4 uitvaarten.

Bij de viering van de eerste communie om de 2 jaar van Stevensweert en Ohé en Laak zijn er ca. 15 communicanten.

De kerken in Linne en Ohé en Laak vormen de kerken die binnen de parochiefederatie Maasbracht het minst bezocht worden. Ten opzichte van de ruime Sint Gertrudiskerk die ruimte biedt aan 650 kerkgangers, bieden de andere vier kerken zitplek aan 300 tot 350 parochianen. Jaarlijks vinden er ca. 15 vormsels plaats van de 5 parochies tezamen.

2. Wat is de culturele betekenis van de kerk in de omgeving? Wat betekent de kerk voor de gemeenschap?

De Sint Martinuskerk te Linne is gelegen aan de rand van het dorp. De locatie van de kerk vormt niet de oude kern van het dorp. Tijdens het locatiebezoek werd de indruk gewekt dat de dorpsbewoners niet een hele sterke band en betrokkenheid voelen met de kerk. Genoemd moet worden dat dit een impressie is geweest op het moment dat de locatie bezocht werd.

Tijdens het locatiebezoek van de H. Hartkerk van Jezus kwam niet naar voren dat de kerk een hogere culturele betekenis heeft voor de omgeving dan de andere kerken die zijn bezocht. De kerk neemt wel een prominente plek in het stratenplan van Brachterbeek. Naast de kerk is een gemeenschapshuis gelegen, genaamd het 'Baekerhoes'. Het kerkelijk zangkoor heeft er in het verleden gerepeteerd. Thans worden hier verschillende activiteiten gehouden zoals kien, vergaderingen, workshops et cetera.

De Sint Gertrudiskerk in Maasbracht heeft een relatief hoge culturele betekenis, mede dankzij zijn mergelstenen toren die uit de 14de mogelijk als 13de eeuw stamt. Door de ligging nabij de Maas, hebben binnenvaartschippers zich altijd sterk aangetrokken gevoeld tot deze kerk. Van de vaste kerkbezoekers en vrijwilligers zijn ca. 50% uit de wereld van de (oud)schippers. Veel parochianen steken een kaarsje op in de Mariakapel van de kerk.

NL62 ABNA 0537 2583 88
KVK 61719765
BTW NL8544.60.500.B.01
BIC: ABNANL2A

Pagina 2 van 6

De Sint Stephanuskerk in Stevensweert is gelegen aan het Jan van Steffeswertplein. Dit plein is zeer recentelijk heringericht waardoor de kerk een prominente plek inneemt in de historische kern van Stevensweert. Stevensweert staat bekend als een oud vestigingsstadje dat zijn geometrische stratenpatroon heeft behouden. De historische kern met het streekmuseum trekt veel dagjestouristen. Vanuit het museum worden rondleidingen gegeven in de kern van Stevensweert, het protestantse kerkje en de Sint Stephanuskerk. Op de vrijdag voor kerstmis vindt er een kaarsenfeest plaats met o.a. koren en zanggroepen in de kerk(en) en het trefcentrum.

De kerken van Maasbracht, Stevensweert, Linne en Ohé en Laak hebben een rijksmonumentale status; de kerk van Brachterbeek is een gemeentelijk monument.

3. Zijn er initiatieven voor een eventuele herbestemming of nevenfunctie? Of is de intentie de eredienst te behouden?

Met uitzondering van de H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek zijn er nog geen concrete initiatieven voor een eventuele her- of nevenbestemming van de kerken.

De Sint Martinuskerk wordt naast de heilige mis ook wekelijks gebruikt voor repetities van het kerkelijke herenkoor en het dameskoor, deze bestaan uit leden van de kerk uit Linne en Brachterbeek. Het Linner mannenkoor St. Caecilia repeteert alleen in de Martinuskerk voorafgaande aan het kerstconcert dat op de laatste zaterdag voor Kerstmis plaatsvindt. Bij een eventuele her- of nevenbestemming van de kerk in Linne dient rekening te worden gehouden met de gesloten begraafplaats rondom de kerk. De gemeentelijke begraafplaats op loopafstand van de kerk is nog in gebruik.

Tijdens het overleg in het parochiehuis met pastoor Creemers en penningmeester Vrinzen werd genoemd dat er twee initiatieven spelen bij de H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek. Het eerste initiatief is van een projectontwikkelaar die de kerk zou willen opkopen en herbestemmen tot (zorg) appartementen/woningen. Een andere investeerder zou de kerk willen slopen en een nieuwbouw appartementenblok met zorgappartementen laten verrijzen op de locatie van de huidige kerk. Daarnaast is tegen de H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek een pastorie aangebouwd. De doorgang van de kerk naar de pastorie is dichtgezet. De voormalige pastorie die als gemeentelijk monument is beschermd is in het verleden gesplitst in twee appartementen, de daarmee gemoeide kosten bedroegen ca. 2,5 ton. Het appartement op de begane grond wordt op dit moment bewoond door Oekraïners. Het appartement op de bovenverdieping is voor onbepaalde tijd verhuurd aan een alleenstaande dame. Het initiatief voor een eventuele herbestemming van de kerk en voormalige pastorie is interessant vanwege de maatschappelijke bestemming op het pand.

De Sint Gertudiskerk in Maasbracht is aangewezen als hoofdkerk van de huidige

Parochiefederatie Maasbracht en de toekomstige nieuwe fusieparochie H. Rafaël (met ingang van 1-1-2024). Mede vanwege de centrale ligging is de gemeenschap er gebaad bij deze kerk te behouden voor de eredienst. Naast de kerk ligt een ruime gemeentelijke begraafplaats. Vele graven zijn geruimd, waardoor de begraafplaats aandoet als leeg en onsamenhangend. Gekeken wordt of deze ruimte in de toekomst anders kan worden ingericht, bijvoorbeeld met een aantal zitplaatsen. Daartoe is door de gemeente een plan opgesteld waarbij het kerkhof groener zal worden ingericht, als plaats voor stilte en bezinning.

Gedurende het overleg met pastoor Creemers en penningmeester Vrinzen kwam een eventuele herbestemming van de Sint Stephanuskerk te Stevensweert zijdelings ter sprake. Een idee zou kunnen zijn om de kerk te herbestemmen als dorps huis. Die kans is echter klein nu de voorkeur van de gemeente voor een nieuw dorps huis uitgaat naar een andere locatie. Naast de kerk ligt het voormalige gemeentehuis van Stevensweert. Daarin is momenteel het Streekmuseum Stevensweert / Ohé en Laak gevestigd. De voormalige pastorie is in het verleden in gebruik geweest als woning voor de priester en wordt thans verhuurd aan particulieren. De parochiefederatie zou deze het liefst afstoten. Er staat voor circa €75.000,- aan onderhoudskosten op de planning. De huidige huurders hebben al aangegeven deze pastorie te willen kopen.

In eerste instantie is het de bedoeling de kerken (of een deel daarvan) te behouden voor de eredienst. Tevens zal, in navolging op de kerk van Brachterbeek, onderzocht moeten worden of er alternatieve invullingen te vinden zijn voor de kerken van Linne, Ohé en Laak en Stevensweert.

4. Wat is de bouwkundige- en onderhoudstoestand?

Als eerste dient vermeld te worden dat alle kerken globaal beoordeeld zijn op hun bouwkundige staat. Er is geen uitgebreide onderhoudsinspectie uitgevoerd. Als bijzonderheden zijn opgemerkt tijdens het locatiebezoek dan zullen die hier vermeld worden. Over het algemeen verkeren de kerken in een redelijk tot goede staat en geregeld worden er (gesubsidieerde) onderhoudswerken verricht.

Dit geldt ook voor de Sint Martinuskerk te Linne. In het interieur zijn decoratieve muurschilderingen onder de huidige verlaag opgemerkt. Door het deels loskomen van de meest recente verlaag komen deze historische schilderingen aan het licht.

De H.H. van Jezuskerk te Brachterbeek verkeert in een goede onderhoudstoestand. In 2009 is het interieur opnieuw geschilderd. Dit betreft het koorgedeelte van de kerk, dat i.v.m. roetvorming door slecht functioneren van de met stookolie werkende verwarming is ontstaan (deze installatie is inmiddels vervangen door een met gasgestookte ketel). Een paar jaar later is aan de buitenzijde ook een schilderbeurt uitgevoerd. Deze taken worden geregeld door het parochiebestuur.

De Sint Gertudiskerk in Maasbracht verkeert in een redelijke onderhoudsstaat. Het leidendak verkeert plaatselijk in een matige tot redelijke staat.

De Sint Stephanuskerk in Stevensweert beschikt over een goede tot redelijke onderhoudstoestand. Het binnenschilderwerk is recentelijk aangepakt na vochtvorming in de kerk. De restauratie van het (leien) kerkdak zal plaatsvinden in de periode september-december 2023. De subsidiabele kosten bedragen ruim € 420.000, waarvan deels gefinancierd wordt door de Provinciale kerkensubsidie 60% (ongeveer € 252.000) en mogelijk 10% cofinanciering door de gemeente Maasgouw.

In alle bovengenoemde kerken is luchtverwarming aanwezig.

Noot: Op 22 juni hebben wij de rapporten van de Monumentenwacht van de kerkgebouwen van Linne, Maasbracht, Stevensweert en Ohe & Laak per mail ontvangen alsook een verkennend rapport van een projectontwikkelaar inzake een mogelijke transformatie van de kerk in Brachtbeek.

5. **Hoe is het gesteld met de financiën? Levert de huidige functie voldoende inkomsten op? Hoeveel personen leveren de jaarlijkse kerkbijdrage?**

Tijdens het overleg in het parochiehuis met pastoor Creemers en penningmeester Vrinzen is een rapport gepresenteerd waarin de financiën zijn vastgelegd en andere relevante cijfers zoals het aantal kerkgangers, personen die de jaarlijkse kerkbijdrage leveren et cetera. Een concept van de jaarrekening van 2022 hebben wij reeds op 22 juni jl. per mail van dhr. Vrinzen ontvangen. Duidelijk werd dat sinds 2005 binnen de parochiefederatie een structureel financieel verlies wordt geleden. De inkomsten komen nu uit de kerkbijdrage, pacht en verhuur. 60% van de inkomsten wordt verkregen via de parochianen.

De sterk gestegen energieprijzen vormen een groot probleem. Afgelopen winter werd daarom de verwarming geheel uitgeschakeld. De vraag is of dat de komende winter weer zal moeten gebeuren. Daarnaast neemt de kerkbijdrage verder af. Oude trouwe parochianen die kerkbijdrage plegen te betalen komen te overlijden en niemand neemt hun plaats in. Er worden ook minder H. Missen besteld, zodat het bedrag van de "stipendia" afneemt. Door het afnemen van het aantal kerkbezoekers, daalt ook de collecteopbrengst.

De pastorie in Linne wordt op dit moment verhuurd. Dat levert maandelijks €1.160,- aan huuropbrengsten op. Er zal op de korte termijn een investering gedaan moeten worden gedaan voor het plaatsen van nieuwe kozijnen en groot onderhoud, volgens de begroting van de architect zullen deze kosten circa €70.000,- bedragen. De voornamelijk onderhoudswerkzaamheden worden in het najaar van 2023 uitgevoerd. De huuropbrengsten

van de pastorie in Stevensweert levert maandelijks €1.200,- op en Brachterbeek €670,- en €650,- voor respectievelijk het boven- en benedenappartement.

6. **Hoe ziet u de toekomst als gebouw-eigenaren?**

In het algemeen is de parochiefederatie zeer bewust van het feit dat het aantal kerkgangers de afgelopen decennia sterk is gedaald. Die daling is versneld in de coronapandemie. Het besef dat op deze wijze de kerken niet langer kunnen voortbestaan enkel voor de eredienst is aanwezig. Tijdens de verschillende gesprekken zijn herbestemmingsscenario's ter sprake gekomen. Dat wil niet zeggen dat het eventueel onttrekken van de kerken aan de eredienst geen (mentale) uitdaging en makkelijk proces zal zijn. Het ligt gevoelig in de kernen en is mede afhankelijk van de herbestemmingsmogelijkheden. Daarnaast is bisschoppelijke goedkeuring noodzakelijk. Dit wordt nog verder bemoeilijkt door het feit dat er op dit ogenblik geen bisschop is. Alleen de nieuwe bisschop kan de toestemming tot onttrekken aan de eredienst verlenen.

7. **Zijn er nog andere onderwerpen die volgens u absoluut aan bod moeten komen in de Kerkenvisie?**

Voorbeelden van mogelijke gerealiseerde en te realiseren herbestemmingsmogelijkheden.

Dit verslag is vastgelegd door Annemiek Jonkman en Rosamare van Dijk (Klement Rentmeesters)

Bijlage 3: Gespreksverslag Prttestantse kerk Maasbracht

Rijksweg 4
6271 AE Gulpen

Landgoed Muiserick
Maurick 1
5261 NA Vught

043 - 32 33 511
info@klement-rentmeesters.nl
www.klement-rentmeesters.nl

Overleg Protestantse kerk Maasbracht Kerkenvisie gemeente Maasgouw

Object: Protestante kerk Maasbracht
Adres: Sintelstraat 23 Maasbracht

Datum & tijd: 22 juni 2023
Locatie: Sintelstraat 23 Maasbracht
Aanwezig: Jan van Dijk
Rosamare van Dijk (Klement Rentmeesters)
Annemiek Jonkman (Klement Rentmeesters)
Afwezig: –

1. Wat is het huidige gebruik en de capaciteit van de kerk (aantal zitplaatsen, diensten en wekelijkse kerkgangers)?

De kerk is wekelijks in gebruik voor de eredienst, die op zondag om 10.00 uur plaatsvindt. De kerk biedt aan 80 personen een zitplaats. Wekelijks zijn er 35 tot maximaal 70 personen aanwezig. Dit zijn voornamelijk kerkgangers die met enige regelmaat terugkeren, deze groep bestaat uit circa 80 personen. Enkele vakantiegangers wonen op een onregelmatige basis ook de dienst bij. De kerkelijke gemeente bestaat uit 200 leden (dit is inclusief de leden van de Protestantse kerk in Maasbracht, Linne, Stevensweert, Ohé en Laak, Thorn, Wessem, Echt, St. Joost, Koningsbosch en Maria Hoop). Op dit moment is het aantal kerkgangers stabiel. Daarentegen neemt het ledenaantal jaarlijks af. Op dit moment wordt het voortbestaan van de gemeente geschat op 15-20 jaar.

2. Wat is de culturele betekenis van de kerk in de omgeving? Wat betekent de kerk voor de gemeenschap?

De kerk heeft vanuit fysiek oogpunt lage culturele waarde, dit in tegenstelling tot de hogere emotionele-culturele waarde. Sinds 1702 bestaat in Stevenweert een Hervormde Gemeente. In 1950 heeft de gemeente een tweede kerkgebouw gekregen aan de Julianalaan te Maastricht. Deze tweede kerk bestond naast het witte kerkje aan het Jan van Steffeswertplein in Stevenweert. In 2003 werd het kerkje aan de Julianalaan gesloopt, dat sinds 1988 buiten gebruik was gesteld als kerkgebouw. Tot aan de sloop diende het als ontmoetingsruimte voor de Protestantse Gemeenschap. Met de verkoopopbrengst van het kerkje is "De Herberg" gebouwd, die thans dienst doet als ontmoetingsruimte (niet alleen voor de protestantse gemeenschap).

"De Herberg" wordt niet beschermd als monument. Naast dat er wekelijks een dienst wordt verzorgd, wordt de kerk en de bijbehorende ontmoetingsruimte gezien als een zeer waardevolle plek voor de samenkomst van de (dorps)gemeenschap.

NL62 ABNA 0537 2583 88
KvK 61719765
BTW NL8544.60.500.B.01
BIC: ABNANL2A

Sinds 1 januari 2023 is de kerkelijke gemeente vacant en wordt er gezocht naar een nieuwe predikant. Op dit moment predikt er wekelijks een gastdominee. Het voordeel dat dit met zich meebrengt is dat de kosten voor een gastdominee relatief laag liggen ten opzichte van een 'vaste' dominee (circa 1/3 van de kosten).

Maasbracht is samen met de Protestantse Gemeente in Roermond, Weert en Venlo op zoek naar een nieuwe predikant voor een periode van 2 jaar, die tevens de samenwerking tussen de gemeentes dient te bevorderen.

3. Zijn er initiatieven voor een eventuele herbestemming of nevenfunctie? Of is de intentie de eredienst te behouden?

Tegen de zaalkerk is "De Herberg" aangebouwd, dat functioneert als ontmoetingsruimte. In De Herberg worden wekelijk verschillende activiteiten gehouden, voor zowel kerkgangers als dorpsbewoners die niet betrokken zijn bij de kerk. De activiteiten variëren van een dansmiddag voor ouderen, tot creatieve middagen en als inlooplocatie voor de WMO (advies en begeleiding voor woon en leef zaken). Afgelopen winter werd de herberg ook opengesteld voor inwoners van de gemeente Maasbracht als 'warme woonkamer'; bestemd voor bewoners die wegens de verhoogde energieprijzen het niet zouden redden om hun eigen woonruimte zelf behaaglijke te houden. Dit initiatief was opgezet in samenspraak met de gemeente Maasgouw. Echter de bezoekers bleven uit, waardoor het initiatief eerder is stopgezet.

Noot: in Maasbracht is naast dit ontmoetingscentrum ook een cultureel centrum/congrescentrum, genaamd 'De Spil'.

4. Wat is de bouwkundige- en onderhoudstoestand?

Het kerkgebouw verkeert in een goede staat. Gezien het een naoorlogse kerk is van een bescheiden omvang, heeft het gebouw weinig onderhoud. De oorspronkelijke kozijnen zijn nadien vervangen voor kunststof exemplaren. Hierdoor zijn de beperkte onderhoudskosten nog verder naar beneden gebracht. De spouwmuuren zijn echter niet (meer) geïsoleerd.

5. Hoe is het gesteld met de financiën? Levert de huidige functie voldoende inkomsten op? Hoeveel personen leveren de jaarlijkse kerkbijdrage?

Op basis van de huidige situatie redt de kerk het financieel nog, om ook te kunnen voorzien in de onderhoudskosten. De jaarlijkse inkomsten bedragen ongeveer €40.000,- tot €45.000,-, waarvan €30.000 tot €35.000,- opgebracht wordt door vrijwillige bijdrage.

6. Hoe ziet u de toekomst als gebouweigenaren?

Zolang de kerkelijke dienst voortgezet kan worden op deze locatie, zal de toekomst van het gebouw gewaarborgd worden. Als deze functie niet meer aangehouden kan worden is de kans aanwezig dat de kerk leeg komt te staan. Er is openlijk gesproken dat het een reële gedachte kan

zijn dat de kerk omwille van zijn lage cultuurhistorische waarde na het onttrekken van de eredienst niet langer overeind blijft staan. De nevendiensten in De Herberg zou op een locatie elders kunnen worden doorgezet, bijvoorbeeld in De Spil.

7. Zijn er nog andere onderwerpen die volgens u absoluut aan bod moeten komen in de Kerkenvisie?

Indien gewenst kunt u hier uw opmerkingen plaatsen

Dit verslag is vastgelegd door Annemiek Jonkman en Rosamare van Dijk (Klement Rentmeesters)

Klement Rentmeesters.

Voor de toekomst van uw monument.

Makelaardij

Beheer en exploitatie

Herbestemming

Subsidies

Grondzaken

www.klement2.com